GÜNÜMÜZDE

KİTAPLAR

AYLIK KÜLTÜR DERGİSİ

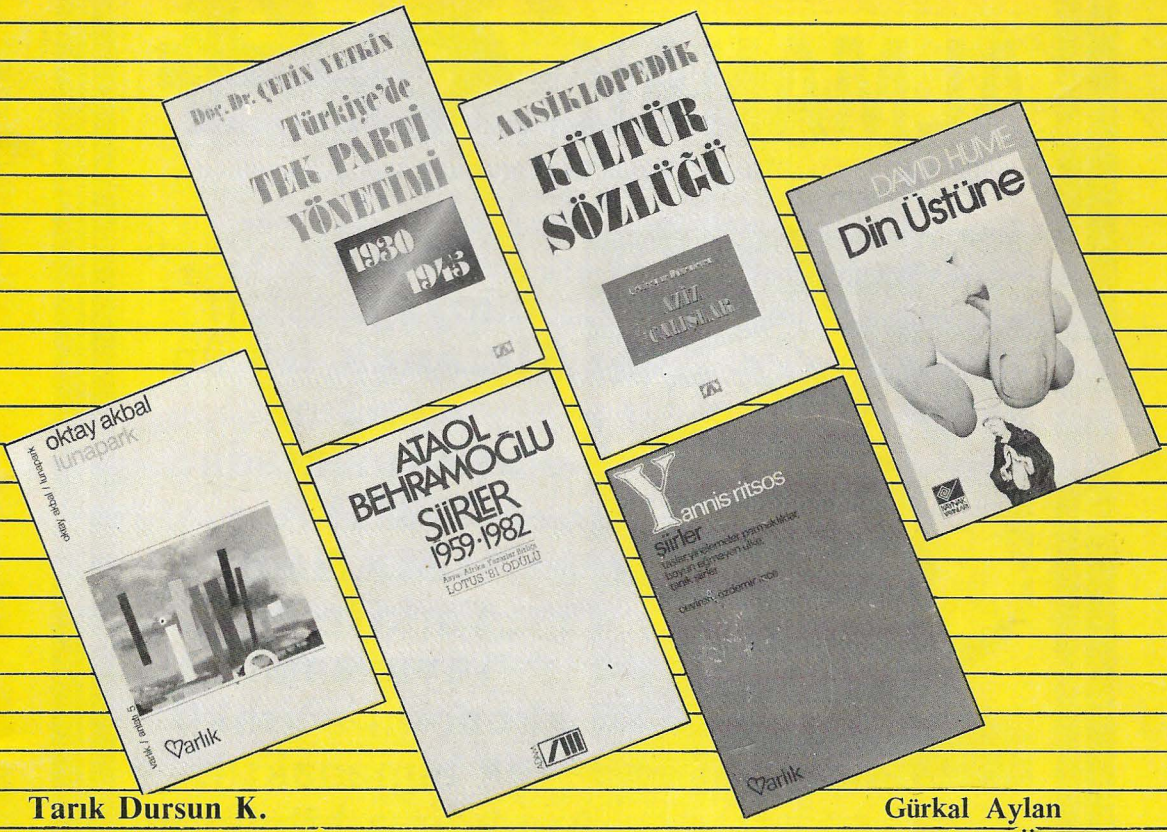

Tarık Dursun K.		Gürkal Aylan
Muzaffer Uyguner	Ergin Koparan	M.Nejat Özcan
Atilla Birkiye	Faruk Şüyün	Ömer Faruk
Benian Kalafatoğlu	Yelda Karataş	Nuri Karacan
Turgay Kantürk	Zeynep Özkan	Aziz Çalışlar
Mustafa K.Erdemol	Ahmet Cemal	Bedirhan Toprak
Hüseyin Haydar	Burçak Evren	Eray Canberk
Cem Sofuoğlu	Hayati Asılyazıcı	Hatice Aynur

AZİZ ÇALIŞLAR İLE KONUŞMA

Kitapların Düşündürdükleri: PEYGAMBER ÇİÇEĞİ

1 Ocak 1984

150 lira

ALMANAK '84

Ekonomik ve dünya olayları **Almanak 84** ün içeriğini oluşturmaktadır. **DÜNYA ALMANAK** Türkiye'de yayınlanan ekonomi ağırlıklı tek almanaktır. Aradığınız bilgilerin tümünü **ALMANAK 84**-de bulacaksınız.

Genel dağıtım:
Dünya Yayıncılık A.Ş.
Narlıbahçe Sokak. No: 15 Cağaloğlu/İstanbul
Tel: 520 54 00
(3 hat)

GÜNÜMÜZDE
KİTAPLAR
AYLIK KÜLTÜR DERGİSİ

1 Ocak 1984/Sayı 1/13, 150 TL.

Günümüzde Kitaplara - Tarık Dursun K. 4

• ELEŞTİRİ •
Ortadoğu Şiirleri / Muzaffer Uyguner 6
Önemli Bir Roman : 'Sevgili Arsız Ölüm' / Atilla Birkiye 10
Araba Devrilmeden Önce / Cem Sofuoğlu 19

• KİTAPLARIN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ •
Peygamber Çiçeği/Atilla Birkiye - Benian Kalafatoğlu
Turgay Kantürk - Mustafa K. Erdemol 22

• BİR KİTAPTAN •
Adanmış Bir Ömrün Şarkıları / Hüseyin Haydar 25

• TANITMA •
Yorulur Ölümlü Gözleri / Gürkal Aylan 26
Şiirler - Yannis Ritsos / Ergin Koparan 26
Lunapark / Faruk Şüyün 28
Tutsaklar / Yelda Karataş 29
Derin Irmaklar / Zeynep Özkan 30
Yazarlar ve Mektuplar / Ahmet Cemal 31
Galile'nin Yaşamı / Turgay Kantürk 32
Dram Sanatı / Hayati Asılyazıcı 34
1983'te Sinema Yayınları / Burçak Evren 36
Din Üstüne / M. Nejat Ozcan 38
Latin Amerika'nın Kesik Damarları / Ömer Faruk 39
Türkiye'de Tek Parti Yönetimi / Cem Sofuoğlu 40
Gelişme Stratejileri ve Gelişme İdeolojileri / Nuri Karacan 42

• KONUŞMA •
Aziz Çalışlar / Bedirhan Toprak 45

• BELGELER — BİLGİLER •
Dekart Felsefesi / Eray Canberk 52

• SABAHATTİN EYUBOĞLU KAYNAKÇASI •
Hazırlayan : Hatice Aynur 56

• OLAYLAR — HABERLER •

• KAYNAKÇA •
GÜNÜMÜZDE KİTAPLAR, Aylık Kültür Dergisi, sahibi ve sorumlu yazı işleri müdürü : Salih Kalafatoğlu, Koordinatör : Safa Doğantürk
Genel Yayın Yönetmeni : Atilla Birkiye
Yayına Hazırlayanlar : Ergin Koparan, Benian Kalafatoğlu, Cem Sofuoğlu, Turgay Kantürk, Mustafa K. Erdemol
Yönetim : Babıali Cad. No: 14 Kat 2 Tel.: 522 06 57
Dizgi/Basım/Grafik Düzenleme : Ufuk Matbaası, Molla Fenari Sok. 28/3 Cağaloğlu, İstanbul. Abone koşulları : 6 aylık 750, 12 aylık 1500 TL.

hil yayın

- SEHA L. MERAY

  Toplumbilim Üzerine
  İnsanca Yaşamak

- HIFZI V. VELİDEDEOĞLU

  Milli Mücadele Anılarım
  Toplumsal Yaşam ve Hukuk

- İLBER ORTAYLI

  Gelenekten Geleceğe
  İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı

- EMRE KONGAR

  Demokrasi ve Kültür
  Atatürk Üzerine

- MÜMTAZ SOYSAL

  Demokrasiye Giderken

- HALUK GERGER

  Mayınlı Tarlada Dış Politika

- TÜRKER ALKAN

  Saldırganlık, Ön Yargı ve Yabancı Düşmanlığı

- OSMAN ULAGAY

  24 Ocak Deneyimi Üzerine

- CENGİZ ÇANDAR

  Ortadoğu Çıkınazı

Divanyolu Işık Sok. Ören Han No: 29 Sultanahmet / İSTANBUL

ÇIKARKEN

Ülkemizde, genel olarak yazın yaşamımızda, hep eksikliğini duyumsadığımız bir alan vardır: bu «Kitap Tanıtımı»dır. Bu alan tam anlamıyla doldurulamadığı gibi, henüz tür olarak da ne yazık ki, bağımsızlığına kavuşmamıştır. Bir yanıyla eleştirinin içine girerken, bir yanıyla denemeye, bazen de başka düzyazı türlerine girer. Bir de son zamanlarda kitapla ilgili olan yazılar vardır ki, bu yazılar «Kitap Tanıtımı» olarak tasarlanan yazılardır.

Amacımız, «Kitap Tanıtım» yazılarını türsel bağımsızlığına kavuşturmanın ilk çabası olmak. Kuşkusuz, derginin yazılarında da görülebileceği gibi bu iş, süreç işidir.

Dergimizin eksen konusu kitap tanıtımıdır. Bunun yanı sıra, tanıtımın çeşitli alanlarına da yer veriyoruz: eleştiri, konuşma, genel kaynakça vb.

Elimizden geldiğince varolan boşluğu doldurmaya çalışacağımız kitap tanıtımlarında edebiyat kitaplarına ağırlık verdik. Çünkü, geneli kapsayabilmemiz, gerek ekip, gerek ekonomik, gerekse nitelik açısından olanaksızdı. Bu bağlamda, tanıtımı gerektiği gibi yerine getirmenin ön çalışması olarak, önceki kalıtı olumlu deney birikimi yapıp, **Günümüzde Kitaplar**'ı yeni içerik ve biçimiyle okurlara sunuyoruz...

GÜNÜMÜZDE KİTAPLAR

«GÜNÜMÜZDE KİTAPLAR»A

Tarık Dursun K.

Bu, dördüncü deneme olacak. İlki Memet Fuat'ındı, başaramadı. İkinci ve üçüncüler de başarısızlığa uğradılar. Oysa, umutla başlamıştık, umutsuzluk içinde bitirdik.

Zaman zaman düşünürüm; açarım önüme ilk deneme sayılarını, eksik olan (hani bir şey vardır eksik olan; biliriz, bir türlü adını bulamayız, nedenini de...) nedir, neydi o diye aranırım, bulamam. Kuşkusuz vardı bir eksiğimiz derginin okurunu o nedenle bulamamıştık, o nedenle ilgi yoksunu kalmıştık.

Günümüzde Kitaplar şimdi yeni bir ekipce çıkarılıyor. Benim yayımladığım iki dönemde de bıraktığım eksikliği (buna boşluk da diyebiliriz) bu ekip doldurur mu, dolduracak mı? Bilemiyorum orasını.

Doğuda da, batıda da örnekleri çok bu tür dergilerin. Kitapsevere, kitap alıcısı okura bir tür hizmet sunarlar. Yanı sıra, kitap kulüpleri de kurarak yeni yayınları en uzak yörelerin okurlarına dek ulaştırma savaşı verirler. **Günümüzde Kitaplar** bu amaca da hizmet niyetindeydi, olmadı. (Burada şunu belirtmek istiyorum: **Günümüzde Kitaplar** her iki kesimdeki kitap dergilerine benzetilmek de istenmişti. Belki eksiklik, o kesimlerin okurları ile bizim toplumumuzun okurları hiç birbirine benzemiyordu da ondan mıydı?)

Kuşkum yok, yeni ekip her üç denemeden de (buna Bakanlığın çıkardığı **Kitaplar** dergisini de katmak gerek) bir çeşit «ders» çıkarmıştır; ona göre yeni bir düzenleme, yeni bir okur isterlerine uygunluk getirmişlerdir. Bir yerden sonra buna zorunludurlar da. Dördüncü denemenin de yine geçmişteki başarısızlıklara uğraması gerçekten tatsız değil, bu kez acı olur.

BİRİNCİ ve ikinci girişimlerde yayın dünyası bugünkü sıkışıklıkta (ekonomik açıdan tabii) değildi. Ayrıca bilimsel incelemeler, araştırı kitapları, öğretici kitaplar da alabildiğine bir bollukta yayımlanıyordu. Bunların hepsinin ardını kovalamak, tek tek izlemek, bu kitapları sağlamak, tanıtım ölçüleri içinde de olsa bunları değerlendirecek yazar - çizer arkadaşları bulmak epeyi güç bir olguydu. Ama ne var, böylesi bir ekip oluşturulmuştu, severek yapıyorlardı işlerini.

Tepki, daha çok yayıncılardan geliyordu. Yayıncılar bir kitap dergisinin yararına bir türlü inanmıyorlardı nedense. (Bugün de inandıklarını sanmıyorum ya, neyse...) Sözgelişi, yazı konusu edilecek her kitaptan ikişer adet verilmesi isteniyordu ama yayıncılarımız (sağolsunlar diyelim) bırakın iki kitabı, tek kitabı bile verirken bin dereden su getiriyorlar, adamı şaşkına çeviriyorlardı.

Burada şunu yapıyorduk biz: Genel dağıtıcılardan nazımızın geçtiklerine başvuruyor, onlardan sözü edilecek nitelikteki kitapları ödünç olarak alıyor, gereken notlamaları (okuması da çaba elbet) aldıktan sonra geri veriyorduk kitaplarını.

Bir kitap dergisi okur ilgisinin dışında, yayıncıların verecekleri kitap

ilanlarıyla yaşayabilir. Bu, iki kere iki dört gerçeğidir. Yayıncılarımız, bizim değer yargılarımızın ötesinde de kitaplar yayımlıyorlardı. Bir hesap sorunuydu bu. Kimseden ille de bizim değer ölçülerimize uygun kitapların yayımlanmasını beklemek diye bir «talep»imiz yoktu, olamazdı da zaten. Ama, çıkan her türdeki kitabı duyurmak, ayrıca küçük de olsa onu değerlendirmek derginın hakkıydı elbet.

Bu tutumumuz da tepki uyandırdı yayıncılar karşısında. Övülmedikçe ilan vermeyi, vermemeye yeğ tuttular. Eh, biz de dayanabildiğimiz kadar dayandık, sonunda «deniz bitti», birinci deneme de.

İKİNCİ deneme, birinci denemeye benzemeyecekti sözde. Aynı olgularla karşılaştık: Yetmiyormuş gibi, Anadolu kitapçılarından yolladığımız dergilerin paralarını da alamadık. İlgi vardı, kitapçılar durmaksızın dergi sayısını artırıyorlar; ödemelere gelince iş, duvar kesiliyorlardı.

Yine «deniz bitti», dergiyi bu kez bir daha çıkarmamak sözü ile temelli kapattık.

BUGÜN kitap «almak», kitap alıcısı okur için artık «mesele»dir. Zorunlu «ihtiyaç madde»leri arasında bir dönem 186'ncı sırada olan kitap, bugün korkarım, 1086'ncı sıraya düşmüş, düşürülmüştür.

Dolar, petrol, Türk parasının değeri... türünden özürler elbette geçerlidir, kitap pahalıdır bu nedenle. Bütün dünyada da eskinin ucuz kitapları kalmadı artık. Ekmeğin pahalılandığı yerde her şey pahalılanacaktır, kitap da...

Bizim gibi «okuma açı» ülkelerde devletin yayıncılığa arka çıkması gerekir. Kâğıt fiyatlarında destek olsun mu, öyle bir şey mi? Belki... Hiç değilse ulaştırma ücretlerinde bir özellik gösterse... diyorum. (Olmaz ya, bir umut işte benimkisi...)

Bir de bizim «tembel» okurumuza kitabı onun «ayağına götürmek» sorunu var. Bunun en elle tutulur kanıtı Kitap Fuarlarıdır. Dünyanın öbür ülke fuarlarında kitap satışı yoktur. Daha çok yayın hakkı alış satışı vardır. Biz, kitap fuarlarımızda okura indirimli kitap satışı yaptık ve yayıncılarımız bu ekonomik sıkışma dönemlerinde nakit paraya kavuştular. Bu da bir yol elbet. Galiba iyi bir yol üstelik. Okur, kendisine ulaştırıldı mı, kitap almaya karşı çıkmıyor. (O, çocuk döneminden kitabı sevdirelim, o denli kampanyalar yapalım gibi umarsız olgular önermiyorum.)

Okurla kitap arasında bağ, dünyanın her yerinde kitap dergileri aracılığında kurulur. **Günümüzde Kitaplar,** bu üçüncü denemesinde bunu başarır diyelim.

ELEŞTİRİ

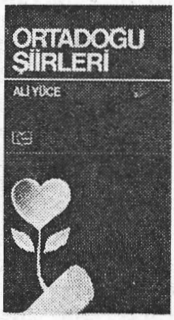

ORTADOĞU ŞİİRLERİ

Muzaffer Uyguner

Ortadoğu Şiirleri, Ali Yüce'nin üçüncü şiir kitabı *. Bilindiği üzere, daha önceleri **Boyundan Utan Darağacı** ile **Halk Çağı** adlı kitapları yayımlanmıştı.

Ortadoğu Şiirleri, üç bölümden oluşmaktadır: «Sözcükleri Evlendirmek» (4 şiir), «Ortadoğu'da Var Bir Ebu Hasan» (11 şiir) ve «Dersimiz Bağımsızlık» (13 şiir).

Kitabın ilk şiiri olan «Sözcükleri Evlendirmek», ozanın şiir görüşünü ve şiirde yapmak istediklerini belirten bir içerik taşımaktadır.

«Tüfeğimi omuzlayıp,
Gerçek avına çıkarım önce
Şiir tohumları devşiririm
Halk dağlarından»

diye başlar şiir. Böylece, şiirinin halkın gerçeğine dayandığını anlarız ilkin. «Bir gram gerçek için» dağ taş gezdiğini, yorulup bitkin düştüğünü ve çok zaman da elinde bir şey kalmadığını söyler. Sonra da bulabildiği gerçekleri toprağında ekip biçtiğini ve bunların içinden de

«Seçerim güzelini çirkinini
Ayırırım sağlamını çürüğünden»

diyerek bir ayırım yaptığını açıklar bize.

«Sonra gelmiştir artık
En çileli en karışık işe
Gerçeğe düş katarım biraz
Duygu emziririm düşünceye.
Şimdi soracaksınız belki
Hangi gerçek hangi düşü koklar
Nasıl emer duyguyu düşünce

Ali Yüce, **Ortadoğu Şiirleri,** şiir, YAZKO Yayını, İstanbul 1983, 110 sayfa, 200 lira.

İnanın ben de sorarım bunu
Yıllardır kendi kendime»

diye açıklar durumunu. Bu sorusunun yanıtını da kendisi şöyle verir:

«İnsan doğa kuş kurt böcek
Duygu düşünce sözcük imge
Renk koku ışık nakış ses
Mayalanır şiir mahzenimde
Acı tatlı umut ağıt kahkaha
Biraz sabır bir damla öfke
Karıştırıp bütün bunları
Öğütürüm değirmenimde»

ve

«Kırk elekten elerim unumu
Geçiririm kırk imbikten
Yoğururum halk leğeninde
Başlar sözcüklerin düğünü
Seven seveni alır koynuna
Evlenir duygu ile düşünce»

Yüce'nin şiirine baktığımızda, gerçekten de düşle gerçeğin, duygu ile düşüncenin evlenmiş olduğunu görüyoruz. Yüce, bu karşıtlıkların şiirini, toplumun ve hatta biraz daha genişleterek insanlığın içinde görüp yakaladığı, gözlemleyerek saptadığı gerçekleri sunmaktadır bize.

Kitabın, «Ortadoğu'da Var Bir Ebu Hasan» bölümündeki şiirlerde, hemen yakınımızda bulunan ve bizi de etki sınırları içinde bulunduran bölgenin karşıtlıklarını, varsılla yoksulun yaşamını, ortaya çıkan sömürü düzenini ve bu sömürü düzeninde Batılı ulusların davranışlarını şiirleştirir. Önce «Büyük Süreç» adlı şiirinde, insanlığın bugünkü düzeye gelişini, tarihsel bir gerçeklik içinde şiirleştirir.

«Milyonlarca milyonlarca yıl önce
Karışık karmaşık uzun bir söylence
Evren boşluk güneş yalım yumak»

çağdan günümüz uygarlığına gelir ve şunları söyler:

«denizaltı uçak füze uzay uydu ay
atom uranyum hidrojen nötron
insan plastik, ekmek yapay, aş yapay
çiçek yapay, arı yapay, bal yapay
Git hız, gel hız, otur kalk hız
bir bilgisayarla evlenmiş
dudakları uranyum kokan kız
kimbilir ne doğuracak yakında
eniştemiz bir bildiri yayınlasa»

Ortadoğu'daki varsılların durumu sözcüklerin yanyana getirilmesiyle «Ortadoğu'da Var Bir Ebu Hasan» adlı şiirde sergilenirken, gece aç yatan ve düşünde öldüğünü, sonra da cennete gittiğini gören Salih'in, önce dirimsel, sonra da cinsel açlıklarını giderişini sergiler. Aç insanın, cenneti doymak için düşlemesi bu şiirde, karşıtlığın şiirleştirilmesi bakımından, en üst düzeye ulaşır. Dinsel inançların yarattığı cennetle Salih'in düşlediği (ya da düşündüğü) cennet, böylece gerçeklikle ortaya çıkar. Bu, yoksul kişinin düşlemesinin başka bir örneğini de «Çöl Bahçıvanı»nda görmek-

teyiz. «Çöl Çeteleri» ise, sömürücülerin şiiridir. «Tuba» şiirinde de sömürücünün, halkın ve insan sevgisinin imgelerle şiirleştirilmesini buluyoruz. Ortadoğu'daki savaşlar ve öldürmeler karşısında Azrail'in bile görevden çekilmek isteği «Azrail'in İstifa Dilekçesi»nde başarıyla söylenmiştir.

«Dersimiz Bağımsızlık» bölümündeki şiirlerde Atatürk'ün kurtarıcılığı, sömürücülerin kaçıp gidişi, bağımsızlığın nasıl vazgeçilmez bir durum olduğu ve bütün sömürülen ülkelerin de bir gün bağımsızlığa kavuşacağı üzerinde durulur. Yüce, bu bölümdeki şiirlerinde, gerçekten başarılı bileşimlere varmış ve imgelem gücünün doruk noktalarına vararak şiirini ustalıkla kurmuştur.

Yüce'nin şiirinde biçim kaygusu önde gelmektedir. Yakaladığı sesi, biçimin kıvraklığında bir orkestra müziğine kavuşturmasını başarmaktadır. Bize göre iyi örneklerden biri «Dersimiz Tarih - 2»dir. Çeşitli değiştirimlerle, düşüncesini, düşlerin de kanatlarına vererek şiirleştirir. «Dersimiz Coğrafya - 1» ve «Dersimiz Coğrafya - 2» de bu bakımdan verilebilecek örneklerdir. Şiirlerin bütünlüğünü bozmadan bu ses ve söz ustalığını, imgelerden yararlanarak yaratılan düş ve düşünce bileşimini ortaya koymak, bunu yaparken kullandığı kalıbı ya da kalıpları gözler önüne serebilmek olanaksızdır.

Yüce'nin dize ve şiir kurgusunda iki yöntemi vardır. Bunlardan birincisi, Türkçe'nin sözdiziminden yararlanarak ve dilbilim kurallarını uygulayarak yaptığı kurgu; ikincisi, Türkçe sözcükleri yanyana koyarak yarattığı ve sözcüklerin birbirinin yanında bulunması ve bu yanında bulunurluğun yaptığı çağrışımlara dayanan kurgudur.

Birincisi için söylenecek fazla bir şeyimiz yok. Bu, bütün ozanlarımızın uyguladığı bir kurgu yoludur. İkinci yolun uygulandığı şiirlerden bu kitabında «Büyük Süreç», «Güzel Ankara» ile her iki kurguyu birleştirdiği «Ortadoğu'da Var Bir Ebu Hasan» bulunmaktadır. Bu son şiirin ilk bölümünü alarak bir örnekleme yapmak istiyorum:

«zıbın fes sarık kefiye agel
ya leyli ya ayni ya gazel
çöl kum et - ayak köz cız
ya hecin ya sabır ya deve
hava sıcak sıcak sıcak
üflesem üfürüğüm yanacak»

Yüce, birbirini tamamlayan eşya adlarını ilk dizede sayarak, çağrışımla bir Arap varsılını canlandırmaktadır. Üçüncü dizede ise, içinde bulunulan ortamı ve durumu çağrışımla somutlaştırıyor. «Güzel Ankara»nın 3. bölümünde yer alan iki dörtlükte de sözcüklere dayalı bu çağrışım zincirini iyi görebiliyoruz:

«Anadolu dilim dilim parça parça
İngiliz Fransız Yunan munan
Emperyalizm Osmanlı lokma lokma
Kemal Paşa 19 Mayıs dağlar duman
Sıvas Erzurum Sıvas yemin karar
Bağımsızlık egemenlik özgürlük
Elif Emine kağnı mermi sopa tüfek
Halk direnç ateş barut cehennem»

Yüce'nin şiirine böyle bir çağrışım yöntemi sokması, onun şiirinde olduğu kadar Türk şiirinde de yeni bir yöneliş ve uygulamadır. Yüce'nin bu

uygulamada, bu kurgulamada başarılı olduğunu —yadırgayanlar bulunsa bile— söylemeliyiz.

Yüce, **Ortadoğu Şiirleri**'nde, önce kendi sanat görüşünü ve kendini ortaya koymuş, kendi durumunu saptamıştır. Sonra da ikinci bölümdeki şiirlerinde, Ortadoğu'daki sömürücülüğü, bu bölgede yaşayanların bilisizliğini, sömürücülerle savaş yerine kendi kendilerini yediklerini, kurtuluşa ve özgürlüğe kavuşmaları olanağının böylece olamayacağını ortaya koymuştur. Üçüncü bölümde ise, Atatürk'ün öncülüğü ve komutasında, Türk ulusunun sömürücüleri nasıl kovaladığını ve özgürlüğüne ve bağımsızlığına nasıl kavuştuğunu, böylece ulusal sınırları içinde nasıl mutlu bir yaşama ulaştığını ve mutlu bir yaşam içinde bulunduğunu şiirleştirmiştir. Böylece, bir başka karşıtlığı, bilimle bilimsizliğin karşıtlığını ortaya koymuştur. Bu karşıtlığı ortaya koyarken de, başarılı bileşimlerle güzel ve sağlam şiirler yaratabilmiştir.

alan yayıncılık

Bilim Dizisi

LATİN AMERİKA'NIN KESİK DAMARLARI
«Karşı Tarih»
Eduardo Galeano/Çev: Attilâ Tokatlı - Roza Hakmen

* * *

KURAMLAR BOYUNCA ÖZYÖNETİM VE YUGOSLAVYA DENEYİ
Alpaslan Işıklı

* * *

YURTDIŞINA İŞÇİ GÖÇÜ VE GERİ DÖNÜŞLER
Ali S. Gitmez

* * *

ORTAÇAĞ AVRUPASI'NIN EKONOMİK VE SOSYAL TARİHİ
Henri Pirenne/Çev: Uygur Kocabaşoğlu

* * *

TARİHTE NELER OLDU
Gordon Childe / Çev: Alaeddin Şenel - Mete Tunçay

* * *

BİLİMSEL DEVRİMLERİN YAPISI
Thomas S. Kuhn/Çev: Nilüfer Kuyaş

Genel Dağıtım: Cemmay - Ankara Dağıtım: Adaş
İzmir Dağıtım: Daliç.

ÖNEMLİ BİR ROMAN: «SEVGİLİ ARSIZ ÖLÜM»

Atilla Birkiye

Roman, tür olarak çağının olaylarını karşılayıp - karşılayamaması tartışma konusu oluyorsa da, romanın anlatım olanaklarının genişliği ve olumlu tarihsel birikimi (deneyi), günümüzde de, tür olarak önemini (hatta daha da arttı, bu önem) koruduğu kanısındayım.

Sevgili Arsız Ölüm[1] romanının yazarı Latife Tekin her ne kadar, «... aslında roman yazmak istemiyorum. Çünkü romanın, özellikle de klasik romanın halkımın kendine bakışına, dünyayı algılayışına denk düşmediğini düşünüyorum. Romanı bütün bütün inkâr etmiyorum. Ama kendi halk edebiyatımızı, kültürümüzü temel alarak yeni bir biçim geliştirme çabasındayım. '**Sevgili Arsız Ölüm**'de de bunun, bu yeni arayışın ipuçları var»[2] diyorsa da ben «bu yeni biçim» arayışını, çağının olaylarını karşılayabilen bir tür olarak romanın içindeki, yapısındaki, onun biçimindeki —adı geçen romanı göz önüne de alarak— yeni bir arayış olarak algılıyorum. Yoksa, Latife Tekin'in yazısından çıkan bir sonuçla, romanın çağımızın (ve halkımızın) birikimini karşılayamıyacağı savına katılmıyorum. Tersine, romanın —hatta klasik romanın da— günün olaylarını karşılayacak, dahası olanaklarının genişliği nedeniyle de, uzun bir süre daha karşılayacağı inancındayım. (Bunun için göstereceğim örnek Cengiz Aytmatov'un son romanı **Gün Uzar Yüzyıl Olur**'dur[3]. Burada, söz konusu olan romanla benzerlikler kurulabileceği gibi, ondan çok çok daha geniş boyuttaki sorunları karşılıyor ve roman yapısında —hiç bu yapıyı bozmadan ve de güzelleştirerek— çağımızın önemli birçok sorununu irdeliyor; özetler sunuyor.)

Ne var ki, Latife Tekin'in romanın içindeki içerik - biçim ilişkisinde yeni bir biçim (ki, yeni içerik bunu zorluyor) getirdiği de gerçek.

Sevgili Arsız Ölüm Latife Tekin'in ilk romanı. Yazar 1957 doğumlu ve okur karşısına ilk defa bu romanla çıkıyor. Romanın içeriğini kurmaca bir yapılanmadan çok, kendi yaşam birikiminin aktarımı olduğunu, gerek kitabın arka kapağında yer alan O'nun 'yaşam öyküsel not'undan, gerekse **Cumhuriyet Gazetesi**'nde kendisiyle yapılan söyleşiden çıkarıyoruz. Ancak bir kurmaca söz konusuysa bunun aktarımda (biçimde) olduğu da gerçek.

---

1. Adam Yayıncılık, İstanbul 1983.
2. **Cumhuriyet Gazetesi,** 1 Aralık 1983, sayfa: 5.
3. (Çeviren Mehmet Özgül) Cem Yayınevi, İstanbul - 1982.

BİR AİLE

Köyde yaşayan bir ailenin —baba Huvat Aktaş, anne Atiye ile çocukları Nuğber, Halit, Seyit, Dirmit ve Mahmut'dan oluşmaktadır— öyküsü, ancak yaşanılan çevre-koşullar ve toplumsal-tarihsel gelişmeyle aktarılır. Huvat, köyde yaşamasına karşın, çalışan biri olarak kırsal kesimin özelliğini kırmış, köyün dışında, şehirde, —ancak köylülüğüne uygun olarak— yani 'yerleşik' olmayan işlerle uğraşmaktadır; üstelik kırsal kesimdekinden daha çok kazanmaktadır. Bu dışa açılımın sonucu olarak köye birtakım, köyce garipsenen araçlar, aletler vb. getirmeye başlar (otobüs, radyo, tulumba, vb.). Huvat, burada, kapitalizmin köye girişinde ön ayak oluyor diyebiliriz. Karısı Atiye'yi de köyün dışından getirir. Çoluk çocuğu karışan Huvat, şehir ile köy arasında yaşamını sürdürür. Bir süre sonra da şehire (İstanbul'a) ailece gelirler. Şehirde gelinen yer gecekondu bölgesidir.[4] Umutlarla gelinmiştir. Şehrin, toplumsal yaşamı ile köyden gelen ailenin kendi kültürel birikimleri çatışır. Ne tam burjuva ahlak anlayışı (genel anlamıyla) ne yaşam tarzıyla bağdaşabilirler (a) geçmişten aldıkları kalıt buna izin vermez; b) ekonomik konumları gereği uyuşamazlar); ne de kırsal kesimin özelliklerini eskisi gibi gösterebilirler (a) kalıt'laşmış olguları atmak güçtür; b) burjuva yaşam biçiminden doğal olarak etkilenirler).

Böylece, —romanda da tipikleştirilmiş— bir gecekondu aile tipi ortaya çıkar. Bu ailenin daha da çarpıklaşmış ve ekonomik olarak da gittikçe kötüye giden koşullardaki yaşamına tanık olunur. Ailenin dördüncü çocuğu Dirmit, köydeki yaşamda olduğu gibi şehir yaşamında da —daha da çok— romanın eksen kişisidir. (Şehire gelirken, aileye Halit'in karısı Zekiye gelin de katılmıştır.) Üstelik düşünme sürecinin diğerlerinden farklı olduğu belirtilen Dirmit, bu uyumsuzluğun içinde, bu uyumsuzluğa karşı çıkandır. Ancak küçük Dirmit'in güçsüz oluşu ve ailesine bağımlılığı, onu, bu karşı çıkışında ezilmeye, hırpalanmaya götürür. (Hemen belirtelim, Dirmit'in güçsüzlüğü küçük oluşundandır; yani fiziksel güçsüzlüktür. Dirmit güçlüdür, roman boyunca bunu izleriz.)

Romanın üzerine oturduğu bir başka öğe de hurafedir: cinler - periler, bağnaz inanışlar, yobazlık vb. Burada da hemen göze Atiye çarpar. 'Ölümü' şantaj olarak, üstelik ailesine karşı kullanır. Hurafenin içine, Huvat ve Halit de girer. Burada, aile fertlerinin dini inanışları iyice bağnazlaşır. Bir yelin önünde sürüklenen bu kişiler, gün gelir bu yobazlığı bırakırlar; ancak yine de katı dinsel inanışların —saçmalık düzeyinde— olduğu görülür.

Geneldeki, ekonomik bunalım, 'birim' olarak aileye de yansır. Parasal güçlükler, beraberinde sıkıntıları, kavga-döğüşü de getirir. Derken, aileye yeni bir üye Nuğber'in nişanlısı —sonra kocası— Damat katılır. Damat ailenin yaşamına, farklı farklı yaşamsal öğeler katar. Uzun yıllar koca bekleyen Nuğber'in, kuşkusuz birlikte yaşayabileceği biri değildir; daha doğrusu Nuğber ile Damat, farklı kesimlerin, katmanların insanlarıdır. Ancak bu ayrıma ailenin üyeleri varmaz; biz varırız. Onlar, için sorun —Nuğber için de— Nuğber'in **evlenmesi**dir.

Tek gözlü bir gecekonduda yaşayan aile her ne kadar ayakta görünü-

4. Bu belirlenim, romanda çok açık değil. Bizce yapılan saptama gecekondu bölgesi olduğudur. Ya da gecekondu özelliği taşır.

yorsa da, aile olarak, toplumda yaşayan insanların çok küçük bir topluluğu olarak yok olma sürecini yaşarlar-köyden çıkış, bu sürecin başlangıcıdır. Başka bir yaşam biçimi, Huvat'ı aldatmış, çekmiştir. Huvat bunun bilincinde olmadan, o yaşam biçiminin köydekinden daha 'cazip' olduğunu görür —ya da sezinler, şu veya bu şekilde—. Ancak o, kapitalizmin ilk anlık aldatmacasına kapılarak, paranın (o da köyde edinemediği paranın) peşinden giderek, 'köyde kalsam ne olur'u düşünmeden bambaşka bir dünyaya gelir.

İnsanın yaşadığı koşulların, onun geleceğini, ('kaderini') belirleyebileceği olasılığını düşünerek, Huvat köyde kalsa daha iyi olurdu; en azından ailesi bu sıkıntıları çekmez, alışıla gelmiş bir yaşamın içinde birçokları gibi yaşayıp giderlerdi. Ancak, görürüz ki (özellikle kitabın köydeki bölümünde) köy yaşamı da pek iç açıcı değildir. Böylece, yazar, var olan toplumsal bir soruna değinerek, gerçekçi bir aktarımla bu sorun'u okura iletir. Şu da bir gerçek ki, romanın başından sonuna kadar izlediğimiz Dirmit'in **birey** olma süreci, Huvat köyde kalmaya karar verseydi, romanın sonunda ulaştığı evreye gelişemeyecekti. Yine toplumsal (çok önemli) bir sorunun aktarımı: köyde yaşayanların, bir **birey** olamayacakları. (Buradan yola çıkarak, köyde yaşıyanlar, şehire gelerek **birey** olsunlar ya da olurlar, sonucuna ulaşmamak gerek. Bunun çözümü, kişisel çabalarda değil, sosyo-ekonomik kuruluş olarak toplumsal yapıdadır.)

DİRMİT, DİRMİT

Dirmit, belki yazarın kendisidir. Tamamıyla değildir, hiç kuşkusuz. O'nun yaşamından kesitler vardır. Bu sonuca, daha önce değindiğimiz iki kaynaktan elde ettiğimiz bilgiler ile romandaki kişiyi, Dirmit'i karşılaştırdığımızda vardık. Ancak bu saptama çok önemli değil; çünkü Dirmit, başka biri, dahası olmayan biri de olabilirdi. Söz konusu olan, bizim (okur olarak) Dirmit kişisine ya da onun **birey**'leşme sürecine tanık olup olmayışımız. Evet, yaşadığımız toplumda Dirmitlere tanık oluyoruz; hem de oldukça fazla (genelleme yapacak kadar). Burada önemli olan nokta, daha önce de belirttiğimiz gibi içeriğin değil, biçimin kurmaca oluşu. Dirmit'in yazar oluşu, yaşanılan'ın aktarılmasının —ki yazarın kendisi bunu belirtiyor[5]— göstergelerinden biri, buna bağlı olarak da gerçekçilik anlayışının saptanmasında önemli bir öğe.

Dirmit, soran, düşünen, öğrenmek isteyen biri. Önce de dediğimiz gibi **birey** olma yolundaki biri. Romanın sonunda Dirmit'i **birey** olarak bulamayız; ancak, baştan sona kadar gelişen (olumlanan) bir süreç izleriz. Cinciliğin-pericilığin, anlaşma-uzlaşma olanaksızlığının, ekonomik güçsüzlüğün, tutuculuğun, bağnazlığın, hurafenin içinde hangi koşullar, onu, özellikle romanın sonlarına doğru (yeni şehir yaşamında) **birey** olmaya itiyor? Hangi nedenler, hangi etkilenmeler, onu, böylesine bir, onun adına olanaksızlıklar içinde örnekliğe sürüklüyor?

Bunlar romanda çok açık olmamakla beraber bazı etmenler var: a) köyündeki öğretmeni, sürekli radyo dinleyişi belki diğerlerine oranla zekâ bölümünün yüksek oluşu; b) şehir yaşamından etkilenişi, yine okulu, çevresinde gelişen toplumsal olayların etkisi vb.

İki ayrı mekândaki etmenler böyle özetlenebilir. Ancak romanda bunlar üzerinde durulmuş. Yani Dirmit'i, Dirmit yapanın ne olduğu sorusu

5. **Cumhuriyet**, aynı yerde.

boşlukta, yazar bunu çok yüzeysel yanıtlıyor. (Bu yanıt, yukarıda sıraladıklarımda bulunuyor.)

Ne var ki, eğer iyice düşünürsek (ki yanılıyor olabilirim) **birey** olmanın ana nedenini bulabiliriz. Bu, romanın bütünüdür; aktarılanlardır; Dirmit'i saran dünyadır; onun çevresindeki, olaylar, süreçlerdir; işittikleridir. Tüm bunlar ana nedendir. **Birey** olmasının nesnel yanıdır. O yüzden ana neden diyorum. Onun beynindeki düşünsel süreçler ise öznel olandır. Ana nedenin saptanmasında okur tarafından, aynı sonuca ulaşılacağını sanmıyorum. Ancak bu sonuca, aynı **düşünce** yönteminden bakıldığında ulaşılacağı kanısındayım.

Neden bu **bütün**'den, Huvat, Atiye ve çocuklar Dirmit gibi etkilenmemiştir. Dirmit'i rastlantı olarak niteliyebiliriz. Sözünü ettiğimiz **bütün** zorunluluksa, Dirmit de rastlantıdır. Bütün'ün zorunluluk olduğu, sanırım tartışma kabul etmez. (Ayrıca, yaşadığımız, tanık olduğumuzdur, **bütün**.)

Romanda, aktarılan tarihsel kesit, toplumsal gelişmenin zorunlu bir evresidir; yani, rastlantının değil (burada küçük, küçük ama belirleyici olmayan rastlantılar söz konusudur), birbiri peşi sıra gelen olayların sonucudur. Kuşkusuz, burada **birey** olma bütünün bir parçası (yani zorunlu), bireyin Dirmit olması rastlantıdır. Böylece, zorunluluk ile rastlantı ilişkisinde, Dirmit **birey** olurken (birey olma sürecinde) **bütün** de tamamlanmış olur. Burada Halit de, Seyit de, Mahmut da **birey** olabilirlerdi; ancak, zorunluluk ilişkisinde rastlantısal olarak Dirmit bu sürece girer. [6]

Romanın diğer kişilerinde özellikle bir 'tipiklik' denemesi vardır. Dirmit'in dışında Huvat da dahil (bence Zekiye hariç) 'tip'leştirilmek istenmiştir. Hepsinin, genelleme yapabileceğimiz tarihsel - toplumsal karşılıkları var olduğu savı çıkar, böylece. Bir bakıma, yazar haklıdır; nesnel gerçekte de bu karşılıkları bulabiliriz. Ancak, burada bir zayıflık söz konusudur; romandaki tipikliğin, tarihsel - toplumsal karşılığını **tam** olarak bulamayız.

Evet, Huvat, sürüye katılıp giden cinsdendir. (Romanda bunu, en belirgin olarak toplum tarihimizde 'Kanlı Pazar' olarak bilinen günde görürüz.) Ekonomik sıkıntının uç noktası olarak kendini aşırı derecede 'dine' veren Huvat, işin bilincinde olmadan, irticacı gruplarla birlikte öğrencilerin üstüne saldırır. Burada önemli olan, Huvat'ın işin bilincinde olmayışıdır. Bu romanda böyle. Gerçekliğin aktarılmadan önceki, Huvat kişisini bilme olanağımız yok. Onu, yani Huvat kişisinin edimini ancak yazar kendisi bilebilir. Ne var ki biz, burada Huvat'ın tipikleştiğini görürüz. Evet, 'işin bilincinde olmadan' birçok şey yapabilir insan. Yine, ben, burada (romanda) Huvat'ın tipikleştirilmesini çok uç bir noktada görüyorum:

Huvat'ın bu kadar konudan uzak olacağına inanmıyorum. Burada çelişik bir durum var. Dirmit'in dışındaki aile üyeleri genellikle yukarıda da değindiğimiz gibi düşünmeyen, açıkcası tasarlayamayan, en basit soyutlamayı yapamayan insan görünümü var. İki örnek:

1) Atiye, kızı Nuğber'i evlendirmek için bir 'tasarım' içindedir; planlar yapar; hatta hatta ölüm numaraları, cennet kapılarını görmeler, şeytanlarla konuşmaları hep tasarımdır. (Üstelik bu tasarım roman boyunca sürer.)

---

6. Bkz. "Zorunluk" ve "Rastlantı" maddeleri. **Felsefe Sözlüğü**, M. Buhr-A. Kosing (Çev: V. Atayman/İ. Duman), Konuk Yayınları, İkinci basım, İstanbul — 1978.

2) Seyit, hatta Mahmut çalışma alanlarında tasarımcıdır. Seyit'in şirket kurması, her ne kadar, aldatmaca bir ekonomik yapıdan kaynaklanıyorsa da bir tasarımdır. Bu aldatmaca etmenler adına olumsuz not ise, Seyit'in zihinsel faaliyeti adına olumludur. Bu tasarım Seyit'i etki-tepki ilişkisi içinde, varolanın karşıtına götürebilirdi (nitekim tarihsel gelişme böyledir); ancak Seyit, bu karşıt **düşünce**'ye ulaşamıyor. Seyit'in ulaşamaması bir yandan koşulların getirdiği zorunluksa, diğer yandan da Seyit olarak ulaşamaması rastlantısaldır.

Tekrar Huvat'a dönecek olursak, kafasını suya takması, onun üzerinde düşünmesi de tasarımdır.

Bunlar, şu veya bu şekilde **düşünen** insanlardır; ama **yanlış** bir düşünce sürecidir dersek, daha gerçekçi olur, kanısındayım.

Yazar, söylediği gibi, gerçekten Kemal Tahir'den etkinlenmiştir.[7] Kemal Tahir'in genellikle, romanlarında düşünmeyen insanlar egemendir ve bizim insanlarımızı aktarırken, böylesine bir tipikliğe gider. Ancak bir Yaşar Kemal'in Taşbaşoğlu'su, bir Sabahattin Ali'nin —köylü— Kuyucaklı Yusuf'u, bizim insanımızdır ve **düşünen** insanımızdır. Bu örnekler çoğalabilir. Günümüze kadar gelecek olursak, günümüzün insanını karşılayan roman kişisinde de bunu görürüz.

Örneğin Mustafa Balel'in İstanbul'a gelmiş olan ve taşralı 'Peygamber Çiçeği' adlı roman kişisi, her ne kadar sıradan, basit insansa, düşkün bir kadınsa da düşünen insandır. Hemen hemen aynı özellik gösteren ve köylü olan Pınar Kür'ün **Asılacak Kadın,** romanındaki Melek de, (romandaki biçimi şu veya bu şekilde) düşünen roman kişileridir. Bence, bu roman kişileri, yaşamda karşılığı olanlardır.

Huvat hiç değilse, —tabii ki bilinçsiz olarak— gençlerin üzerine giderken şöyle veya böyle bir 'amacı' olmalıydı, ya da romanda olmalıydı. Yoksa, aynı şekilde, bunun karşıtı bir davranışı olan, öğrencilerin arasına katılan Dirmit'i de böylesine suçlayabiliriz. Burada Huvat'ın davranışına gerçeklik adına değil 'tipik'lik adına karşı çıkıyorum.

Evet doğrudur; tarihte görmüşüzdür, dinsel inançları sömürülerek, insanları 'sürü' şeklinde, istenilen ereğe yöneltmişlerdir. Buna, örnek olarak, —bir anlamda doğu toplumu örneklemesi diyebileceğimiz— tarihteki ünlü **Hakem Olayı**'nı gösterebiliriz.[8]

Bu şekilde bakarsak, gerek Huvat'da gerekse diğerlerinde, —yineliyorum— tam anlamıyla bir tipiklik bulamıyoruz. Ancak gerçek oldukları, yaşanan insan oldukları da kesin ve doğru. (Bu doğruluk, az da olsa deneyimimizden kaynaklanıyor.) Yazarın buradaki eksikliği, tipik olarak aktarılmak istenen roman kişilerinin, tam anlamıyla tipikleştirilememesi.

Dirmit güçlüdür. Garipsenecek, acayip, acınacak bir ortamda kişi olur. Romanın bence, en önemli öğesi Dirmit'in kişiliği ve **birey olma sürecidir**. Dirmit'in içinde yaşadığı baskı ortamını anlatmaya burada gerek yok. Çünkü Latife Tekin romanında anlatıyor. Yine de, onun **birey olma sürecine** tanıklık etmek amacıyla kısaca özetleyelim: sormayı, düşünmeyi yasaklayan, zaman zaman okumayı anlamsız yere (cin'liğinden kuşkulanarak ve de aynı gerekçeyle şiir yazmasını engelleyerek) yasaklayan, etrafın-

7. **Cumhuriyet,** aynı yerde.
8. Bu olayda, dinsel amaçlar uğrunda savaşırken, bu uğurda savaşanların, bu savaşı kazanmak için, mızraklarına **Kur'an**'ın sayfalarını geçirmeleri, düşündürücüdür.

daki insanların, yaşamın gerçekleriyle uyuşmayan (ama kendi gerçekleriyle uyuşan) bir ortamda sürekli bulunması; ekonomik baskıları duyumsaması (ailece); aile üyelerinin bir bakıma, yaşama karşı bilenmişliklerini Dirmit'in üzerinde çıkarmaları; Atiye'nin normal bir insanın rahatlıkla akli dengesini bozabilecek, davranışlarda bulunması; erkek kardeşleriyle, toplumda gördüğü fakat anlayamadığı ayrımı öğrenememesi; özellikle, İstanbul'a geldikten sonraki, karşılaştığı toplumsal çevrenin önceki yapıya hiç benzememesi vb, vb.

Yine de, tüm bu olumsuzluklara karşın, içlerinden yalnız Dirmit toplumun bireyi olur. Gerçi romanda bu yoktur; dediğimiz gibi, birey olma sürecinde gelişmiş bir yerde kalır. Yine biz roman-sonrasında, bu gelişmeye bakarak tasarlayıp söylersek: Dirmit çağdaş **bireydir**.

ZAMAN - MEKÂN

Romanda zaman ve mekân öğeleri somut olarak belirtilmemiş. Bir yandan yaşadığı günlere tanık olan, onları aktaran yazar, birtakım tarihsel kesitleri olay boyutunda aktarırken, genelde bir bütünlük kuramıyor ya da kurmuyor. Örneğin, Dirmit'in doğumundan sonraki Huvat'ın 'partiye' üye oluşu var. Partiye üye olarak, yaşanılan zamanla bağ kurarken, tarihsel belirlenimin yapılmaması —parti adının söylenmemesi— bu bağı zayıflatıyor ya da iyi kurduramıyor:

a) Hangi partidir?
b) 1960 öncesi midir? Sonrası mıdır?

Gerçekliğin aktarımında bunlar oldukça önemli. Çünkü partiye üye olmak bize, burada Huvat'ın yapısı hakkında bazı bilgiler verecektir. Yazar bunu ya okura bırakıyor, ya da önemsemiyor.

Dirmit'i yazar olarak düşünürsek, Dirmit'in doğumunu 1957 olarak alıyoruz. Böylece çıkan sonuç Huvat'ın büyük bir olasılıkla Demokrat Parti'ye üye oluşu ve 1960 öncesi yıllar. Ancak yine de geçişteki anlatım özelliği ve tarihin belirtilmemesi yüzünden kesinliyemiyoruz. Çünkü, Dirmit okula başlıyor. Büyük bir olasılıkla, 1960 sonrası. Ancak romanda Huvat'ın parti'ye üye oluşu ile Dirmit'in okulda oluşu bildiğimiz sürecin, işlenişinde tarihsel belirtilerin yokluğu, bizde zamanı (tarihi) bilmemizi, varsayımsal bir sonuçlamaya bırakıyor.

Zamanı bilmemizin, özellikle çocukların yaşlarını bilmemizin yararı vardı; örneğin Mahmut'un erkekliğine kaç yaşındayken, Seyit bakıyor; yine Mahmut, kaç yaşında bir kadınla yatıyor; Seyit, kaç yaşında evlenmek istiyor; Dirmit kaç yaşında, 'ben de erkeğe gidecem' diyor; hangi çocukluk yıllarında romandaki baskılara tanık oluyor, karşılaşıyor vb. Kuşkusuz, yazardan, zaman kavramını açıklayıcı bir biçimde koymuş olmasını, mekanik bir gerçekçilik adına istemiyoruz. Romansal gerçekçilik adına istiyoruz. Aktarılanın daha yakın, daha doğrudan olacağı inancında olduğumuz için bunu belirttik.

Mekân, köy ile şehirdir. Şehir İstanbul'dur; ve İstanbul'un gecekondu mahallesidir. Gecekondu tek gözlüdür; tüm aile üyeleri —gelin de— burada barınırlar. Ailenin yaşadıkları koşulların kötülüğü, onlar arasındaki ilişkiyi kötüye doğru götürür. Dirmit kızın, acılı dünyası gittikçe genişler. Yaşanılan yer, ustaca aktarılır; gerek köy, gerekse şehirin konumu.

Yazar, zaman ve mekân birlikteliğini genel olarak yakalayamaz. Daha doğrusu, yakalamaz. Ancak bir aktarım —ama güzel biçimiyle— söz konusudur. Acıyı aktarır, baskıyı aktarır, yaşanılan ekonomik-toplumsal koşulları aktarır. Bu aktarıya (tabii ki yaratmaya ve yansıtmaya) verilen ağır-

lık, bu güzel tanıklık, yer yer gerçekliğin algılanmasında güçlük ve romanın yapısında zayıflık yaratır.

NASIL BİR GERÇEKÇİLİK

Roman gerçekçi bir romandır. (Yazar gerçekçi bir yazardır.) Ama nasıl bir gerçekçilik? Gönül rahatlığıyla bu gerçekçiliği, **toplumcu gerçekçilik** diye adlandırabiliriz.

a) Romanın sorunu, nesnel gerçek'teki bir sorundur.

b) Romanın kişileri yaşayan kişilerdir. Toplumumuzda tanık olduğumuz insanlarımızdır.

c) Roman yaşadığımız (yaşamış olduğumuz) günlerin aktarımıysa, toplum yaşamını belirleyen kapitalist üretim ilişkilerinin yükünü başta Huvat olmak üzere, tüm aile çeker.

ç) Toplumsal olaylardan aile etkilenir: özellikle Huvat ile Dirmit politik anlamda; diğerleri çevresel özellikler, egemen ideolojiden etkilenirler.

d) Yaşanılan toplumda insanın durumu: Birey olma durumu. Dirmit **birey olma sürecine** girer. Yazarın buradaki yorumu ileriye dönüktür. Dirmit'in birey olamayan, insanların alternatifi ve geleceğin önerisi olarak birey olma durumu işlenir. Yalnızca kişilerin eleştirisi değil, nasıl olmaları gerektiği de belirtilir. (Ancak bu belirtme, ailenin içinde bulunduğu sorun için belirtilmez. Burada yalnızca **eleştirel** kalınmıştır. Kuşkusuz romanda bunu aşmak da güçtür.)

e) Neden - sonuç, etki - tepki ilişkisi ve diyalektik süreç, romanın içindedir.

Sayabildiğimiz, bu temel özellikleriyle toplumcu gerçekçi diyebiliriz. Ancak bunun uygulanışındaki, eksiklikler, hatalar da vardır. Doğanın, çevrenin betimlenişi genellikle yok. Daha çok bir eylemek var. Sürekli anlatım var. Betimlemenin eksikliği, yaşanılan çevre-doğa-insan bağlamında ele alındığında gerçekçilik adına bir kopukluk doğuruyor. Gerçekliğin aktarımı, romansal gerçekte anlamını bulamıyor. Yazardan doğalcılar gibi bir doğa-çevre betimlemesi istemiyoruz. Betimlemenin insan perspektifinden olmasını ve romansal gerçeklik adına istiyoruz.[9] Gerçekliğin aktarımdaki başarı, insan eksen ise, betimlemede yatıyor. Çünkü insan, boş bir boyutlulukta değil, etrafı birçok aktarılabilinir (romanda betimlenebilir) nesnelerden oluşan 'bir' boyutlulukta yer alıyor. Bu boyutluluk, yukarıda da değindiğimiz gibi betimlemeyle anlamını buluyor. Betimleme, hem romanın yapısının sağlamlığı bakımından, hem de gerçeklik adına önemli. Betimlemenin olmayışı romanın gerçekliğini zayıflatıyor.[10] (Daha önce değindiklerimiz sayılabilir.)

BİR HÜZÜN

Dirmit'i tanıyıp da onun acısına ortak olunca, düşünsel düzlemde bir boyut: 'hüzün' boyutu; diğer yandan da toplum ile bireyin uyum - uyumsuzluk ilişkisinin hangi boyutlarda gerçekleştiği düşüncesi beliriyor.

Acınası bir durum. Ancak acımak değil, yardım etmek gerekir Dirmit'e. Acımak edilgen bir tutum. Edilgen bir tutumla, sorunu, bireysel düzlemdeki sorunu çözemeyiz. Kaldı ki, toplumsal düzlemdeki sorun daha da

---

9. Bkz. "Romancı ve Betimleme", A. Birkiye, **YAZKO Edebiyat, Eylül** 1983, sayfa 108-109.
10. A.g.y., aynı yerde.

güç ve çetrefil süreçler barındırır. Nitekim, Dirmit edilgen olsaydı **birey** olabilir miydi? Dirmit, direndiği için, kendi dünyasında savaşım verdiği için etkendir. Etken oluşu da, **birey** olmasının ana nedenidir. Belirleyici nedenidir.

Romanın düşünsel boyutundaki, bu iletim bizce de doğrudur. Maddeci bir felsefi yöntemle baktığımızda, —briaz daha sınırlarını kısarak dersek— diyalektik baktığımızda bu sonuca ulaşırız. Çünkü karşıtlıkların, savaşımı **yeni olanı** yaratacaktır. Bu **yeni olan**'ın ortaya çıkışındaki öznel yan, hiç kuşkusuz Dirmit'in nesnellik dolu o haklı etkenliğidir. O halde Dirmit, güzelin, doğrunun, iyinin yanında olanın, desteklemesi gereken roman **kişi**sidir.

Bu düşüncenin algılanması, romanın düşünsel boyut düzlemindeki başarısının, ta kendisidir.

AKIP, GİDEN

Latife Tekin anlatım tekniği olarak güç bir yöntem seçmiş. Bunu halkının, kültürel kalıtından aldığı da bir gerçek. Bu biçimsel bağlılık 'fantastik', masalsı öğelerle yoğrulmuş.

Böylesine 'düşsel' bir yaklaşım, tutarlık gösterdiği için bu tutarlılığa, ancak romanda tanık olunur) biçim olarak başarıyı da beraberinde getiriyor. Aynı şekilde **akıp, giden** bir roman oluyor.

Biçimdeki bu başarı, bu güzellik, aynı zamanda, bana, 'doğru-olan' gelmiyor. Birincisi, yazar, biçime içeriği yüklüyor. Yani biçim'in kalıta çok sıkı bağlı kalışı (eski biçim demiyorum; söz konusu olan yeni bir biçimdir) içeriğin yeni biçimini tam anlamıyla otuşturmuyor. Evet, Latife Tekin yeni bir biçim getiriyor. Üstelik başarılı ve güzel-olan bir biçim. Başarılı; çünkü, hep aynı zamanı kullanmasına karşın, bu kullanımın getirebileceği güçlüğü; okurda oluşabilecek bıktırıcılığı, seçtiği yüklemler ile cümle kuruluşlarında ve iki eyleyen 'kipi'ni ustaca birleştirerek aşıyor. Ne var ki, bu biçimsel özellik (güzellik) bence, içeriğe 'tekabül' eden biçim, tamamıyla tekabül eden biçim olamıyor. Bu olamamayı kalıtsal özelliğe çok sıkı bağlanışta buluyorum. Ayrıca, yöresel sözcüklerin seçimi ve yöresel söyleyiş tarzının tamamıyla romana egemen oluşu, biçimdeki anlatım zorluklarını getiriyor. (Yine burada romanın tamamını örneklemek gerekiyor.) Bir anlatı metni okuduğumuzdan, böylesi güçlükler biçimde aşıldığından, burada yer yer aşılamıyor. Böylece, içerik ile biçim ayrı ayrı gelişim gösteriyor.

EPİK ÖĞE

Daha önce de belirttiğimiz gibi, anlatım oldukça başarılı ve **akıp, gidiyor.** Dil uçuyor adeta, burada aynı zamanı çok iyi kullanmak, bu özelliği sağlıyor. Yazar tulumba, kuşkuş otu, bazı nesneler ile Dirmit'i konuşturarak, epik bir öğe yaratıyor. İşte burada içerik biçimi belirliyor.

Dirmit'in düşünce dünyası, onun soran, düşünen, eyleyen kişilik gelişmesi, romanda tulumba ile, kuşkuş otu ile konuşmasında görülüyor. Bu nesneler, onun kafasının içine takılanları aydınlatıyor, doğru yol gösteriyor. Bu epik öğe, aynı zamanda, romanın —tamamıyla olmasa bile— 'diyalog'larını oluşturuyor.

Burada, bence çok güzel bir benzetme var. Bilmiyorum, yazar benim gibi mi düşünüyor; ama yine de bana, tulumbanın, kuşkuş otunun şiir defterinin vb. ile olan konuşmalarının, alışıla gelmiş özelliğinden başka bir özelliği var gibi geliyor. Çocukların çevrelerindeki nesneler ile, ağaç, taş,

direk, duvar, vb. konuşmaları genellikle rastlanılan bir olaydır. Ancak burada bu nesnelerin doğruya, çözüme yönelmesi, maddenin düşünceyi belirleyen oluşunun romansal güzellik, romansal anlatım açısından dile gelişi olarak açıklanabilir. (Yanıtlar, her zaman olumlu değil. Ama, Dirmit'in şu veya bu şekilde karşılık alması, beni böyle bir yoruma itti.) Bu benzetmeyi de, toplumcu gerçekçi bir bakış açısı olarak görüyorum.

ÖZNEL BİR NOT

Sevgili Arsız Ölüm adı ilk bakışda, itici gelmişti; bir roman adı gibi gelmemişti. Ancak, romanı okudukça ilk önce ölüm'e sonra arsız sözcüklerine alıştım. Evet, gerçekten **Sevgili Arsız Ölüm.** Tabii bunu kanıtlamanın burada olanağı yok. Romanı buraya aktarmak gerekiyor. Yine de 'adı ustaca seçilmiş' öznel yargımızı belirtelim.

BİTMEYEN ROMAN

Kitabın 218. sayfasında roman sonuçlanıyor; ama bitmiyor. Dirmit'i unutmak olası değil. Hatta onun geleceği düşündürüyor beni. Dirmit ne yapacak? **Birey olma sürecini** tamamlayabilecek mi? Yazarın Dirmit olduğu savını, **doğru** olarak ele alırsak, Dirmit'in süreci olumlu tamamladığı sonucuna varırız. Ancak, roman başkişisi, Dirmit değil de, aynı durumda, başka bir tek gözlü gecekondunun Dirmit'i söz konusu olabilir. Zaten bu sorunu dile getiriyor yazar. Kuşkusuz Dirmitlerin sorununu genel olarak çözmek olanaksız gibi. Bu çözümü yine, —Dirmit'in yazar olduğunu doğrularsak— **Sevgili Arsız Ölüm**'ün Dirmit gibileri gerçekleştirebilir.

Latife Tekin'in güzel anlatımı da belleklerde yer ediyor. Romanın getirdiği sorun devam edecek; ancak anlatım biçiminin güzel örneklemesi olarak da anılacak. Ortaya konulan sorunlar çözüldüğü zaman (göreli de olsa), roman işlevselliğini yitirecek, ancak işlevsellik edebiyat için bir kalıt'a dönüşürken, kanımca biçimindeki özgüllüğünü koruyacak.

İşte bunlardan dolayı bitmeyen roman, diyorum.

Bir Atiye'yi unutmak olanaklı mı? Atiye bu ülke için kuşkusuz bir genelleme; aynı zamanda bir roman kişisi. Atiyelerin acısını dindirmek, yaşama biçimlerini değiştirmek güç. Aynı şekilde içine düşdükleri cahilliklerini de. Atiye'ye üzülmek boşuna. Onun içine düştüğü koşullara kızmak gerekir. Gerçi, ailenin diğer üyeleri için de geçerli. Ancak bir anne olarak Atiye'nin omuzlarına iki küfe birden yükleniyor.

SON SÖZ

Sevgili Arsız Ölüm başarılı, güzel bir roman. Ancak, eksiklikleri, yanlışlıkları elimizden geldiğince sergiledik, gösterebildiğimiz kadarıyla da kanıtlar göstererek eleştirmeye çalıştık. Bu eleştiri anlayışı, bence böyle bir çalışmayı hak etmiş bir romanın (romancının) iyiye, güzele, doğruya ulaşmasında bir omuz verme ve okura bu romanın değerlendirmesini sunmaya çalışma olarak yorumlanmalı.

Ne var ki, roman tür olarak bir yaratım alanı. Her ne kadar biçimde kurmaca olabiliyorsa da, genel olarak yaratım olan bir süreç. Bu süreci değerlendirmenin güçlüğü de, bu sürecin özünden, yaratım oluşundan kaynaklanıyor.

Gerçek şu ki, bu sürecin, daha başarılı gerçekleşmesi, süreci tamamlayan kişiye bağlı...

ARABA DEVRİLMEDEN ÖNCE

Cem Sofuoğlu

Türk siyaset yaşamının renkli simalarından, eski Kocaeli milletvekili ve Anayasa hukuku profesörü Turan Güneş'in tamamlanamayan notlarının ölümünden sonra yakınları tarafından yayımlanmasından oluşan küçük bir kitapçık **Araba Devrilmeden Önce** *. Yakınlarının sunuş yazısında da belirttikleri gibi notlar hiçbir değişikliğe uğratılmadan, hatta okunamayan bazı kelimeler boş bırakılarak derlenmiş. Oğlu Hurşit Güneş' in önsözünden de Turhan Hoca'nın, «araba» sözü ile demokrasiyi kastettiğini ve bu kitapçığın ardından «Araba Devrildikten Sonra» adlı bir ikinci kitap yazarak demokrasiye geçiş yollarını incelemeyi amaçladığını öğreniyoruz. Ancak yakın dostlarının dedikleri gibi vakitsiz aramızdan ayrıldı Turan Hoca.

Kendi yazmış olduğu önsözde «arabanın gene devrilmiş olduğunu... yola çıkmadan önce arabayı kaldırmak, dört tekerlek üzerine oturtmak gerektiğini... herkes iyi niyetle yardımcı olursa bu işin içinden de çıkılacağını» söyleyerek demokrasiye olan umudunun bitmediğini baştan belirtiyor. «Mecliste Yakaladığım Fırsat» başlığını taşıyan bölümde ise mecliste yaptığı bir konuşmayı alıntılamış. Parlamentoyla ilgili kısa bölümde, parlamentodaki çalışma saatlerinin kısa oluşunu ve kamuoyunun salt çıkan kavgalar nedeniyle parlamentoya ilgi duymasını eleştiriyor.

Türkiye'nin en önemli Anayasa profesörlerinden olan Turan Güneş'e göre, 61 Anayasasında «Ne sağcı ne de solcu bir toplum modeli yoktur. Zaten demokratik bir rejimde böyle bir modele sahip Anayasa düşünülemez». Güneş çok haklı olarak -zaten kitabın anafikri bu- sorunların Anayasa'dan kaynaklanmadığını ileri sürüyor ve 27 Mayıs'tan sonra 1971'de yeni bir rejim bunalımına girildiğini, bu bunalımın kaynağının Anayasa'da olduğuna inanıldığı için Anayasa'nın değişikliğe uğratıldığını, on yıl sonra ise arabanın yine devrildiğini ve bunalımın esas sorumlusu olarak yine Anayasa' nın görüldüğünü belirtiyor. «Sonuçta, diyor Turan Güneş, üç farklı Anayasa ile hemen hemen birbirine benzeyen üç kez bunalım meydana geldi. O halde bunalımların nedenlerini başka yerlerde aramak gerekmez mi?» Bu arada Danıştay ve Anayasa Mahkemesi kurumlarını da, gerçekten usta bir Anayasa hukukçusuna yaraşır bir şekilde gayet anlaşılır bir dille, di-

* Kaynak Yayınları, Nisan 1983, 120 sayfa.

ğer Batı demokrasilerindeki uygulamalarla karşılaştırarak kısaca inceliyor. Esasında Turan Güneş hazırlanmasına katkıda bulunduğu 1961 Anayasası'nın savunmasını yapmıyor, üstelik bu Anayasa'da pek çok sakatlığın bulunduğunu fakat eksikler var diye bir Anayasayı kökünden değiştirmeye kalkarak, temel bir yanlışlık yapmanın bir anlamı olmadığını ileri sürüyor. Bu arada siyasi partilerle ilgili Anayasada yer alan yasaklara değinen Güneş, tüm bu yasakların istenilen amaca hizmet etmediğini çünkü karşı çıkılan fikirlerle mücadelenin yasaklarla değil, siyasal yollarla olabileceğini söylüyor.

Kitabın belki de en ilginç bölümü, Demokrasi kavramıyla 27 Mayıs Anayasa'sının incelendiği bölümüdür. Güneş baştan, demokratik rejimin doğuşunu, gelişmesiyle teorisiyle Türk toplumunun tarihine tümden yabancı ve ithal malı olduğunu diğer bir deyimle yabancı bir ideoloji olduğunu söyleyerek, sol fikirlere sözü geçen nitelemeleri yapanlara serzenişte bulunuyor. Batı'daki demokratik rejimin gelişmesini kısa olarak açıkladıktan sonra şu sonuca varıyor: «demokrasinin sağlığı çatışmaları reddetmekte veya bağlamakta değil, onları belirtmek, örgütlemek, hatta müesseseleştirme yeteneğinde yani consensus (uzlaşma) dadır. Çoğulcu bir rejim de uzlaşma yöntemini iyi kullanabildiği ölçüde işleyebilir. Turan Güneş'in bu saptamalarından, sözkonusu consensus'un sağlanamamış olmasının bizi 12 Eylül'e getiren sebeplerin başlıcalarından biri olduğu rahatlıkla anlaşılabilmektedir. Eğer çeşitli ideolojiler arasında, Batı demokrasilerindeki gibi bir uzlaşma olsaydı zaten Anayasa bu uzlaşmanın ürünü olacak ve sonuçta her on yılda bir değiştirilmeyecekti. 27 Mayıs Anayasasının seçkinlerin dünya görüşünü yansıtan bir siyasi belge olduğunu belirten Güneş, bu Anayasada da sağ ve soldaki aşırı akımları hukuk yoluyla yasaklayarak kavgasız gürültüsüz, iktidarlı muhalefetli gül gibi bir demokrasi amaçlandığını ifade ediyor ve yine dönüp dolaşıp aynı noktaya gelindiğini, şu halde 27 Mayıs'tan bizi 12 Eylül'e getiren nedenlerin üzerinde ciddi olarak düşünmezsek sonumuzun yine aynı olacağını ileri sürüyor.

Kitapçığın son bölümünde ise «Bu Noktaya Nasıl Geldik» başlığı altında, Türkiye'de demokrasinin yaşayıp yaşamayacağını inceliyor. Önce Doğu ve Batı toplumlarının tarihsel gelişimini karşılaştırarak, Türkiye'de sivil toplum ve bu toplumun oluşturduğu devlet yapısının hiçbir zaman gerçekleşmemiş olduğunu; çünkü Osmanlı'dan devralınan yönetici sınıf (bürokrasi) - halk çelişmesinin 1946'da demokratik yaşama geçildikten sonra da devam ettiğini saptıyor. 1950 seçimlerinden sonra Demokrat Partinin seçimleri kazanmasıyla halk ilk kez şimdiye kadar yabancısı olduğu iktidarı ele geçiriyordu. Ancak Demokrat Parti kendi düşüncesinden başka düşünceyi doğru kabul etmeyerek kendinden önceki Doğu iktidar tipinin devamı olmuştur. Özet olarak şöyle diyor Güneş: «Türk toplumu Batı ülkelerinin geçtiği demokratik rejime ulaşım yolları ve biçimlerinin hiçbirinden geçmemiştir. Bu nedenle de demokrasinin bizde bir geleneği olmamıştır, tersine tarihten devraldığımız gelenekler böyle bir rejimin gerçekleşmesini güçleştirici öğeler olarak karşımıza çıkmaktadır». Gerçekten de, özgürlüklerine yönetici sınıfın inayeti ile sahip olan toplumsal sınıflar, bu özgürlükler uğruna mücadele vermedikleri için hiçbir zaman bunların bilincinde olmamış ve, hak ve özgürlüklerinden her zaman kolaylıkla vazgeçebilmiştir. «Bize eli sopalı bir adam lâzım» hepimizin sıkca duyduğu bir sözdür.

Turan Güneş 27 Mayıs öncesini özetlerken kitapçık birden bitiyor. Yayıncının notundan metnin burada kesildiğini anlıyoruz. **Araba Dev-**

rilmeden Önce» başta da belirttiğimiz gibi önemli konularda kısa notlardan oluşuyor. Turan Hoca eğer bu notlarını tamamlamaya zaman bulabilseydi ve hele «Araba Devrildikten Sonra»yı yazabilseydi, Türk siyasal yaşamında büyük deneyimleri olan demokrat bir siyaset adamından çok şey öğrenecektik. Yine de bu kitapçık «arabanın» neden sıkça devrildiği sorusuna bir yanıt getirme, en azından bu soruya basit ve kollayıcı yanıtların çözüm sağlamadığını gösterme amacında oldukça başarılı oluyor.

cem yayınevi

YENİ YAYINLARINI SUNAR

● Nazan - Mazhar İpşiroğlu	KÖK - ATATÜRKÇÜLÜK
● S. Kudret Aksal	GAZOZ AĞACI - YARALI HAYVAN
● Vedat Günyol	DİLE GELSELER
● Oktay Akbal	DÜŞ EKMEĞİ
● Mehmet Başaran	DİLSİZ OYUNU
● Sulhi Dölek	KİRACI
● Nedim Gürsel	KADINLAR KİTABI
● Recep Bilginer	YÜREĞİNİ SICAK TUT
● Aziz Çalışlar	GÜNÜMÜZDE SANATSAL KÜLTÜR ve ESTETİK
● Turan Oflazoğlu	III. SELİM KILIÇ ve NEY
● Güngör Dilmen	HASAN SABBAH

KİTAPLARIN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

PEYGAMBER ÇİÇEĞİ

Hazırlıyan: Atilla Birkiye
Katılanlar: Benian Kalafatoğlu
Turgay Kantürk, Mustafa K. Erdemol

Peygamber Çiçeği romanı hakkındaki özlü düşüncelerini —özellikle tematik düşüncelerini— üç arkadaşımızdan istedik. Bu gelen düşünceleri kurgulayarak, kitabın - değişik düzlemde tanıtımını sağlarken, değişik görüşleri de sergiledik.

Bize gelen yazılar, birbirlerinden habersiz olarak gerçekleşti. Böyle yapmakla, bir bakıma arkadaşlarımızı etkilenmeden kurtardık. Sonunda da, arkadaşlarımızın özgün —özgü— değerlendirmeleriyle özgün bir «Kitapların Düşündürdükleri» sayfası elde ettik.

Her sayı gerçekleştirilecek olan bu sayfanın, bu şeklinin ilk örneği olduğu unutulmamalı.

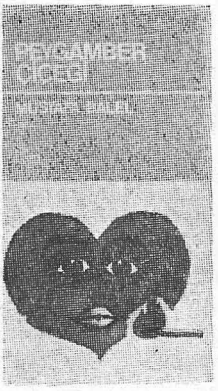

Peygamber Çiçeği, Mustafa Balel'in ilk romanı. Romanda, taşralı bir kızın toplumsal - ekonomik ve dinsel baskıların yoğun olduğu bir ortamdaki yaşamı ve aynı roman kişisinin daha sonraki yıllarında genelevdeki yaşamı birbirine paralel olarak sergileniyor. Genelevdeki roman kişisinin hangi ortamdan geldiği ve onun düşünsel boyutunda genelev de aktarılıyor.

Roman, önemli birçok toplumsal ve yaşanan soruna değiniyor. Bu sorunlar roman yapısı içinde sunuluyor. Bu sunuşta iki ana süreç içindeki mekân var. Birincisi 'Peygamber çiçeği'nin çocukluğu —genç kızlığa doğru gelişimi—; ikincisi anlatılan zamanın mekânı. Ki, buradaki gelişim de, onun yeni bir yaşam biçimi seçiş anına kadar olan evredir.

*

B.K.: Gazetelerde, pek çok kez ailelerini terketmiş kızların acıklı öykülerine rastlarız.

Acıklı, zavallı, yoksul, vurdulu, kırdılı bir ev yaşamından ana, baba baskısından kaçıp, kurtulmayı, zengin, şöhretli hür olmayı düşleyen, pembe dünyayı bulacakları inancına kapılıp genelev kadını olan yaşları küçük, egemen söylem kipiyle **kötü yola** düşmüş kızlardır bunlar.

Peygamber çiçeği de böyle bir kızın öyküsü.

T.K.: Mustafa Balel **'Peygamber Çiçeği'**nde yorgun bir toplumdan yorgun bir örnekle kurmakta romanını. Tüm eylem kiplerine karşın, duruk bir toplumun töresel yaşamıdır incelenmekte olan. **Peygamber Çiçeği'**nde tartışılan sorunlar oldukça etkili bir roman diliyle yazıya geçirilmiştir. 'Peygamber Çiçeği'ni ev'den başlayarak genelve'e değin izleyen romancı, ev - genelev ikilemini iki ayrı zaman diliminde, geçmiş ve şimdide anlatmakta, iki kat-

lı romansal gelişimi amaçlamakta. Bu oldukça biçimsel bir ayırım gibi görünse de tümlüğe ulaşmayı başarmıştır romancı.

M.E.: Önce kurgudan sözetmeliyim; kimi gereksiz uzatmalar olmasına karşın roman sıkıcı değil. Geriye dönüşler ise başarılı. Peygamber Çiçeği'nin çocukluğunun ve genelevdeki yaşantısının anlatıldığı bölümler birbirini tamamlıyor. Yalnızca genelevdeki yaşamın ya da yalnızca çocukluğun anlatıldığı bölümler okunmuş olsa, birbirleri arasında kopukluk olmadığı görülecektir.

İçeriğe gelince; Peygamber Çiçeği, ele alınan konu yeni olmamasına karşın, «ele alınışı»ndaki farklılıktan ötürü aynı konuyu işleyen diğer romanlardan ayrı bir özellik taşıyor. Okumaya başladığımda kahramanın geneleve nasıl düştüğünün anlatılacağını beklerken klasik nedenlerin sıralanacağını düşünüyordum. Ancak Peygamber Çiçeği'nin izinsiz çalıştığı bir randevuevinden polis baskını sonucu ayrıldığı ve geneleve düştüğü belirtiliyor sadece. Bu nedenle çokları gibi kahramanı geneleve getiren nedenler «rastlantılar» üzerine kurulu değil romanda. Oldukça geniş anlatılan çocukluk ve genç kızlık döneminde roman kahramanının karşılaştığı olaylardan, geneleve nasıl düştüğünün **kestirilmesi** okuyucuya bırakılıyor.

B.K.: Mustafa Balel toplumsal katmanların (aslında) en duyarlı olan en alt tabakasına kalemini vurmuş. Ataerkilliğin, feodal beyliğin kişi kişi kendini had safhada gösterdiği bir aile yapısı ele alarak, acı bir yaşama savaşını sergilemiş.

M.E.: Romanda, Peygamber Çiçeği'nin çoucklu ve genç kızlık dönemi anlatılırken tanımlanan aile, bana kalırsa kısmi bir anaerkillik içinde ataerkilliği barındırıyor. Anlaşılmaz gelebilir belki, şunu demek istiyorum; ataerkilliğin tüm özelliklerini, —içinde bulunduğu işsizlik, parasızlık gibi nedenlerin de zorlamasıyla— üzerinde taşıyan baba, yine anaerkillliğin kimi özelliklerine sahip büyükanne tarafından yönlendiriliyor çoğu kez. Kocasında gördüğü baskıların aynısını gelini üzerinde uygulatmak, yerleşmiş bir davranış biçimi büyükanne için.

B.K.: Roman, Peygamber Çiçeği'nin ağzından anlatılmakta. Bir geçmiş yaşamından, (Çocukluk yılları - çocukluktan genç kızlığa geçiş - genç kızlık yılları) bir de şimdiki zamanda, yaşadığı genelev yaşamından verilmekte. Roman baştan-sonu açık ve akıcı bir dilde gidiyor. Okuyucu iyi bir dinleyici, iyi bir gözlemci oluyor.

Peygamber çiçeği ailenin büyük kızıdır. Ondan sonra üç kız kardeşi daha olmuştur. Anası bir türlü oğlan doğuramamış kaynanasının gözüne girememiş, eve tüneyen bir baykuşdan farksızdır. Baba fabrikada çalışan az gelirli bir işçidir. Yaşam koşullarından, evde ataerkilliği sürdüren anne baskısından kavgacı, ayyaş, insan sevgisi taşımayan bir tiptir. Son derece tutucu bir tip çizmiştir Balel baba yapısında. Peygamber çiçeği, kendi içine kapalı anne, karabasan babaanne, ayyaş baba üçlüsü içinde, kardeşlerinin sorumluluğu altında sürekli ezilen, horlanan olmuştur.

T.K.: Çocukluğundan başlıyarak, aile içindeki ilişkilerde bile mutsuz olan-nüfus kağıdında adı Nurten olan-hep 'kız' diye çağırılan roman kahramanı, geneleve geldiğinde de 'Peygamber Çiçeği' diye çağırılır. Hiçbir zaman Nurten olamamıştır kahramanımız. Sürekli toplumsal koşulların baskısıyla yüz yüze gelen Nurten bireyliğine ulaşamamaktadır bir türlü.

B.K.: Roman ilerledikçe, Peygamber Çiçeği büyüdükçe, ondaki gelişmenin, çevreden olup biteni algılayarak farklılaşmasını, yaşamının tüm yozluğuna rağmen bilme, öğrenme çabasını alabiliyor okuyucu. Roman boyunca adım, adım izlenen yaşam öyküsünden, Peygamber Çiçeğinin neden geneleve geldiğini anlıyoruz. Roman'ın sonuna doğru (ki genç kızlık dönemini yaşamaktadır) Peygamber Çiçeği'nin yakınmalarını okuyoruz: "... Aslında bunların ağzından kurtulmak için tekkeyi geçtik, uçan kuştan Emiş teyzenin kocamış dut ağacının parlak yeşil

yaprakları üzerinde sürünen tırtıldan yardım umuyordum..."

Peygamber Çiçeğinin bu yazgısı, onun, annesinin, kardeşlerinin şanssızlığı (ezilenlerin) değildi elbette.

Eğitimin, kültürün, hiçbir şekilde yanına uğramamış bu insanlar tabu denilebilecek, kendi kendilerine oluşturdukları tavır ve adetlerden başka hiçbir şey bilmiyorlardı. Sımsıkı yakalandıkları yozluktan kendilerini kurtaramıyorlar, battıkça daha derine giden, yetiştirdikleri çocuklarına hayatı dayanılmaz kılan bir yapıyı sürdürüyorlardı.

Roman boyunca kapitalist düzen ilişkilerinin aileyi soktuğu çıkmazlarla, Peygamber Çiçeğinin girdiği çıkmazlar temelde aynı çıkmazlardan mı kaynaklanıyordu?

Bunu tek tek, ev sahibi, bakkal, rehin alıp faizle para veren İpek abla, Elvan Çakır'da (İkinci evindeki anası) veriyor Balel.

M.E.: Sınıflı toplumlarda varolan çelişkiler, dünyaları ayrı olarak nitelendirilen hayat kadınları arasında da görülüyor. Kapitalist sistemin kâr üzerine kurulu mantığı —romanda da verildiği gibi— genelevde de ilişkileri belirliyor. Yaşlandığı için genelevden atılan «artist eskisi» buna örnek olurken, yine sistemin insanlara aşıladığı «faydacılık», genelevde çalışan Muhabbet Çiçeği'ni evlenme umuduyla kandıran ve sonuçta ölümüne yol açan Kerim'de somutlaşıyor.

Muhabbet Çiçeği'nin ölümü, içinde yaşadığı ortamın doğal bir sonucu olarak görüldüğünde, o'nun yalnız olduğunun düşünülmesine romancı izin vermiyor. Kimi yerlere gizlenmiş olan kahramanlar (Gece sefası, gündelikçi doktor kız, kimi zaman Şadan Abla, sendikadan söz eden genç müşteri) sayesinde yalnızlığın olmadığı düşündürtülürken, olayın toplumsal yanına da değiniliyor.

T.K.: Balel'in bu romanı karakter yaratımının ilginç ve etkileyici bir örneğini içermektedir. Nurten'in toplumsal ve bireysel gerçekliğini oluşturma yolunda, ev-genelev ikilemini ustaca kullanan romancı, sonda etkili bir roman sahnesi yaratmayı da unutmayacaktır; 'Peygamber Çiçeği' sokaktadır ve sokakta bugüne değin anlamlandıramadığı toplumsal olayların somut gerçeğiyle karşılaşır. Yağmur altında insanlar bir sel gibi akmakta, hep bir ağızdan bir şeyler söylemektedirler. Onların arasına karışmak ister. 'Peygamber Çiçeği' soluduğu ürkünç havanın ve acıların etkisiyle kalabalığa doğru yürür. Nurten olmaya ilk adımı atmıştır artık.

B.K.: Sürekli kayıp giden yapıya, umutsuzluklara dayanamamanın bir kuvvetti Peygamber Çiçeği'ni ailesinden ayıran, fakat başka bir batağa saplayan.

T.K.: Peygamber Çiçeği'nde Balel'in geliştirdiği roman dili övgüye değer bir dildir, bence. Nurten'in toplumsal ve bireysel yaşamını —bireyleşemeyen Nurten'i— anlatırken (kurarken) ayrıntıların, romansal çerçevenin, yan tiplerin, yerinde ve etkili kullanımı romanın bütünsellik sorununu çözmekte, boyutları yoğunlaştırmakta. Ne var ki, kimi sorunların 'roman üst dili'nce örtüldüğünü ve etkisini yitirdiğini söylemeden edemeyeceğim. Özellikle Nurten'in büyük kente kaçmadan önceki yaşamının anlatıldığı kimi bölümlerdeki toplumsal yapılanmanın örtük anlatımı okuyucudan büyük dikkat beklemekte. Nurten'in 'Peygamber Çiçeği' olduktan sonraki yaşamı da, genelev yaşantısının oldukça etkili anlatımıyla başarılı bölümler olarak görünmekte.

M.E.: Yukarıda sözünü ettiğimiz, Peygamber Çiçeği'nin sınıf değiştirme çabasının daha geniş anlatılmaması ve baba tipi çizilirken sınıfsal konumunun açık olmaması —kenar mahallede oturduğunu vurgulamak bunu belirleyemiyor— eksiklik de olsa başarılı roman olarak görüyorum Peygamber Çiçeği'ni.

B.K.: Balel Türk Romanı içinde yerini bulma çabasını akıcı bir dil, değişik fakat sürükleyici bir kurgu, bilinen bir tema olduğu halde yakaladığı olumlu başka bir bakış açısıyla ortaya koyuyor.

T.K.: Balel'in kolaya kaçmayan, yüzeysel değerlendirmelere yaka kaptırmayan bu ilginç romanı, geliştirdiği sağlam yapı ve oluşturduğu özenli roman diliyle önemli bir yapıt olma özelliğini edinmiştir, kanımca.

BİR KİTAP'TAN

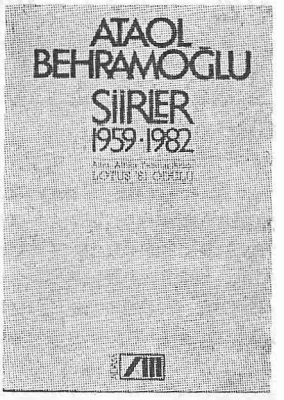

ADANMIŞ BİR ÖMRÜN ŞARKILARI

Hüseyin Haydar

Öncelikle, burada bir kitabı tanıtmak gibi bir düşüncemin olmadığını belirtmek isterim. Amacım bir şairden söz açmak da değil. Şiir okuru, onu ve kitaplarını tanır. **Şiirler 1959-1982** * adından da haberdardır. Üçüncü basımına doğru giden bu kitaptaki seçme şiirler, zaten daha önceleri defalarca yayımlandı. Genç ozan arkadaşları etkiledi. Şiirimize içtenliğin, yalınlığın, yaşanmışlığın, yaşanabilirliğin ve adanmışlığın olanaklarını, erdemlerini sundu. Göğsü, devam ediyor titreşimler yaymaya; çığlıkları, iniltileri, gülüşmeleri, sevda ve bağlılık sözlerini, yeminleri, küfürleri, duaları, mırıltıları ve bağırışları kucaklayıp onları aşarak; her şeyin üstüne çıkıp yöneliyor insan yüreğine.

Siz onu tanırsınız elbette. Uluslararası bir ödül aldı diye değil. Aramızda dolaşıyor, şarkıları. Onu tanırsınız siz; «Bir akşamüstü»nün dizelerinde:

«Bir halkın oğlu olmak, ona ilişkin ne varsa bilmek değil midir?
Anlatabilmek değil midir ne varsa yaşadığı, düşlediği?»

Ataol Behramoğlu, bir halkın oğlu; adanmış yürek, adanmış yüreği onun. Ne söylenebilir bu şarkılar için, bir iç çekişten başka.

Bir ömürden, süren bir ömürden söz etmek istedim, bir soluk. Bir şair ömründen; kendi içinin sonsuzluğunda yol alan. Yürüyen dumanlar içinde, ufukta yitip gitmeden, uzaklaştıkça küçülmeden. Size doğru koşarken büyümeden.

Yalnızca bir şair ömrü; olduğu gibi. Bütün saflıkları ve bütün bilgelikleriyle.

---

* Şiirler, 1959 - 1982, Ataol Behramoğlu, Adam Yayıncılık.

TANITMA

YORULUR ÖLÜMLÜ GÖZLERİ

Suat Vardal, (şiir) Yeni Türkü Yay., İstanbul, 1983. 72 s.

Gürkal Aylan

Biz Gene Yanyana kitabından sonra Suat Vardal'ın Yeni Türü Yayınlarından çıkan ikinci kitabı **Yorulur Ölümlü Gözleri.** Özenle basılmış 70 sayfalık bu kitap Vardal'ın 22 şiirini içeriyor. Kapak düzenini İsa Çelik yapmış. İçinde Neşe Erdok'un desenleri var. Şiirler, «Saten Perdeli Sokak», «Senin Sandığım Tıkırtılar» ve «Şu Suyun İki Kıyısındaki Kentte» başlıklarını taşıyan üç ayrı bölüme dağıtılmış.

Dizeleriyle bir yolculuğa çıkıyor Vardal, bu kitabında. Kimi zaman sevisizliklerin, yarıda kalmış sevilerin, yalnızlıkların, kırgınlıkların buluştuğu istasyonlara uğruyor; kimi zaman çocukluk günlerine, anılara, düşlere sığınıyor; bazen de «uykulu bakışlarıyla pijamalı çocukların»... «kalçalarına kadar pencerelerden sarkan kadınların»... «küçük camiin gül kokan imamının» beklediği hüzün dolu sokaklardan geçiyor. Onu kendi kendini sorguya çekerken de yakalayabilirsiniz:

ne verdin kosmos sana soruyor ve acılar verirken
boşluğa giden seslerden başka
bunlar şarkıların küfürlerin şiirlerin de olsa
sesinden başka ellerinle

(Sesinden Başka Ellerin)

Üstü küllenmeye başlamış sevgileri, yeni bir umut, yeni bir çabayla eşelemeyi deniyor kimi zaman:

bir türküyle başlayanı
hüzünle değil yine başka bir türküyle bitirmeli
şu suyun iki kıyısındaki kentte
dost düşman ayırdetmeden boylu boyunca
üşümüş yürekleri ışıtan

(Şu Suyun İki Kıyısındaki Kentte)

———o———

ŞİİRLER

Şiirler, Yannis Ritsos, çeviren: Özdemir İnce, Varlık Yayınları, 1983. 272 s.

Ergin Koparan

Yunanlı ozan Riços'un* şiirleri ülkemizde de yaygınlaşıyor. Ozanın ünü dünyada olduğu gibi ülkemizde de artıyor. Bunun sonucu olarak aranan kitaplarının yeni basımları yapılıyor. Fransızlar sevdikleri Riços'un kırkıncı kitabını yayımlarken ülkemizde de ozanın kitaplarının dördüncüsü yayımlandı.

Varlık Yayınları arasında çıkan kitapta, ozanın ülkemizde daha önce yayımlanan **Taşlar, Yinelemeler, Parmaklıklar** ve **Boyun Eğmeyen Ülke** ki-

* Ünlü ozanın adını özgün söylenişiyle yazıyoruz.

taplarının ikinci basımları ile ozanın çeşitli kitaplarından seçilmiş şiirlerinden oluşan «Tanık Şiirler» başlığı altında bir bölüm yer alıyor.(*)

Taşlar, Yinelemeler, Parmaklıklar'ın birinci basımı 1978 yılında Cem Yayınlarından çıkmış ve kitap 1979 Türk Dil Kurumu Çeviri Ödülü'nü almıştı. **Boyun Eğmeyen Ülke** ise ilk kez 1979 yılında Çark Yayınevince yayımlanmıştı.

Şiirler, ayrıca ozanın 1962 yılında yaptığı bir radyo konuşmasını ve Özdemir İnce'nin Riços ile yaptığı «Yannis Ritsos'la İki Gün Daha» başlıklı bir söyleşiyi de içeriyor. Bu söyleşi hem ozanın çeşitli görüşlerini yansıtması açısından değerli, hem de kendisiyle röportaj yapılmasına izin vermeyen ozanın ömrü boyunca yaptığı iki konuşmadan biri olması açısından önemli.

Bu söyleşide **Lettres Françaises**'nin yönetim yerine gidiyor, Aragon ustanın yardımıyla tanışıyoruz Riços'un dizeleriyle ve gidip oturuyoruz Karlovassi'de Riços'un önüne Özdemir İnce ile. Ve konuşuyor Riços:

«(...) Bir şiir için dize yapısı çok önemlidir. Bir sözcüğün yeri rasgele değiştirilemez. Çeviride de buna dikkat etmek gerekir. (...) Fransız dili kemikleşmiştir. Benim şiirime genç Türk dili daha uygundur. (...) Ben her sabah genç uyanıyorum. Ama sıfır yaşında değil, bütün birikmiş yaşımla, dünyanın bütün yaşıyla genç uyanıyorum. (...) Şiir yazmak için, bazı engelleri aşmak için, bir şeyi kutlamak için içki içip sarhoş olmaya gereksinim duymuyorum. Şiir yetiyor. Şiiri yirmi dört saat yaşamak gerek. İçki araya kesinti sokar. (...) En olmayacak, en ciddi şeyleri hiçbir şey olmamış gibi «familiarite» içinde söylerim. Belagat yok, tumturaklılık yok, basitlik ve yalınlık var. (...) Bir ozan halkının en has evladıdır, bu nedenle politikayla uğraşmak zorundadır. (...)»

*

Ve dizeler Riços'dan:

(...)

İşte bak, kardeşim, sonunda öğrendik konuşmayı,
tatlı tatlı ve yalın konuşmayı,
Anlaşabiliyoruz şimdi - fazlası da gereksiz,
Ve yarın diyorum, daha da yalın olacağız,
tüm yüreklerde, tüm dudaklarda aynı ağırlığı edinen sözleri bulacağız,
adıyla anılacak herşey,
ve ötekiler gülümseyip «böyle şiirleri,
biz de yazabiliriz» diyecekler. Bizim de istediğimiz bu işte,

(...)

Birşey söyleme bana. Ölüme inanmıyorum,
Bilmezliğimden değil. İyi bilirim onu. Ama
boyun eğmiyorum. (...)

Ozan bir ulus komşumuz Yunanlılar. Ritços da en ünlü ozanları. Bizim gibi ozan bir ulusa da böyle ozan komşu yaraşır...

(*) **Umarsız Penelope,** Çev. Cevat Çapan E Yayınları 1974.

LUNAPARK

Oktay Akbal, (öykü) Varlık Yayınları, İstanbul 1983.

Faruk Şüyün

«Yazmalıyım, anlatmalıyım. Neyi, neleri? Yaşadığımı, yaşamadığımı..» İnsanı, insana ait olanı anlatan Oktay Akbal böyle diyor «Bir Yalnızlıkta» adlı öyküsünde.

Akbal, Varlık Yayınları anlatı dizisinden çıkan son öykü kitabı **Lunapark**'ta anılarını, çocukluğunu, maziyi «gölgeler içinde kalan bir zamanı» duyarlık yüklü kelimelerle dile getiriyor. «Bir an geçmişte kalmış»sa bunu en güzel Akbal'ın öykülerinde buluyoruz. Usta işi bir anlatımla taa çocukluk günlerinden (Kırmızı Yoyo, Hasta Çocuk, Baston ve Şapka, Güz Rüzgârında, Son Taş Kavgası, Orhangazi'de Bir Çocuk, Lunapark) günümüze (Kum Saati, Kumsalda, Hem Ilık Hem Soğuk...) mazi ile dolu dolu geliyoruz. Her öyküden sonra belleğimizde buruk bir tat kalıyor. Belki bir özlem, belki bir düş...

Çünkü Oktay Akbal'ın da dünyasında çoğu kez her şey düştür. O düşün aniden uyanıvermeden sonuna dek yaşanmasının getirdiği hazla anlatılır bize. Eski İstanbul'u tanırız (Yoksulluk Çirkindir, Zaman Denizinde Cağaloğlu), bulvarları, café'leri, sinemaları ile Paris (Paris'te Bir Sabah) büyük kentler ve anılar, anılar...

Sonra ilk aşklar, zamanın akıp geçmesiyle değişen yitip giden sevgiler, yitip gitmiş anıların donup kalmış fotoğrafları...

Çocukluğun, ilkgençliğin anılarının içersinde, anlattıklarında çoğu kez kendimizi de buluruz. Orta sınıfın insanlarıdır anlattıkları. İçimizden birisidir. Birinci kişinin ağzından sanki bizimle söyleşirmişcesine öğreniriz öyküsünü.

Oktay Akbal yazarlığı bir yaşam olarak kabul etmiştir. «Yaşam Bir Roman Gibi» adlı öyküsünde şöyle dile getiriyor:

«Geçer otururdum masanın başına. Elimin altında kâğıt kalem, gözlerim karşı ahşap evin penceresinde. Bir yazardım. Yazacaktım, kitaplar dolusu!... Odamda oturup hayal ettiğim olaylar! Birini bile yaşamamıştım, birini bile yaşayamayacaktım. Yazar olmak, yazmak, yazmak, okumak, okumak... Bir roman gibi kurulmadı, ama yine de bir karanlık, bir sağlam tutumdu bendeki yazarlık tutkusu...

«Demek insan bir şeyi çok, ama çok isterse başarıya ulaşır... Ama yalnız onu düşüneceksin, yalnız onu düşleyeceksin... Bir yaşam olacak sana... Ne yaparsanız yapın bir yaşam sayacaksınız o uğraşı, çabayı. Sanat başka yaşam başkadır. İkisinin de yerini iyi bilmek gerekir. Düş kırıklıklarına uğramamak, yaşam önünde yenik düşmemek için...»

Böylece Oktay Akbal, anılarıyla, düşleriyle, yaşadıkları ya da yaşamadıklarıyla, hüzün ve mutluluk arasında gidip gelen bir dünya kuruyor öykülerinde. Bu bazen dudaklarımızın kenarında küçük bir gülüş oluşturur, bazen de boğazımızda kocaman bir yumruk. Ama Oktay Akbal'ın gerçek, çoğu kez gerçekten öte hülyalı dünyasına sığınıp gideriz.

TUTSAKLAR

Ayla Kutlu, (roman) Bilgi Yayınevi, Ankara 1983, 264 s.

Yelda Karataş

«... daha kapıdan çıkar çıkmaz, bir kedi yavrusuna rastladım. Bahçe kapısının az ilerisindeydi, bahçeye girmeye çalışıyordu. Belki ilk kez sokağa kaçtığında, gövdesinin üstünden bir araba geçmişti. Karnından ötesi, dümdüzdü. Girintili, çıkıntılı, düz, küçük, iki alancıktı, bacaklarının yerinde durması gereken şeyler. Kemikleri un-ufak olmuş, sonra yeniden kaynamış olmalıydı. Şimdi bir işe yaramadığı belliydi bu kaynamanın. Kendisine ne olduğunu anlayamamıştı. Yüzüne ve hareketlerine sinmiş bir yaşlılığı vardı. Ben, Doğu tevekkülü denilen şeyle neyin anlatılmak istendiğini o kedinin yüzünü gördüğümde anladım. Doğu hayvanı da Doğu insanı gibiydi. Körpecik yüzü acıyla doluydu. Bahçeye girmek için, önce başını, ardından da gövdesinin ön kısmını iyice yukarıya kaldırıyordu. İki ön ayak, gövdeyi taşımaya yardımcı olamayan, tersine, kendisine yük olan ardını çekiyor, sürüklüyordu.»

Ayla Kutlu'nun tiplerinde doğu insanını, tüm özgüllükleri ve «değişmez» benzerlikleriyle izlemek mümkün. Roman, bir bozgun döneminde geçiyor. Bozgun sonrası ve öncesi tutsaklar uzun ruhsal çözümlemelerle sunuluyor okuyucuya. Romanın kahramanları var. Yaşanan dönemi ve ülkemizin belirli kesimlerini en çarpıcı betimleyen tiplerin her biri başlı başına birer kahraman. Geldikleri toplumsal kesim ve bununla bağlı yaşadıkları bunalımlar anlatılmış.

Kitap 1 Mart 1972 tarihinde başlayıp Şubat 1981'de bitiyor. Bu tarihleri belirtmesinin bir anlamı olmalı yazarın. Romanın geçtiği tarihleri belirlemekten çok, bir hesaplaşmanın yapıldığı dönemi belirtmiş olabilir yazar.

Ayla Kutlu'nun tipleri bir dönem hepimizin gazetelerde boy boy fotoğraflarını gördüğümüz insanlar. Yalnız gençleri anlatmıyor Ayla Kutlu. Gençlerin yetiştikleri en sıcak ortam, aile ortamı ve ana babalar sunuluyor okuyucuya. Babaların ve anaların geldikleri yerler anlatılıyor. Herkes kendi ailesinden bir parça bulabilir bu yaşamlarda.

Roman daha çok tiplerin kendi kendileri ile olan hesaplaşmalarına yer veriyor. Örneğin bir Süha tipi. Süha kör bir genç. Kör bir insanın dünyası okuyucuya sunuluyor. İç monoglar ise ayrı bir önem taşıyor bu tipi tanımamızda. Ayla Kutlu neden kör bir Aydın tipi seçmiş? Bu okuyucuyu düşündürüyor.

Yazarın kadın kahramanları, Zinnurlar, Rezzanlar, Ayterinler, genç kuşağın yadırgatıcı yaşamlarıyla, Sühendan Hanım gibiler eski Osmanlı saltanatlarıyla sunulmuş okuyucuya. Olayların geçtiği dönemde kuşaklar arası diyalog kopukluğu, giderek yoğunlaşmakta. Anneler ile çocukların ortak hiçbir dili kalmıyor artık. Duygusal dünyalarında da birbirine yabancılaşan insanlar yaşıyor aynı evlerde. Genç kızlar ailelerini «hiçe sayıyor». Romanın bir kahramanı bu kopukluğun acısını şaşkınlıkla dile getirir.

Tutsaklar, «sevginin ve hesaplaşmanın hüzünlü insanları» olarak sunuluyor romanda. Okuyucu önce içerdeki «tutsakları» tanımayı bekliyor, ama asıl hüzün dışarıdaki tutsaklarda. Dışarıdaki tutsakların acıları, çıkmazları anlatılıyor roman boyunca. Ve onların dünyasıyla tanıyoruz içerdeki tutsakları.

DERİN IRMAKLAR

J. M. Arguedas, (Çev: Ümit Kıvanç) Can Yayınları, İstanbul 1983, 348 s.

Zeynep Özkan

Derin Irmaklar Perulu yazar José Maria Arguades'in Türkçe'ye çevrilen ilk kitabı.

Arguedas Peru'nun küçük bir kentinde dünyaya gelmiş. Hukukçu olan babası politik nedenlerle uzun süre köyden köye dolaşmak zorunda kalmış ve küçük José çocukluğunu önce yaşadığı çiftlikteki kızılderili hizmetkârların arasında, daha sonra da oradan kaçarak gittiği kızılderili köylerinde geçirmiş. Yazınaya başladığında da, tüm yazılarında ülkesindeki Quechua kızılderililerinin yaşamlarını, folklor ve kültürünü konu edinmiştir kendisine.

Arguedas, bu romanında içinde yaşadığı kızılderili dünyasını ve beyaz yerli ilişkilerini, iki dünyanın birbirine uzaklığını ve çelişkilerini tüm ayrıntılarıyla anlatıyor. Kitabın başkişisi olan çocuğun yaşadıkları, Arguedas'ın kendi çocukluğunu anımsatıyor. Kitabın başında romanın başkişisi Ernesto ve babasıyla birlikte Peru da tanıtılmaya başlanıyor. Arguedas bize, bugüne değin genel olarak bilinen kızılderili dünyasından çok farklı bir dünya anlatıyor.

Ernesto bir avukat olan ve zengin «ihtiyar» akrabasıyla anlaşamayan babasıyla Peru'yu dolaşmaktadır. Tüm yaşamı kızılderililerin arasında geçtiği için, beyazların dünyası —kendisi de bir beyaz olmasına karşın— yabancıdır ona. Babasıyla birlikte Abancay kentine gelirler ve Ernesto burada yatılı bir okula (misyoner papazların öğretmenlik yaptığı bir okula) girer. Babası onu orada bırakıp yeniden bir başka kente gider. Ernesto orada kaldığı sürece eski yaşamını ve çevresini özler. Kendine kurduğu dünya, canlı-cansız, eşya-insan, ne varsa her şeyin birbirine karıştığı, birbiri içinde eridiği şiirsel bir dünyadır. Ernesto yalnızdır ve bu dünyada tek başına yaşamaktadır. Arkadaşlarıyla da yeterince kaynaşamaz. En yakın arkadaşı kendisine bir «zumbayllu» (topaç) armağan eden Antero' dur. (Kitap boyunca bol bol Quechua dilinde sözcükler kullanılıyor ve Ernesto'nun dünyasıyla bağlantılı olarak bu dilin sessel özellikleri anlatılıyor.) Ernesto beyazlar dünyasında karşılaştığı her olayın her nesnenin ve bunlardan kaynaklanan duyguların yerli dünyasında bir karşılığını bulduktan sonra algılayabilmektedir ancak.

Bu arada kentte, başını melez meyhaneci kadınların çektiği bir ayaklanma olur. Kadınlar tuz istemektedirler. Bu olaydan sonra ayaklanmayı yöneten Dona Felipa, Ernesto için bir simge, bir kurtarıcıdır. Çocukların okul görevini de üstlenmiş olan kilise, bu iki karşıt dünya arasındaki tek bağdır. Misyoner din adamlarının aracılığı beyazlarla yerliler arasında kurulmuş tek köprüdür.

Kitapta bölümden bölüme olayların yoğunlaştığını, kötülük, acımasızlık ve nefretin büyüdüğünü görürüz. Çiftlik sahiplerinin kızılderililere karşı acımasızlığı, melezlerin ayaklanması, okulda bir din adamına karşı bir öğrencinin kötü bir davranışta bulunması, bir felaketin giderek yaklaştığını gösterir ve felaket bir gün aniden **veba salgını** olarak çıkıverir ortaya. Kentten göç başlar ve Ernesto da —salgının bitmesini beklemek üzere— «İhtiyar» amcanın yanına gider.

Arguedas romanda yaşamı boyunca karşılaştığı çelişkileri, iki dünya arasındaki kopukluğu anlatmış; ve bunu yaparken de yer yer simgeler kullanmış, tüm olaylara kızılderililerin dünyasından bakmaya çalışmış.

YAZARLAR VE MEKTUPLAR

Ahmet Cemal

İletişim aracı olarak mektup, yazılı edebiyatla birlikte başlar. Ünlü kişilerin mektuplarının toplanmasına ise, İ. O. 4. yüzyıldan başlayarak rastlıyoruz. Klasik antikçağ, edebiyat alanında bir anlamda yoğun mektuplaşmalarla dolu bir çağdır; ünlü Romalı devlet adamı, hukukçu ve hatip **Cicero**'nun mektupları, sözü edilen dönemde bu türün en yetkin ve canlı örneklerini oluşturur. **Cicero**'nunkiler de dahil olmak üzere, bu dönemin mektuplarında belirgin öğe, bunların salt bir iletişim gereksiniminin karşılanmasına hizmet etmesidir. Yazınsal/sanatsal içerikleri ağır basan, mektup biçimi içersinde denemeleri, felsefe incelemelerini vb. barındıran mektuplar (örneğin klasik antikçağda **Seneca**'nın **Epistulae morales**'i gibi) ise gerek düzyazı, gerekse şiir biçiminde kaleme alınmış ayrı bir türdür. Bu tür de varlığını günümüze değin korumuştur.

Ünlülerin mektuplarının en önemli yanlarından biri de, hiç kuşkusuz bunların kaynak niteliğidir. Yazanların kişiliklerine ilişkin en canlı tanıklıklar diye de nitelendirebileceğimiz bu belgelerin kaynak olma özelliği, yalnızca bu tanıklıkla sınırlı değildir. Yazan kişinin yaşadığı dönemin özgül çizgileri, önemli olayları, başkaca önemli kişilikleri konusunda mektuplar, en özgün, kimi zaman da en inanılır kaynakları oluşturur. Bu nedenle özellikle Batıda ünlülerin mektuplarının toplanıp yayımlanması, yayınevi izlencelerinde büyük önem taşıyan bir çabadır.

Ülkemizde **mektuplar,** günümüze değin daha çok dergilerin ve dergi özel sayılarının gündeminde kalmış, yukarıda sözünü ettiğimiz anlamda bir kaynak niteliğiyle bunların kitaplaştırılması için ise kayda değer bir çaba gösterilmemiştir. Ülkemizde aynı durum, yazarların ve başkaca ünlülerin özyaşamları (biyografileri) için de geçerlidir.

Düşün Yayınevi'nin **Mektuplar Dizisi**'nde yayımlanan kitaplar arasında Almanca yazın çevresinden gelen dört adın da yapıtları var. Bunların ikisi (Goethe ve Heine) Alman, ikisi de (Zweig ve Rilke) Avusturyalı.

Kitapların en belirgin ortak özelliği, tümünün yetkin çevirilerle sunulmuş olması. Goethe ve Heine'nin mektuplarını dilimize Melahat Togar çevirmiş. Melahat Togar, Milli Eğitim Bakanlığı Klasikleri'nden günümüze dek uzanan çizgide, kılı kırk yaran çeviri çabaları ve çevirdiği konulara ilişkin engin bilgisiyle haklı saygınlık kazanmış bir ad. Goethe ile Heine mektuplarının başına yazarlarla ilgili olarak koyduğu giriş yazıları ise bu sanatçılar konusunda başlı başına bir temel kaynak niteliğinde.

Goethe, ülkemizde adı en çok bilinen, kendisi ise en çok bilinmeyen yazar ve şairler arasında. Goethe **üzerine** yayımlanmış kaynaklar ise yok gibi. Bu nedenle mektuplarının bu yeni basımı, her yazın çevresinde üzerinde dikkatle durulması büyük yararlar sağlayabilecek olan Goethe'ye karşı belki de yeni bir ilginin başlamasına neden olabilir. Heine'ye gelince, sınırlı bir şairler çevresinde adının bile bilindiğinden kuşkuluyum. Bundan ötürü Goethe için söylenenler, Heine konusunda öncelikle geçerli. Gerek Goethe, gerekse Heine'nin mektupları, birer seçme niteliğinde; Melahat Togar giriş yazılarında seçimlerini neye göre yaptığını da belirtmiş.

Avusturyalı büyük şair Rilke'nin mektuplarını dilimize Kafka çevirileriyle tanıdığımız Kamuran Şipal çevirmiş. Kitabın iç kapağında, bu mektuplar bütününün asıl adı olarak **Rilke'nin Genç Şaire Mektupları** verilmiş; oysa bu bütünün dünya edebiyatında bilinen asıl başlığı **Genç Bir Şaire Mektuplar**'dır (Briefe an einen jungen Dichter); böyle temel yapıt-

larda asıl adın kullanılması, herhalde daha uygun olur. Şipal, mektupların başına Ingeborg Schnack'ın Rilke üzerine bir yazısını da çevirip koymuş; sanırım dilimizde bugüne değin Rilke konusunda çıkmış en kapsamlı incelemelerden biri.

Yine Avusturyalı yazar Stefan Zweig'ın ilk eşi Friderike Maria Zweig'a yazdığı mektuplardan oluşan kitabı da dilimize Burhan Arpad çevirmiş. Burhan Arpad, aynı yazarın bazı önemli yapıtlarını da dilimize aktarmıştı. Bu önemli yapıtta da bir başlık yanlışı var; Zweig'in karısının adı, sürekli Fredrike diye geçiyor, oysa adın aslı Friderike'dir.

——o——

GALİLE'NİN YAŞAMI

B. Brecht (Ö. Barlas—N. Kayabaşı), Deniz Kitaplar, İstanbul, 1983, 112 sayfa, 175 lira.

Turgay Kantürk

Epik Tiyatro'nun kuramcısı ve en etkin yazarı Bertolt Brecht'in önemli oyunlarından olan **Galile'nin Yaşamı**'nın yeni bir çevirisi geçtiğimiz günlerde yayımlandı. Ö. Barlas ve N. Kayabaşı'nca Türkçe'ye oldukça tutarlı bir dille kazandırılan oyun, karanlık bir çağın aydınlanması yolunda savaşım veren bilgin Galile'nin yaşamındaki gerçeğin yarattığı toplumsal olayları içeriyor. Oyunda din ve bilimin amansız çatışmasıyla birlikte, bilimin taraflılığı ve kilisenin tutumundan doğan çelişkiler yumağı tartışılıyor. Dünyanın döndüğünü kanıtlama yolunda Galile'nin Engizisyon Mahkemesi'ne değgin gitmesi kaçınılmazlaşıyor, bilgiyle bağnazlığın çatışması epik tiyatronun verileriyle beslenerek anlatılıyor.

Bizde **Kafkas Tebeşir Dairesi, Cesaret Ana ve Çocukları, Suzea'nın İyi İnsanı** gibi birçok oyunuyla tanınan Alman ozan ve oyun yazarı Brecht' in bu oyunu irili ufaklı 15 tablodan oluşuyor. Hemen her tablonun girişinde, o tablonun ana sorununu irdeleyen öndeyişlere yer verilmiş. Padua'da matematik okutmanlığı yaparak yaşamını kazanmaya çalışan Galile, Kopernik'in yeni dünya sistemini kanıtlamaya çalışmasıyla başlar oyun. Hizmetçisi bayan Sarti'ın oğlu Andrea'ya bu sistemi küçük örneklerle anlatır. Bu yolda yıllarca çalışmalarını sürdüren Galile kilisenin hışmına uğramakta gecikmeyecektir. Büyük yoksulluklar içinde yaşamını zar zor sürdürür, çalışmalarını tüm engellere karşın bırakmaz. Ünü sokak şarkıcılarına değgin yayılan Galile Engizisyon Mahkemesi'nin bulunduğu Roma'ya çağrılır sonunda. Ne var ki, Galile'nin düşünceleri halk arasında yaygınlık kazanmıştır bile. 1623 karnavalında, İtalya'nın pek çok kentinde karnaval eğlencelerine konu olarak gökbilim seçilir. Sokak şarkıcılarının söyledikleri şarkılar Galile'nin savaşımının ereğine ulaştığını tanıtlayacaktır;

Yeter artık! dedi bilgin Galile
(İncili atıp bir köşeye
Çevirip teleskopunu göğe
Evrene bir göz attı.)
Ve şöyle dedi Güneşe; Dur olduğun yerde!
Artık her şey tersine dönecek,
Efendiler uşakların çevresinde!
..... (s. 77)

Sizler bu dünyada ezilerek yaşayanlar
Uyanın artık, gösterin gücünüzü
Öğrenin bilgin Galile'den
Mutluluğun abecesini.
Hep boyun eğmek midir insanoğlunun yazgısı!
Kim istemez başına buyruk olmayı?
..... (s. 79)
Galile Galile! İşte incili yıkan adam!
(s. 80)

Galile'nin Yaşamı, 1938-1939 yılların arasında Danimarka'da sürgünde yazılmış. Brecht, bir gazete haberinden çıkarak bu oyunu oluşturmuş. Fizikçi Otto Hahn'ın çalışmaları sonucunda uranyum atomunun parçalanmış olmasıdır bu haber. Oyun, ilk kez 1943 yılında, Zürih Tiyatrosunda oynanır.

Özgün dilden yola çıkarak gerçekleştirilen bu Brecht çevirisi, bizde de beklenen ilgiyi görecektir.

Kitabın arka kapağında O. Nutku'nun **Galile'nin Yaşamı** üzerine bir yorumuna yer verilmiş: **«Bu oyun diyalektiğin, bir yapıtın estetik değerini ortaya çıkarmada büyük işlevi olduğunu gösteren bir örnektir. Bu oyunun yapısı, diyalektikle belirgin olur, kesinlik kazanır; bu yapı içinde yalnızca tezleri değil, tezlerle kaynaşmış olan antitezleri de buluruz. Oyunda, yeni bir çağın başlamasının dramatik aksiyon içinde gösterilmesi, tez / antitez / sentez bağlamında verilmiştir.»**

—o—

KISA — KISA

BÜTÜN ŞİİRLERİ I - Necati Cumalı / Yazko Yay, İstanbul 1983, 248 sayfa, 450 lira. Daha önce Bozkırda Bir Atlı (1981) ve Aç Güneş (1980) adıyla yayımlanmış yapıtları da içeren kitapta Tufandan Önce (1983), Huri ile Süleyman adlı tamamlanmamış bir çalışmadan üç şiir de yer alıyor. Bu toplam Cumalı'nın Bütün Şiirleri'nin I. cildini oluşturuyor.

İZLERİ VAR - Seyyit Nezir / Yazko Yay, İstanbul 1983, 120 sayfa, 250 lira - Ozanın 1980 - 83 yılları arasındaki çalışmalarını içeren kitap 'Hayırlı Acılar', 'Sır', 'Sırasıdır İyiliğin Yurduma' ve 'İzleri Var' adlı bölümlerden oluşuyor. Bugüne değin toplumcu şiir çizgisinde ürün veren ozanın, özellikle 'Sır' adlı bölümde yeni bir şiire yöneldiği gözlenmekte.

KIYI - Erdoğan Alkan / Yazko Yay, İstanbul 1983, 72 sayfa, 150 lira - Erdoğan Alkan beşinci şiir kitabında Batı şiirinin kimi akımlarını, özellikle gerçeküstücülüğü, olumlu kullanımı ve dil'e gösterdiği özenle dikkat çekiyor; «İzleyip yaralı ceylanları / ülkesine geldiler çiçeğin. / Ak çadırlar kurdular / okları, yayları ve kalkanları, / betikleri ve sevileri için. / Gölgesinde alevlerin / Başları eğik / konuşuyorlar yeni uzamı / Kim diyebilir yok onlar?».

SON DEĞİL - Aydın Hatipoğlu / Yazko Yay, İstanbul 1983, 80 sayfa, 175 lira - Ozanın altıncı şiir kitabında geçtiğimiz yıllarda dergilerde yayımlanmış 22 şiir yer alıyor. «Ölüm sonu değildir hayatın / Hayat sürüyor / Hayat göz yaşlarında / Hayat gülüşlerinde çocukların.»

DRAM SANATI

Hayati Asılyazıcı

İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Sahne ve Görüntü Sanatları Bölümü Başkanı Prof. Dr. Özdemir Nutku'nun **Dram Sanatı** adlı yapıtı yayımlandı[1]. Özdemir Nutku, son yıllarda yapmış olduğu özgün ve ilginç çalışmalarıyla sahne sanatımız için gerekli olan kaynak yapıtlar yayımladı. Bunların her biri önemle üzerinde durulacak yapıtlardır. Kuşkusuz tümünü bu sınırlı yazı boyutuna almamız güç olmakla birlikte, öğrenciler ve amatörler için **Dram Sanatı** gibi başvuru kitapları arasında bir kaçını saymamızda yarar var. Örneğin iki ciltlik **Dünya Tiyatro Tarihi**'nin yeni basımı yapılıyor. **Modern Tiyatro Akımları I**, bu kitabın ikincisi yakında yayımlanacak. Bir süre önce birinci cildi İzlem Yayınları arasında basılan ve İkinci cildi yakında yayımlanacak olan **Sahne Bilgisi; Oyun Yazarı, Tiyatro ve Yazar, Darülbedayi'nin Elli Yılı, IV. Mehmet'in Edirne Şenliği, Türkiye'de Brecht, Tiyatro Yönetmeninin Çalışması, Yaşayan Tiyatro, Meddahlık ve Meddah Hikâyeleri** vb. yapıtlarını saymak olası.

Prof. Dr. Nutku'nun bir süre önce TDK yayınları arasında çıkan **Gösterim Sanatları Terimleri Sözlüğü**, yeni ve ilginç çalışmasını içeriyor. Tiyatro kitaplığı açısından olduğu denli, öğrenciler, amatörler ve tiyatro ile ilgili her insanın ilgi ile okuyabileceği bir yapıt.

Prof. Nutku'nun Dram Sanatı, öğrenciler için temel kitaplardan biri. Beş ana bölümden oluşan yapıt, «Yazın ve Tiyatro», dram ve tiyatro sanatını tanımlıyor. İkinci bölümde tragedya ve komedya inceleniyor. Sözgelimi ciddi komedya, kahramanlık komedyası, romantik komedya, töre ve karakter komedyası, içli komedya, dolantı komedyası, hafif komedya'yı örnekleriyle tanımlıyor. Bu arada fars ve melodram türüne de değiniliyor. Dram Sanatı'nda alt türler yapıtla şu sıralamayla veriliyor: Tragikomedya, Burlesk, Revü, Kabare, Skeç, Vodvil. Opera. Operet, Müzikli güldürü, Müzikli dram. Bu arada Türkiye'de ilk kabare tiyatrosunun 1906 yılında yabancılar tarafından açıldığını ve adının «Catocloum» olduğunu öğreniyoruz.

Bilindiği gibi yurdumuzda ilk gerçek kabare tiyatrosu İstanbul'da Haldun Taner tarafından 24 Nisan 1962'de Beyoğlu, İstiklâl Caddesinde Gen-Ar tiyatrosunda Şu Şehr-i Stanbul adlı yapıtıyla açıldı. Bugünkü Devekuşu Kabare tiyatrosu, Haldun Taner - Metin Akpınar - Zeki Alasya, Ahmet Gülhan tarafından Sıraselvilerde Kulüp Onay'da kuruldu ve Haldun Taner'in Vatan Kurtaran Şaban adlı oyunuyla 1967-1968 tiyatro döneminde oynandı. Kabare türünün tutarlı gelişmesine karşın, revü, vodvil ve skeç türlerinde düzeysiz örneklerin çoğaldığını görüyoruz yurdumuzda. Bugünkü müzikaller yozlaşmanın örnekleriyle dolu.

Tiyatromuzun düzeyi açısından gerçekleri sergileyen örnekler olmakla birlikte, Nutku'nun kitabı haklı olarak özgün örnekleri içeriyor.

Kitabın dördüncü bölümünde, dram sanatında belli başlı akımlar anlatılıyor. Klasikçiler ya da klasisizim için örnekler genellikle yabancı ülke tiyatroları bilinerek seçilmiş. Klasik oyunların yurdumuzda oynanan örnekleri, Nutku'nun Dünya Tiyatrosu Tarihi'nde Türk Tiyatrosu bölümünde geniş örnekleme ile değerlendirmiştir. Özellikle klasik oyun türlerinde yurdumuzda oynanmamış oyunları örnek olarak göstermesi daha ilgi çekici kanımca. Shakespeare'in «Titus Andronicus'u Marlaw'un II. Edward tragedyaları, Peter Brook'un ve Roger Planchon'un uygulaması olarak daha da ilginç örneklerdir. Bu arada Paul Claudil'in Jan Dark temasını işledi-

ği «Jeanne au Bûcher» adlı modern tragedya örneği olarak resimlerle veriliyor. Romantizim (coşumculuk), Doğalcılık (naturalizm), Simgecilik (sembolizm), Gerçekçilik (realizm).

Gerçekçilik bölümünde eleştirel gerçekçilik ve toplumsal gerçekçilik örnekleri yine ünlü yazarların özgün yapıtları arasından seçilmiş. Hauptmann'ın **Dokumacılar'**ı, **Gün Batarken'**i, Zola'dan **Germinal'**i Tolstoy'un **Karanlığın Gücü, Işık Karanlıkta Parlar ve Yaşayan Ölü, Anna Karenina, Savaş ve Barış** özgün örneklerdir kuşkusuz. Toplumcu gerçekçilik denince Gorki'nin adı önem taşır. **Küçük Burjuvalar, Ayak Takımı Arasında, Yaz Konukları, İgor Buliçev ve Ötekiler, Dostigayev ve Ötekiler** gerçekten de büyük sahne yapıtları olarak tiyatro tarihindeki görkemli yerlerini almışlardır. Çehov'un **İvanov, Martı, Vanya Dayı, Üç Kız Kardeş** ve **Vişne Bahçesi** için de aynı değerlendirmelerle tanımlanabilir. Bu oyunların yabancı kaynaklı resimleri konulabilseydi gerçekten de klasik oyunların örneklenişi nedenli yararlı olacağı söylenebilirdi. Sanırım kitabın boyutu ve maliyeti bunda etkin olduğu söylenebilir. Prof. Nutku'nun Stanislavski'nin Sahneye Koyduğu «Martı» oyunu ile ilgili çalışması kitap olarak 1968 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tiyatro Bölümünde yayımlanmıştı. Bu çalışmayı boyutlandırsaydı yazar, öğrenciler ve amatörler için başvuru kitabı olarak yüz yirmi sayfada tamamlanamazdı.

Prof. Nutku, Dram Sanatı ve Tekniği'ni beşinci bölümde değerlendirmiş. İçerik ve biçim, gibi noktalardan hareket edilmekte; oyun ve tekniği, sergilenmekte. Kitabın sonuna dram sanatıyla ilgili önemli terimlere yer veriliyor. Anlaşılırlığı yönlendirme açısından gerekli bir çalışma ile sonuçlanıyor. Kaynakça ve dizin yapıtı tamamlıyor.

---

(1) **Dram Sanatı,** Prof. Dr. Özdemir Nutku, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları - İzmir 1983-120 sayfa, büyük boy.

—o—

KISA — KISA

KİMLİK KARTI - Sennur Sezer / Yazko Yay, İstanbul 1983, 145 sayfa, 300 lira - Sennur Sezer'in 1964-'77 yılları arasında yayımlanmış üç yapıtını içeren kitaptaki yapıtlar; Gecekondu (1964), Yasak (1966) ve Direnç (1977). Ozanın şiir serüveninin uzun bir dilimini belgeliyor kitap; «Adı bilinen bilinmeyen her ülkede / İnsan bir gariptir bayım / Siz pek bilmezsiniz sanırım / İnsan hep aynıdır, / Önce küser mavisiz ve ekmeksiz / Sonra kızar işsizliğe ve ölülere / Yaşamaya mecbur değildir elbet / Ama yaşamaya mecbur olmasa bile / Yaşatmalıdır çocuklarını / İnsan düşünmeye başlar bayım / İnsan konuşmaya başlar / Ve alışır direnmeye...».

KARA ŞARKILAR - Hüseyin Haydar (şiir) Yazko Yayınları, İstanbul 1983, 250 lira. Yapıt, şairin Acı Türkücü'den sonra yayımladığı ikinci kitabı. «'Fırtınanın Yüreğine' Yürüyüş'ün ilk esintileridir bu dizeler; ılık ve okşayan.» Diyen şairin sıcak ve duyarlı şiiriyle baştan sona dolu yapıt. «Acıdandır Afidem» başlıklı şiirinde şu dizelerde de bu duyarlılığını görmek olanaklı: «Afide sandım seni / Yemyeşil de gözlerin / Afide değilsin sen / Eriktendir Afidem / O denizin kızını / Yitirdim fırtınada / Yıltıldı yelkenlerim / Arsin açıklarında / Gördüm yüz su perisi / Yüzüyordu kıyıya... / Afidemi tanırım / Köpüktendir Afidem».

1983'TE YAYIMLANMIŞ SİNEMAYLA İLGİLİ YAYINLAR ÜZERİNE

Burçak Evren

Yayıncılığımız ve sinema... Ülkemizde bu iki alanın buluştuğu noktalar öylesine azdır ki... Neredeyse zaman zaman oluşan bu buluşmaları mutlu bir raslantı olarak tanımlamak bile olasıdır. Gerçekten de yayıncılığımızın en az ilgi gösterdiği —ya da deyim yerinde ise üvey evlat muamelesi yaptığı— tek alan sinemadır. Yayıncılarımız neden sinemaya el atmaz, ya da neden sinema alanı, kendisini sevdirecek ve yaygınlaştıracak olan yayıncılıktan yararlanma yolları aramaz. Bu sorulara bir çırpıda yanıtlar vermek, sanırım her iki alanda çalışanlar için zor bir şey değildir. Çünkü, her gün, milyonlarca kişinin evlerinde ve bir o kadar kişinin de loş salonlarda izledikleri filmlerle ilgili yayınlar satmaz da ondandır. Yayıncılık tarihimizde sinemayla ilgili literatüre el atıp da, bırakın kazancı bir yana, ziyan etmemiş tek bir kuruluş yok gibidir. Örneğin Arkın Yayınevinin büyük reklam kampanyalarıyla başlattığı dört ciltlik Sinema Ansiklopedisi ne var ki bu kampanyanın etki alanı ile ters orantılı olacak denli geri tepmiş ve ansiklopedi 750 adet satarak iki ciltte alel-acele bitirilmişti. Aynı dönemde yine aynı yayınevinin çıkardığı Hayvanlar Ansiklopedisinin ise 50 bin civarında sattığını anımsarsak, yayınevlerimizin sinemaya —ya da sanatla ilgili diğer yayınlara— neden rağbet etmediklerini kolayca anlıyabiliriz.

Kuşkusuz satmayan bir nesnenin alıcısı da yok demektir. Alıcısı olmayan bir şeyi kim imal eder de satar —bu görüşün tam karşıtı bir görüşe göre de olmayan bir nesnenin alıcısı nasıl yaratılır—. Bu ticaretin prohistorik çağlardan beri süregelen, bilinen en basit formülüdür. Ne yazık ki ülkemizde de sinema ile ilgili literatürü izleyen bir kitle yoktur. Çok az sayıdaki izleyen - ve alan kitle ise, o konuyla ilgili yayınları destekleyecek, yaygınlaştıracak ve en azından maliyetini kurtarabilecek bir düzeye eriştirme sayısından bir hayli yoksundur.

Kuşkusuz amacımız, sinema - literatür ilişkisi ya da bu ilişkiden kaynaklanan yayıncılarımızın bu sanat dalına gösterdikleri ilgisizlik değildir. 1983'te yayımlanan sinemayla ilgili yayınları konu almamız, ne var ki bizi, böylesine sevimsiz —ama gerekli gördüğümüz— bir girişi yapmamızı zorunlu kıldı.

Gelelim 1983'ün sinemayla ilgili yayınlarına. Geçtiğimiz yıl bu alanda çok hafiften de olsa bazı kıpırdamalar oldu. Uzun yıllar sonra nihayet iki ansiklopedi birden yayımlandı. Bir mesleki sinema dergisi yayın hayatını devam ettirdi, bir broşür ile iki senaryo kitabı ve bir araştırma sinema literatürümüze kazandırıldı. Ve sinemadan çok seksle ilgili bol resimli - az yazılı bir diğer kitap ise ikinci basımını —bu kez renkli olarak— yaptı.

1983'ün sinemayla ilgili en önemli yapıtı, hiç kuşku yok ki, Gösteri dergisinin içinde Aralık 1980'den başlıyarak fasüküller halinde verilen, Atilla Dorsay ile Turhan Gürkan'ın hazırladıkları **Türk ve Dünya Sinema Ansiklopedisi**'ydi. 1983'ün son aylarında tamamlanan bu ansiklopedi Hürriyet Gösteri Yayınları tarafından ciltli olarak piyasaya çıkarıldı. 672 sayfadan oluşan ansiklopedide yalnızca sinema ile ilgili sanatçılar değil, onlar denli, terimler, akımlar, ülke ve kıta sinemalarının da birer inceleme - araştırma çizgisine varan tanımlamaları ve açıklamaları yer aldı. Elbetteki bu kapsamdaki her sinema ansiklopedisinde olduğu gibi bu an-

siklopedide de kaçınılmaz hatalar ve eksikler de yok değildi. Ama ansiklopedinin tümü, bu yanlış ve eksiklikleri görmeyecek bir hoşgörüyü bizlere sağlamaya yetiyordu.

1983'ün bir diğer Ansiklopedisi ise, Burçak Evren'in Film - San Vakfı adına hazırladığı **Türk Sinema Sanatçıları Ansiklopedisi** oldu. Kendi alanında ilk ve tek olan bu ansiklopedi için ise, birincisi denii olumlu söz etmek olanaksız. Çünkü bu ansiklopedi gerçekten dizgi-pikaj-ve basım aşamalarındaki sorumsuzluklardan ötürü bir hayli eksik bilgilerle yayın hayatına atıldı. Ansiklopedinin şimdilik belirli bir gereksinmeyi karşılasa bile uzun ömürlü bir başvuru kitabı olacağını söylemek oldukça zor. Ansiklopedinin tek ilginç yanı ise, sinema tarihimizin önemli filmleriyle ilgili fotoğrafları içermesi.

Geride bıraktığımız yılın iki senaryo kitabından ilki Ali Özgentürk'ün yönettiği **At**, diğeri ise Selim İleri'nin yazıp, Ömer Kavur'un sinemaya aktardığı **Kırık Bir Aşk Hikâyesi** filmlerinin. At filminin senaryosunu içeren kitap, yalnızca filmin senaryosu değil, bu filmle ilgili çeşitli eleştiriler ve tanıtmaları da kapsıyor. Ekonomik ve Sosyal Dokümantasyon ve Araştırma AŞ'nin **Türkçe Sinema Yazıları Kaynakçası** adlı kitapçığı da geçtiğimiz yıl sinema konusunda yayımlanan bir diğer önemli çalışmaydı. Oğuz Onarın'ın bu çalışmasında çoğunlukla 1960 sonrası sanat dergileriyle sinema dergileri taranmış ve buradaki ilginç yazılar 19 ana başlık altında toplanmış. Ne var ki bu çalışmanın da önemi derecesinde eksiksiz olduğunu söylemek oldukça zor. Ama yine de her sinema meraklısının başvuru kitabı olacak düzeyde.

Geçiş çağı yönetmenlerimizden Baha Gelenbevi ise, yıllarca süren suskunluğunu İFSAK tarafından yayımlanan **Film Reji Asistanı Adayı Kılavuz Kitabı**'nda dile getirdi. 46 sayfalık kitaptan çok broşür olarak tanımlanabilecek bu kılavuzdaki bilgilerin bir hayli eskimiş olduğunu ve oldukça da ağdalı bir dille yazıldığını belirtelim.

Agah Özgüç ise her zaman olduğu gibi satmaz olan sinema yayınlarının satar olduğunu **Sine-Sex (Fotoğraflarla sex Filmleri)** kitabında bir kez daha ispatladı. Birbirinden güzel hatunların, yarı çıplak resimlerinin yer aldığı kitapta seks filmlerimiz üzerine de ilginç değerlendirmeler var. Kitap, resimlerinden çok, yazıları için alanlara seks filmleriyle ilgili bazı dökümanter bilgiler verecek nitelikte. Bu yazarımızın iki yıldır elinde hazır bulunan ve yayımlanması sinema literatürümüz için gerçekten zorunlu olan Türk Filmler Sözlüğü'nün dördüncü cildi ise Sine-Sex'in aksine henüz bir yayımcı bulamamış durumda.

1983'ün tek sinema dergisi ise, **Film Market** oldu. Çoğunlukla piyasaya dönük, mesleki sorunları yüzeysel olarak aktarmayı amaçlayan bu derginin zaman zaman ilginç konulara elattığı da olmuyor değil. Tüm bunlara rağmen **Film Market**'in yayın yaşı yükseldikçe, belirli bir alanda gereksinimi duyulan bir boşluğu dolduracağını da rahatlıkla söyleyebiliriz.

İşte 1983'ün sinemayla ilgili tüm yayınları bu kadar. Bir evvelki yıllara oranla sevindirici, 45 milyonluk bir ülke için ise çok üzücü.

DİN ÜSTÜNE

David Hume, (Çev: Mete Tunçay) Kaynak Yayınları, İstanbul, 1983, 264 sayfa.

M. Nejat Özcan

Din Üstüne, Hume'un birbirini tamamlayan iki çalışmasının, «Dinin Doğal Tarihi» ile «Doğal Din Üstüne Söyleşiler»in tam metin çevirilerinden oluşmaktadır.

Mete Tunçay kısa önsözünde, «asıl kaynakları yardımcısız anlamak hiç de kolay değildir» diyerek her iki denemenin de başına ayrı ayrı uzmanlarca kaleme alınmış açıklayıcı giriş yazıları eklemiş. (Dinbilimci H. E. Root ile kuşkucu ekole bağlı Ernest C. Mossner.) Bu yazılar konunun kavranmasını kolaylaştırıyor.

Din Üstüne'deki yazılar Hume'un son çalışmalarıdır. Dinbilimci Root'a göre «Bugün gevşekçe de olsa genellikle Din Felsefesi denilen şeyin başlangıcını oluşturdukları pekâlâ ileri sürülebilir.» İnsan Zihni Üzerine Araştırma'nın 1906 yılında yapılan Fransa basımına önsöz yazan Lévy Bhrul'a göreyse «Hume'un cidden olgunluk çağının, daha doğrusu bütün yaşamının öz eseridir».

Hume, «Dinin Doğal Tarih»nin girişinde amacının «Dinin akıldaki temeli» ve «insanın doğal yapısının» kökeni sorularının yanıtlarını aramak olduğunu belirtir ve bu sorulardan ilkini «Söyleşiler»de ikincisiniyse «Dinin Doğal Tarihinde» yanıtlamaya çalışır. Dinin doğal tarihi on beş kesimden oluşuyor. Altıncı kesime dek çoktanrıcılığın tarihsel kökenlerini, görünüş ve biçimlerini inceleyen Hume, bu kesimde çoktanrıcılığa geçişi anlattıktan sonra 13. kesime dek her iki anlayışın çeşitli açılardan ayrıntılı karşılaştırmasını yaparak her iki dinin ortak yanılgılarını vurguluyor. Yaygın dinleri eleştirdiği 14. kesimi izleyen genel sonuçla tartışmayı tamamlar.

Yöntemi, ruhbilimsel, tarihsel ve karşılaştırmalıdır. Hume'a göre ilk din fikirleri sürekli mutluluk arayışını tehlikeye atan «yaşamın olaylarıyla ilgili bir **kaygıdan** ve insan zihnini işleten bitmek tükenmek bilmez **umut** ve **korkulardan** doğmuştur. İnsan kendini bildiği günlerden beri açıklayamadığı **bilinmeyen nedenlerle** karşı karşıyadır. Nedenler konusunda böylesine mutlak bir bilisizlik içinde olan ve gelecekteki kaderiyle ilişkili olarak böylesine kaygı duyan insanlığın, duygu ve zekâya sahip görünmez güçlere hemen bağlılığını açıklamasına şaşmamak gerekir.

Çoktanrıcılığın içinden çıktığı insan doğasının temel ilkelerinin bu dinlerin allegorik ve insanbiçimli (antropomorphe) niteliklerini de açıkladığını belirten Hume, tıpkı keyfi hükümdarların tüm övgü yolları tüketildikten sonra putlaştırıldıkları gibi, insanlar da akıl yerine korkuya dayalı «tanrıya seslenişlerinde hiç bir övgü ve abartmadan geri kalmayacaklardır» der ve ekler: «İnsanlar korku ve umutsuzluklarının acil olduğu oranda yeni yaltaklanma yolları bulacaklardır.»

Değişik tektanrılı inanışlarda tanrının gözüne girme yollarını araştıran Hume, akıl yerine boşinançlar, korkular ve yaltaklanmayla ulaşılan tek yetkin varlık anlayışının her an çoktanrıcılığa dönme eğiliminde olduğunu belirtir ve çoktanrılı dinlerin bu gelgiti önlemek için getirdikleri düzenlemelerden örnekler verir. Tanrının birliğine dayanan dinlerde tek

bir yetkin varlığın paylaşılmasının mezhepler arasında katı kavgalara dönüştüğünü belirten Hume, böyle bir rekabetin olmaması nedeniyle çoktanrılı anlayışın baskı ve hoşgörü yönünden üstün olduğu sonucuna varır.

Çoktanrıcı mitoloji sisteminin doğal ve insana yakın olduğunu, oysa tektanrılı din öğretilerinin yüzyıllar süren kısır tartışmalar ortamında akıl ve sağduyudan gitgide uzaklaştığını, anlaşılmazlığını ve başlangıcına yabancılaştığına dikkati çeker.

Üçüncü şahıslar ve gülünç öyküler yoluyla dönemin katolik din anlayışının çelişkilerini vurgulayan Hume, eski dinlerin sözlü geleneğe bağlı olması nedeniyle, kitaba bağlı yeni dinlere oranla daha gevşek olduğunu söyler.

İnsan doğasının korku-yaltaklanma eksenine yeniden dönen Hume, «yaygın dinlerin sıradan inançlılarının anlayışlarına bakarak gerçekte bir tür cincilik olduğu sonucuna güvenle varılabileceğini» söyler ve bu bağlamda Hıristiyanlığın «tanrısal doğa üstüne aykırı tasarımlar yönünden» mitolojik dinlerden farklı olmadığını vurgular.

Hume, insan doğasıyla tektanrıcılık arasında yakın bir ilişki kurulabileceğini belirtir. «Laf ve uygulama» arasındaki uçurumu yeniden vurgulayarak tektanrıcılığın eleştirisiyle yazısını tamamlar.

«Doğal Din Üstüne Söyleşiler»de ise Hume, biri kendi görüşlerini savunan (Philo), üç kişiyi 12 Ayrım'da tartıştırır (Demea, Clenthes).

Tartışmayı aktaran Pamphilius'un söyleşi-yazma'nın olumlu ve olumsuz yanları üzerine yaptığı kısa girişten sonra, I. Ayrım'da Philo'nun ağzından Hume kuşkuculuğunun sergilenmesi ve genel felsefe tanımı yapılır. Tartışmalar sürekli bulanık bir havada geçer. «Dinin Doğal Tarihi»nde olduğu gibi doğal dine, apaçık bütün yaygın dinlere, özellikle Hıristiyanlığa üstü kapalı saldırılarda bulunan söyleşilerde Philo, Hume'un savunulması ustalıkla hasımlara bırakılan birçok görüşünü benimser. İlk bölümde daha kapalı olarak varılan sonuç, Son Konuşmanın başındaki «Evrendeki düzen'in nedeni ya da nedenleri, olasılıkla insan zekâsını uzaktan andırmaktadır» önermesine varır.

Hume, dine artık kendinden öncekilerde olduğu gibi yalnızca düşüncede kurulmuş bir 'ide' ile yönelmemekte, bu konudaki yargılarına, insan ruhu ve kültür tarihi üzerine gözlemlerini temel olarak almaktadır. Hume'un din anlayışında tarih bilincinin aydınlanma'daki etkilerini de bulmaktayız.

——o——

LATİN AMERİKANIN KESİK DAMARLARI

«Karşı Tarih», Eduardo Galeano, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1983 320 sayfa)

Ömer Faruk

Eduardo Galeano Uruguay'lı bir gazeteci. Ülkesinde yayımlanan bazı önemli dergilerin yönetmenliğini yapmış. **Latin Amerika'nın Kesik Damarları** yazarın en tanınan kitabı. Bütün Latin Amerika ülkelerinde ve Avrupa'nın bir çok ülkesinde yayımlanmış.

Galeano bu kitapla Latin Amerika gerçeğini bütünüyle incelemeyi amaçlamış. Tek tek ülkeleri incelemek yerine bütün kıtayı inceleme konusu yapmış; çünkü, bütün ülkelerin tarihleri ve içinde bulundukları so-

runlar hemen hemen aynı... Ve bütün ülkelerin ortak bir karşı çıkışını dile getirmeyi amaçlamış kitap. Daha ilk sayfalarda bu karşı çıkışın yoğunluğunu görebiliyoruz. «Bizler, **Amerikalı** diye adlandırılma hakkını dahi yitirdik. Oysa Haitililer ve Kübalılar, Mayflomer göçmenleri Plymouth kıyılarında boy göstermeden bir yüzyıl önce, yeni halklar olarak tarih sahnesine çıkmış bulunuyorlardı. Bugün bütün dünyanın gözünde Amerika demek, Birleşik Devletler demektir. Bizler, ne idüğü pek belirli olmayan ikinci sınıf bir Amerika'da oturmaktayız. Kesik damarların kıtasıdır Latin Amerika. Keşfedildiği günden beri burada her şey, önce Avrupa, daha sonra da Kuzey Amerika sermayesine dönüşmüş ve o uzaktaki iktidar merkezlerinde öylece birikmiştir, öylece birikmektedir» (s. 10).

Kitabın ilk bölümünde, Avrupalıların altın ve baharata olan tutkuları ve Kristof Kolomb'un Amerika kıtasını keşfi; yerli halkın nasıl katledildiği ve uygarlıklarının nasıl yokedildiği anlatılıyor. Daha sonra kolay kazancın Avrupalının başını döndürmesi sonucu şeker, kauçuk, kakao, pamuk ve kahve sömürüsünün nasıl geliştiği inceleniyor.

İkinci bölümde daha yakın zamanların işlendiğini görüyoruz. Bu kez sahnede Avrupa değil ABD vardır. ABD diğer ülkeleri sömürmede baş roldedir artık. Atası olan Avrupalıdan bile daha gaddar ve daha 'akılcı' davranmaktadır. «Astronotlar aya ilk kez ayak bastığında, Temmuz 1969'da, Werner von Braun, Birleşik Devletler'in belirli bir amaçla uzayda bir merkez kurmayı tasarladığını açıklıyordu: Bu eşsiz gözleme platformundan yeryüzünün bütün zenginliklerini inceleyeceğiz. Bilinmeyen petrol kuyularını, bakır ve çinko madenlerini...» (s. 139).

Kitap 1970'de yazılmış. Ama 1978'de aradan geçen süre içinde meydana gelen olaylar eklenmiş. Son sayfalarda ise bütün Latin Amerika ülkeleri hakkında tek tek kısa tarihsel ve sayısal bilgiler verilmiş.

Kitap bir 'karşı tarih' olma savıyla yayımlanmış. Avrupalının ve ABD'linin kendi 'uygar' görüntülerini empoze etmeye çalıştıkları bir tarih anlayışını tersyüz ederek onların içyüzünü; bugün varmış oldukları ekonomik gelişmişlik düzeylerinin ve 'uygar' görüntülerinin geri bıraktırılmış ülkelerin yoksulluğu ve uygarlıklarının yok olma pahasına gerçekleştirildiğini anlatmayı amaçlamış.

Kitabın dili resmi bir tarih kitabı ya da 'ciddi' bir ekonomi-politik kitabı diliyle yazılmamış. Tarihi, bilim çevrelerinin dışına çıkarmayı amaçlayan bir anlayışla kaleme alınmış.

Daha çok ekonomik ve tarihi yanı ağır basan bir 'karşı tarih' kitabının Türkiye'de Latin Amerika kitabı okumak isteyenlerce iyi bir başlangıç olacağı kanısındayım.

——o——

TÜRKİYE'DE TEK PARTİ YÖNETİMİ

Çetin Yetkin, Altın Kitaplar, İstanbul 1983, 320 s.

Cem Sofuoğlu

Yayın dünyasında ilginç araştırmalarıyla tanınan Çetin Yetkin bu yapıtında Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılış tarihi olan 1930 yılından, çok partili rejime geçiş tarihi olan 1945 yılına kadar «Türkiye'de Tek Parti Yönetimi» dönemini araştırıyor.

Yetkin kitabın ilk bölümünde CHF yönetiminden parti devletine geçiş sürecini inceliyor. Bu bölümün ilk kesiminde CHP'ye ülkenin tek kuruluşu

niteliğinin kazandırılması, Mustafa Kemal'den ve partinin yayın organı **Hakimiyet-i Milliye** gazetesi yazarlarından yapılan alıntılarla açıklanıyor. Falih Rıfkı Atay, Selim Sırrı Tarcan, Yunus Nadi gibi yazarların o dönemki totaliter rejimlerden —özellikle faşizm ve Nazizm— etkilendikleri kendi yazılarıyla belgeleniyor. Yine aynı bölümde Serbest Cumhuriyet Fırkası, Ahali Cumhuriyet Fırkası ve bu partilerden önce de Türkiye Cumhuriyet Amele Çiftçi Partisi'nin kapatılması ve bunların yanı sıra CHP'ye karşıt bir siyasal güç haline gelmeye başlayan Türk Ocakları'nın kapatılması konu ediliyor. Tek parti dönemine girerken yeni dönemin gerektirdiği koşullara uyan bir meclis oluşması için seçimlerin yenilenmesi, 15 Ağustos 1931'de yeni «Matbuat Kanunu»nun kabulü ve bazı muhalif gazetecilerin çeşitli hapis cezalarına çarptırılmalarıyla, 1933 yılında gerçekleştirilen «Üniversite Reformu» sayesinde üniversitelerin CHP yönetimine uyum sağlaması yoluna gidilmesi ayrı başlıklar altında anlatılıyor. Bu bölümün son iki konusu; dönemin içişleri bakanı Şükrü Kaya'nın bile üye olduğu Mason Dernekleri ile Kadın Birliği'nin kapatılması ve tüm bu kapatılan dernek ve kuruluşlar yerine, CHP'nin ilkelerini topluma benimsetmek amacıyla 1931 yılında Halkevleri'nin kurulmasıdır.

Yazar eserin ikinci bölümünde yapılan devrimlerin temellerini ve amaçlarını; ulusçuluk ve Batılılaşma kavramlarıyla azgelişmişlik ve devrimleri Atatürk'ün çeşitli tarihlerde yayımlanmış yazılarından alıntılarla açıklıyor. O dönemin ekonomik ve toplumsal sorunlarını yansıtan gazete haberlerinden ve dönemin ünlü yazarlarından yapılan alıntılar da bize tek parti dönemi günlük yaşamını anlatıyor.

Üçüncü bölümde Yetkin, CHP'nin 26 Aralık 1938'de toplanan olağanüstü kurultayında tüzüğün 3. maddesinin oybirliğiyle değiştirilerek, «değişmez» genel başkanın İsmet İnönü oluşunu ve bu değişikliğin gerekçesinde yer alan «Milli Şef» kavramını, yine o dönemki «duçe» ve «führer» kavramlarıyla karşılaştırarak inceliyor. Bu arada Milli Şeflik döneminde CHP içindeki değişiklikler ve 12. Dünya Savaşı boyunca yaşanan zorlu ekonomik ve toplumsal koşullar, özellikle de ırkçı nitelikteki meşhur «Varlık Vergisi» değinilen konulardan.

Tek parti yönetiminin sona ermesini gerektiren dış siyasal nedenler ve sonuç, kitabın son bölümünü oluşturuyor. Burada, savaş sonunda müttefiklerle Türkiye arasında beliren sorunları ve savaşı müttefiklerin kazanması karşısında daha düne kadar kötülenen demokrasiye övgüler düzmeye başlayan CHP yetkililerini görüyoruz. Yetkin'in bu bölüme ilişkin değerlendirmesi ise, dış siyasal koşulların tek parti yönetimini sona erdiren belirleyici bir etken olduğu şeklinde.

Çetin Yetkin kitabın sonuna eklediği kısa sonuç bölümünde, dış siyasal koşulların Tanzimattan bu yana Türk siyasal yaşamını belirlediğini, tek parti yönetiminin de bu geleneği bozmadığını ifade ediyor; bu arada, burjuvazinin, savaş zenginleri sayesinde güçlendiğini ve kendi öz partisini kurma çabaları sonucu Demokrat Parti'nin kurulduğunu belirterek çalışmasını sonuçlandırıyor.

GELİŞME STRATEJİLERİ VE GELİŞME İDEOLOJİLERİ

Haldun Gülalp, Yurt Yayınları, İstanbul 1983.

Nuri Karacan

İki kısımdan ve beş bölümden oluşan eserde, «Gelişme Stratejileri» başlıklı 1. Kısımda Azgelişmişliğin Evrimi, Azgelişmişliğin Aşamaları ve Devlet - Ekonomi İlişkisi, «Gelişme İdeolojileri» başlıklı 2. Kısımda Türkiye Üzerine «Kadro»cu Tezler, Latin Amerika Üzerine Bağlılık Tezleri üzerinde durulmaktadır.

Yazar eserin amacını şöyle özetlemektedir: «Bu çalışmanın amacı 25 Ocak kararlarını ya da ona ilişkin tartışmaları değerlendirmek değil, fakat onların hatırlattığı ve düşündürdüğü daha temel nitelikteki bazı konular üzerinde görüşler geliştirmektir. Bunlardan birincisi, Türkiye'nin gelişme tarihinin yeniden yorumlanmasına ilişkindir. İkincisi ise, buradan hareketle, Kadro'culuk diye nitelendireceğimiz yaygın görüşlerin eleştirisine ilişkindir.»

Yazar, eserin bütününde, sorunlara politik iktisat açısından yaklaşmakta, olanaklar içinde ampirik araştırmalardan ve karşılaştırmalı yöntemden faydalanmakta, özellikle Latin Amerika deneyimi ile Türkiye'deki iktisadi gelişmeler arasında bağıntı kurmakta, iktisadi olayları tarihi, siyasal, ve uluslararası gelişmelerle bağlantılı olarak değerlendirmekte, iktisatla daha önce meşgul olmayanların da rahatça anlayabileceği bir ifade tarzı kullanmaktadır. Eserde bazı açıklama çabalarının tek yanlı olduğu, açıklamalarda yeteri kadar ayrıntıya inilmediği de bir gerçektir. Fakat düşünmeye yöneltici özelliği, yazarın mevcut kaynakları titiz bir şekilde taraması, sistemli düşünme çabası, kitabı, bu konular üzerinde daha önce durmuş olanlar için bile cazip hale getirmektedir.

——o——

KISA — KISA

DÜĞÜNCÜLER - Celâl Özcan / Yazko Yay, İstanbul 1983, 177 sayfa, 275 lira - 1983 Nevzat Üstün Öykü Ödülü'nde 'Başarı Ödülü'ne değer görülen yapıtta Özcan'ın biçim ve biçem sorunlarını önemseyen bir yazar olduğu gözleniyor. Büyük kent insanını durulmuş gözlemlerin ardından gerçekliğe oturtmayı deneyen yazarın 10 öyküsü yer alıyor bu yapıtında.

GAZOZ AĞACI / YARALI HAYVAN - S. Kudret Aksal / Cem Yay, İstanbul 1983, 303 say. 500 lira - İlk basımları tükenmiş ve uzun süredir satışta olmayan Yaralı Hayvan (1954 / 1955 S. Faik Hikâye Armağanı) ve Gazoz Ağacı (1956 / 1957 T.D.K. Edebiyat Ödülü) bir kitapta toplandı. Ayrıca kitaba eklenen 'Birkaç Öykü Daha' başlıklı bölümde Aksal'ın yayımlanmamış 5 öyküsü yer alıyor. Güçlü bir gözlem ve özgün bir biçemin ürünü öyküleri içeren yapıt, ozan S.K. Aksal'ın öykücülüğünün genç kuşakça değerlendirilmesine olanak sağlayacaktır.

ROMAN

SESSİZ EV - Orhan Pamuk - Can Yayınları - İst. 1983 - 363 sayfa - 450.— TL.

Orhan Pamuk ikinci romanında da geçmişte, şimdide ve gelecekte yaşayan bilinçler aracılığıyla tarihin ve geleceğin parçalarını birleştiriyor. Biri tarihçi, biri devrimci, biri de zengin olmayı kafasına koymuş, üç torunun 1980 yazında İstanbul'un bir banliyösünde babaannelerinin konağında geçirdikleri bir haftanın öyküsünü anlatıyor bu romanın'da.

SESLER ZİNCİRİ - André Brink - Çev: Oya Çakır, Altın Kitaplar - İst. 1983 456 sayfa.
André Brink, Güney Afrika edebiyatının önemli isimlerinden. Sesler zincirinde ülkedeki kölelik döneminin son yıllarını ve zaci hareketinin oluşumuna neden olan, tarihsel nedenleri anlatıyor. Olayları gelişmeleriyle, kahramanların ağzından yorumlarıyla veren Brink, usta bir romancı. Sesler Zinciri Brink'in Türkçe'de yayımlanan ilk kitabı.

YAPAYALNIZ - Howard Fast - Çev: Sevin Okyay - Kelebek Yayınevi - İst. 1983 358 sayfa - 450.— TL.
Amerikan edebiyatının önemli isimlerinden Howard Fast bu romanında yüzyılın başlarında sinema sanayiini yaratan ve kuran insanların öyküsünü anlatıyor.

ŞER SAATİ - G. G. Marquez - Çev: Seçkin Cılızoğlu - İst. 1983 - Alan Yayıncılık 172 sayfa - 250.— TL.
1982 Nobel Edebiyatı sahibi Màrquez, en dikkat çeken romanlarından olan Şer Saatin'de kendine özgü mitsel uslubuyla bir kasabayı anlatıyor. Kasabanın dar sınırları içinde kalan insanların zengin dünyalar taşıdığına bir ölüm olayı etrafında tanık oluyoruz.

TANRININ SOYTARILARI - Morris West - Çev: Hulisi Özaykun - Cep Kitapları - 403 sayfa - 500.— TL.
West son romanında uluslararası askeri - siyasi güç merkezlerini, bir nükleer savaşın eşiğine ittikleri dünyamızda, bu güçlere başkaldıran bir papanın kendisine inananları çevresinde toplayarak verdiği savaşı anlatıyor.

KATYA'NIN YAZI - Trevanian - Çev: Belkıs Çorakçı E Yayınları, İst. 1983, 228 sayfa - 300.— TL.
Bizde daha önce Şibumi adlı kitabıyla tanınan Trevanian, bu romanında genç bir doktorun birinci dünya savaşı eşiğinde yaşadığı ilk aşkını, ikinci dünya savaşı öncesinde anımsadığı şekliyle anlatıyor.

1984 - George Orwel - Çev: Armağan İlkin - Kelebek Yayınları 270 sayfa - 400.— TL.
Orwel'in dünyanın geleceği üstüne oldukça karamsar bir tablo çizdiği bu roman, nükleer tehlikenin gündemde olduğu günümüzde de ilginçliğini sürdürüyor.

İNCELEME

ŞİİR ÜZERİNE ARAŞTIRMALAR - (Yaşantı Sanat Kitapları 87 sayfa, 150 TL.) Yaşantı Sanat Kitapları Derleme Ürünler dizisinin birinci kitabı olarak yayımladığı ŞİİR ÜZERİNE ARAŞTIRMALARDA şiirin tarih, sanatsal değer, 19 YY., kitle kültürü, televizyon dil gibi alanlarla bağlantılarını ve genel sorunlarını araştıran yazılara yer veriyor. Toktamış Ateş, Murat Belge, Ünsal Oskay, Ahmet Oktay, Erol Çankaya, Abdülkadir Budak, Ahmet Güntan, Hüseyin Haydar, Tahir Abacı, Tarık Günersel, İlhan Özdemirci yazı ve şiirleriyle kitapta yer alıyorlar.

CEZAYİR BAĞIMSIZLIK SAVAŞININ ANOTOMİSİ - Frantz Fanon - (Pınar Yayınları 138 sayfa, 250 TL.) Cezayir bağımsızlık savaşının nedenlerini inceleyen bu kitap, yeni Cezayir toplumunun kuruluş evrelerini, sömürgecilik kavramını sergilerken sömürgeciliğin Kuzey Afrikadaki uzantılarından birinin nasıl kırıldığını da anlatıyor.

BİTKİLERİN GİZLİ YAŞAMI - (Peter Tompkins / Christopher Bird Sungur Yayınları - 480 sayfa, 900 TL.)

Bitki dünyasına insanlığın dikkatini yeniden çekme çabasının, gerekliliğini bilimsel çalışmaları da ekleyerek anlatan kitap dilimize Sulhi Dölek tarafından çevrilmiş. Biyoloji dünyasının ilginçliği, Doğuda ve Batıda yapılan düşündürücü araştırmalar, bölümler halinde, ince bir mizah ve akıcı bir anlatımla sergileniyor.

TÜRK ROMANINA ELEŞTİREL BİR BAKIŞ - Berna Moran (İletişim Yayınları 282 sayfa, 400.— TL.

Berna Moran bu kitabında Ahmet Mithat'tan, Ahmet Hamdi Tanpınar'a dek Türk Romanını eleştirel bir bakışta inceliyor. Bu dönemdeki Türk Romanına hangi yönlerden katkıların olduğunu, yazıların geliştirdikleri teknikleri ve bu dönem yazarlarının çoğu da ortak olan Batı-Doğu sorunlarına yaklaşımlarında roman türünü ne denli kullanabildiklerini araştırıyor.

BATIDA DEVLET VE ÇOCUK - Kürşat Bumin - (Alan Yayıncılık 184 sayfa, 300.— TL.
Kürşat Bumin, kültürel yapımıza ait yeni şeyler söylenmesi gerekliliğinden yola çıkarak 16. yüzyıl Fransası'ndan günümüze, çocuğun okul ve devlet ile ilişkisini inceliyor. Çocuğun yetişme veya yetiştirilme sürecindeki durumlarını kapsamlı olarak ele alıyor.

İDEOLOJİ ÜZERİNE - R. Mc. Donough, W. Bluhm, B. Gustafsson, S. Hall, B. Lumlev, G. Mc. Lennon, P.O. Hirst.
Türkçesi: Can Şahan - Kuram Yayınları - İst. 1983 220 sayfa - 350
Son yıllarda ülkemizde de tartışılan bir kavram ideoloji. Kitapta tarihsel evrimi içersinde ideoloji incelenirken, ideoloji üzerine düşünürlerin görüşlerine de yer veriliyor. Marks, Engels, Gramsci, Althusser, Poulantzas gibi düşünürlerin görüşleri yer alıyor.

İNSANDA TİYATRO TİYATRODA İNSAN - Oben Güney - (Kendi yayını İst. 1983, 456 sayfa, 950 TL.)
Tiyatro yönetmeni ve yazar Oben Güney, uzun zamandır üzerine çalıştığı incelemesinin birinci cildini yayımladı. İnsanın oluşumu, orta çağa dek tiyatronun sahneye gelişi ve evrimi tiyatro'nun toplumsal işlevi bu ciltte araştırılıyor. Tarihsellik içinde yaşananların tiyatroya tiyatro'nun da topluma olan etkisini, hem estetik, hem de sosyo kültürel yönlerden derinlemesine çağdaş bir bilincin ve duyarlığın süzgecinden geçirerek inceleyip değerlendiriyor. Oben Güney'in bu çalışmaya yan ürün olarak ekledikleri de şunlar; 100 sayfalık, bir eski uygarlıklardan, ortaçağ'a uzanan süre içinde şiirler'in, düz yazıların ve belgelerin Güldestesi. 312 sayfalık, bir eski uygarlıklar sözlüğü ve başlangıcından günümüze dek felsefenin gelişim çizelgesi.

Varlık

DİNAMİK EDEBİYATA DİNAMİK DERGİ

Genel Yayın Danışmanı: **Kemal Özer**

Ocak Sayısında

25. Yılında Asya - Afrika Yazarlar Hareketi
Kısa Tarihçe / Hareketin içindeki ülkeler / Lotus Ödüllerini kazananlar / Genel Sekreterin konuşması / 25. Yıl Bildirisi
Cengiz Aytmatov'un konuşması
Şolohov'un Dünya Yazarlarına Çağrısı
ve
Aziz Nesin'in hastanede bütünlediği Asya - Afrika Yazarlar Hareketi'ne ilişkin anıları

●

Şiiri irdeleyici bir yazı dizisinin ilki :
Şiirin Gücü
«Önce İslamcı «Sonra» Marksist: **Roger Garaudy**
40. Sanat Yılında **Arif Damar'la** Söyleşi
Onat Kutlar'ın ilginç yazısı :
Çağdaşımız Shakespeare
70 Kuşağı Tartışıyor : **Veysel Çolak**'ın yanıtları

●

Adres : Cağaloğlu Yokuşu, 40/2 İstanbul
Yıllık abone : 1500 TL, Öğretmen ve öğrenciye : 1200 TL.

KONUŞMA

AZİZ ÇALIŞLAR İLE KÜLTÜR SÖZLÜĞÜ ÜZERİNE

Bedirhan Toprak

— Sayın Çalışlar,

Ansiklopedik Kültür Sözlüğü'nde yoğunlaşmadan önce, izninizle şöyle başlamak istiyorum: böyle bir çalışmanın kültür ve yazın ortamımızdaki eksikliği yadsınamaz bir gerçek. Bu bakımdan, sözlüğü hangi gerekirlilikten yola çıkarak hazırladığınızı sormayacağım. Ama, birçoklarının kendilerini kolayca kuramcı, eleştirmen diye duyurdukları yazın ortamımızda canalıcı bir önemi içeren bu tür çalışmalar neden böylesine gecikmiştir? Soruyu daha genelleştirecek olursak, yazınımızdaki (genelde sanat ve kültürümüz) kuram açıklığı hangi durum ve koşulların sonucudur? Sorumu yanıtlarken, söz konusu ortamın kısır tartışmalarının dışında kalarak bir bilim adamı titizliğiyle sürdürdüğünüz kendi çabanızı da değerlendireceksiniz sanıyorum.

— Ülkemizin kuramsal düzeyinin, bilimsel görünümü ve niteliğinin durumunu soruyorsunuz aslında. Genelde yanıtlamak gerekirse, bilindiği gibi, toplumlara egemen düşünceler, her zaman için, egemen kesimlerin düşünceleri olmuştur. Bizde egemen «resmi düşünce» ise pozitivizm'dir (olguculuk'tur). Bu düşünce ise, toplumumuzun yüksek bir bilimsel-teknik düzeye ulaşmış olmasının bir sonucu değil, tam tersine, «çağdaş Batı uygarlığı düzeyi»ne ulaşabilme görünümü altında, ileri Batı toplumlarında egemen olan geç-burjuva dünya görüşü ve bilimselliğinin ülkemize aktarılmasının bir sonucu olmuştur. Dolayısıyla, bizde bilimsel-kuramsal çalışmalar, geç-burjuva bilimsel-kuramsal düşüncesinin «ikinci elden» aktarılışı olmuşlar, bu nedenle de felsefe, kültür ve sanat sorunlarına gerçek yanıtları getirememişlerdir; çünkü, «çağdaş» düşünceyi gerici geç-burjuva düşüncesiyle özdeş olarak görmüşler; bu nedenle de, kültür anlayışlarında, söz gelişi Durkheim'dan sonra Sorokin'in Cassirer'in, Moles'un, Lévi Strauss'un; felsefede Hegel'den sonra Croce'nin, Husserl'in, Popper'in, Hartmann'ın Wittgenstein'ın, vb.; sanatta da Taine'den sonra Richards'ın, Barthes'in, vb; tarihte Toynbee'nin, psikolojide Fromm'un, Lacan'ın ele alınışına saplanıp kalmışlardır. Böylece, fenomenolijizm, yeni-pozitivizm (yapısalcılık, mantıkçı pozivitizm, eleştirel akılcılık), yeni-Freudculuk ve yeni-Kantçılık gibisine düşünceler, egemen düşünce biçimleri olarak ortada yer almaya başlamıştır.

Öte yandan, (bugüne değin «resmi düşünce» içinde yer almayan) İslamcı-milliyetçi düşünceler de bugün için düşünce yaşamına ağırlığını koymuş bulunmaktadır. Özellikle «Doğu-Batı» çelişkisinden yararlanmaya çalışan bu eğilim, daha önce sözünü ettiğimiz eğilime karşıt bir yönde,

«Batı'nın aktarmacısı» olmama çabası içinde ve bilimselliğin oldukça uzağında kalarak, kültür ve düşünce yaşamında İslami-milliyetçi görüşleri savunmaktadır. Ne var ki, özüne inildiğinde, bu eğilimin de yine «burjuva» nitelikte olduğu, ama değişik bir ayırıcı özellik taşıdığı görülecektir, çünkü savundukları kültür anlayışı aslında egemen çıkarların kültür anlayışıyla örtüşmekte, üstelik, «milli» bir kılıf içine bürünmesi yüzünden, «aldatıcı» da olmaktadır. Sözünü ettiğimiz bu iki eğilimin (nasıl olacaksa) «bireşimi» nden bizde «gerçek burjuva düşüncesi» doğacaktır belki de. Böyle bir şeyse, hiç kuşkusuz, bizdeki «dışa bağımlı az gelişmiş» burjuva kültürünün ve kültür anlayışlarının, «daha az dışa bağımlı» ve «daha çok gelişmiş» olmasına bağlıdır.

Ülkemizde egemen olmayan düşünce biçimi ise maddeci düşüncedir. Böyle bir düşünce biçimi, gerek «resmi» düşünce içinde yer almayışıyla, gerekse «dışa bağımlı az gelişmiş» düşünce biçimlerine karşı oluşuyla kendi özelliğini kazanmaktadır. Gerilere uzanan ama kesintili bir biçimde de olsa günümüze değin sürmüş olan bu düşünce, özellikle 1960'lardan sonra güçlenmeye başlamıştır. Ne var ki, düşünce yaşamımızın çok çelişkin oluşu, bu eğilimin de kendi içinde çelişkin olmasına yol açmıştır. Daha doğrusu, özellikle de toplumcu ülkeler bilimsel yazınına kapalı, ama, Batı' ya yönelik oluşumuz, söz gelişi, Garaudy, Fischer, Lukacs, Adorno, Marcuse, Sartre, Camus, vb. gibi «maddeci» görünümlü kişilerin düşüncelerine ilgiyi arttırmıştır. Bu arada, aslında hep temelinden eksik kalan şeyse bilimsellik ve kuramsallık olmuş; genel «aydın» kamuoyumuz maddeci felsefi temellere dayanan, «çağdaş» tikel bilimleri kendinde özümlemiş ve geliştirmiş olan bilimsel düşünceye ve onun kuramsal yazınına kendi «küçük burjuva» genel karakteri dolayısıyla kapalı kalmış! «spekülasyon»u yeğlemiştir. Dolayısıyla, bir yandan, maddeci yazın kendini geliştirememiş, öte yandan hep bu türden «spekülasyonlar»la mücadele etme durumunda kalmıştır.

İşte bütün bu nedenlerle «ortadaki boşluk», hep «ortadaki boşluk» olarak kalmış; ancak son zamanlarda maddeci düşüncenin bilimsel kaynaklarına inerek kuramsallığı yerleştirmeye yönelik çalışmalar günışığına çıkabilme olanağına kavuşmuştur. Çünkü, eninde sonunda, ülkemizde geçmiş deneyimlerin bilincinde bilimselliğin önemini ve kapsamını kavramış bir kuşak yetişmiş bulunmaktadır.

— **Gerçekçiliğin Tarihi** ile başlayan (toplu) çalışmalarınız, **Güzellik Bilimi Olarak Estetik ve Sanat, Ansiklopedik Kültür Sözlüğü**'nden sonra, son yapıtınız, **Günümüzde Sanatsal Kültür ve Estetik**'e dek gelmiş durumda. Bütün bu yapıtları kültür dünyamıza kazandırırken nasıl bir yol izlediğinizi öğrenmek istiyorum önce. (Belli bir izlenceye göre mi?) Daha sonra **Kültür Sözlüğü**'ne gelerek, çalışmanızı hangi esaslardan çıkışla oluşturduğunuzu, düzenlemeyi yaparken öncelikle neleri gözettiğinizi söyler misiniz?

— Aslında, ilk geniş kapsamlı çalışmamız **Materyalist Felsefe Sözlüğü** oldu. Ülkemizde de ilk kez böyle bir ayırıcı özellikte yayınlanmış felsefe sözlüğü olma niteliğini taşıyordu. Burda başlıca amacımız, daha sonra da aynı doğrultuda süreceği biçimde, toplumumuza yerleşmiş «yarım yamalak» felsefi düşüncenin eksiklik ve tutarsızlıklarını, yanlışlıklarını açığa sermek; tutarlı bir felsefi düşünce yazınına temel taşı olmak, her şeyden önce de, maddeci felsefi düşüncenin, bilimsel felsefenin ışığında işiin «abc» sinden başlayabilmek, böylece, «ortadaki boşluğu» doldurmaya çalışarak, maddeci bilimsel yazında «temel harcı» atabilmekti. Bu da bizi, bizde egemen olan «bilimsel yazın anarşisi»nin aşılarak, kendi içinde tutarlılık ta-

şıyan «ortak bir bilimsel yazın zemini»ni oluşturulmasına götürdü. Bunun için de **Felsefe Sözlüğü**'ndeki yöntem doğrultusunda, kendimizin böyle bir çabaya girişmemiz gerekliliğini duyduk; aslında bir «sanat sözlüğü» niteliğini taşıyan **Gerçekçi Tiyatro Sözlüğü** böyle doğdu. Sanırım ülkemizde bilimsel dünya görüşü bilgisi içinde yazılmış ilk sanat sözlüğüdür. Maddeci düşüncenin sanatta karşılığı olan gerçekçilik kuramına böylece geçmiş olduk. **Gerçekçiliğin Tarihi,** gerçekçiliği tarihsel gelişimi içinde olduğu kadar, toplumsal gelişimlere de bağlı olarak, felsefi ve estetik düşünceyle karşılıklı ilişkisi içinde açıklığa kavuşturmaktaydı. Maddeci düşünce doğrultusunda felsefe ve sanat alanlarına el atmamız, bizi hiç kuşkusuz estetik alanına getirip bıraktı. Estetik, ülkemizde bilimsel olarak üstünde en az durulmuş bir alan olmasına karşılık, sanatsal etkinliklerin ülkemizde en zengin olduğu bir evre yaşanmaktaydı. Öte yandan, daha önce de belirttiğimiz gibi, sanat kuramı alanında yayınlar da genellikle geç-burjuva düşüncesi doğrultusunda yer almaktaydı. Dolayısıyla, bilimsel estetik konusunda temel bir yapıtın ortaya konması bizce kaçınılmaz bir zorunluluktu. **Estetik ve Sanat,** hem maddeci düşüncenin gelişmişliğini ve kapsamlılığını ortaya koyan, hem ülkemizde estetik alanında bilimsellikten yoksunluğun karşısında yerini alan, hem de geç-burjuva sanat ve estetik düşüncesi karşısında üstünlüğünü kanıtlayan yapıt oldu; ayrıca, ülkemizde ilk kez yayınlanmış maddeci estetik kitabıdır da. **Estetik ve Sanat,** bize estetik ve sanatın, kültürün ayrılmaz bileşken bir parçasını oluşturduğunu, daha doğrusu, kültürün de aslında ne demek olduğunu gösterdi. Üstelik, yine yukarda da değindiğimiz gibi, «kültür sorunu» bizce yanıtlanması gereken en ivedi sorundur da, çünkü en karmaşığından «kültür bunalımı»nı yaşamakta olan bir ülkeyiz; hem maddi, hem de manevi kültür açısından. Bu nedenle, **Kültür Sözlüğü,** ivedi bir gereksinmenin sonucu olarak ortaya çıktı. Burda da amacımız yine, yanlış ve gerici kültür anlayışlarına karşı maddeci düşüncenin bilimsel-sistemsel temelinde yanıtlar getirebilmekti. Ayrıca, **Kültür Sözlüğü'yle** birlikte, uzun yıllardır gerçekleştirmeye çalıştığımız, felsefe-sanat-estetik-kültür alanlarında «ortak bir bilimsel zemini»n oluşmasında kendi içinde tutarlı bir bütünlüğe de ulaştığımızı sanıyorum. Bütün bunların yanısıra, hiç kuşkusuz, bizce asıl önemli olan, bütün bu alanlarda kendi ürünümüz olan özgün yapıtların ortaya konabilmesi, bu alanlardaki sorunlarımızın böylesine bilimsel bir yazınla bütünleştirilebilmesidir. **Günümüzde Sanatsal Kültür ve Estetik** bu çabanın bir ürünüdür. Tüm amacımız, somut süreçlerden yola çıkarak kuramsallığı ve bilimsel düşünceyi yakalamak, buna karşılık, kuramsal düşünceyi somut süreçlere uygulayabilmek oldu. Maddeci düşüncenin özü, yöntemi ve bilimselliği de burdan kaynaklanmıyor mu zaten?

— **Sözlük**'te, kültür ve sanata ilişkin birçok maddenin yanısıra, adalet, ahlak, aile, daha ilerki sayfalarda da, birey, çevre, dil, din, evlilik, halk, ulus, yasa vb. gibi genel kavramlar yer alıyor. İlk bakışta, bu kavramlar üzerinde çoğumuzun görüş birliği içinde olmamız gerektiği düşünülürse, siz bu kavramların altını yeniden çizerken neyi amaçladınız?

— Aslında, bu «kavramlar üstünde çoğumuz görüş birliği içinde» olmadığı için bu sözlüksel çalışmaya giriştik. Bütün düşünce tarihi, en basit kavramlar üstünde yüzyıllar boyu sürmüş olan çatışmaların tarihidir. Tarih boyunca, her sınıf kendi dünyagörüşü doğrultusunda kavramları yanıtlamaya ve bu yanıtları egemen yanıtlar olarak topluma yerleştirmeye çalışmıştır. Bu nedenle de, gerek toplumsal değişimler, gerek felsefi-bilimsel değişimler sonunda kavramlara getirilen yanıtlar da değişime uğramıştır. Aynı doğru günümüz için de geçerlidir. Örneğin, «adalet», «ah-

lak», «aile» gibi kavramlara idealist düşünce (idealist felsefe, ethik, toplumbilim, siyasabilim) ile maddeci düşünce, başka başka ve birbirine karşıt yanıtlar getirmektedir. Ama özellikle de bilimsel alanda, buna göre, iki karşıt bilim diye bir şey yoktur; bilim tektir, karşıt felsefi-bilimsel düşüncelerin, bilimlerin konularına getirdikleri yanıtlar birbirinden ayrıdır yalnızca. Çünkü, felsefi düşünceler, bilimsel görüşler, ahlaksal normlar, estetik yargılar, önünde sonunda, dayandıkları farklı toplumsal çıkarları dile getirirler. Özellikle de günümüzde geç-burjuva düşüncesinin ideoloji ve dünyagörüşünün amacı, kendi toplumsal çıkarlarının üstünü örtebilmek için kavramların taşıdıkları gerçek bilimsel anlamları çarpıtmak, bilimselliği kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmektir. Daha önce de belirttiğimiz gibi, bizdeki kültür düşüncesi ve anlayışları, Batı'nın geç-burjuva dünyagörüşünün etkisi altında olduğu için de bu tür çarpıklaştırılmış tanımlamaları toplumumuza yerleştirmeye çalışmaktadır. Dolayısıyla, bütün öbür sözlük çalışmalarımızda olduğu gibi, burda da amacımız, sözlükte geçen kavramların bugünkü bilimsel maddeci düşünce içinde karşılıklarını vererek, yanlış tanımlamaları geçersiz kılmaya çalışmak, bilimsel karşılıkları yerleştirmek oldu.

— Şunu açıkyüreklilikle belirtmeliyim ki, kültür-sanat ortamımıza kazandırılan söz konusu sözlüğün her maddesi, üzerinde ayrı ayrı durmayı gerektirecek bir önemi taşıyor. Ancak, yerimizin kısıtlı olması nedeniyle ilk okumada benim en çok ilgimi çeken iki madde üzerinde durmak istiyorum burda. Söz konusu maddeler, **Biçimcilik** ile **Gelenek ve Yenilik** maddeleri. Sözlüğe has genellikten çıkarak, yazın ortamımız özeline indirgersek ne tür yansımalarını bulabiliriz bu iki kavramın? Örneğin, **Gelenek ve Yenilik** maddesi açıklanırken ilk tümcede: «Kendi diyalektik birliği içinde, toplumcu sanat ve edebiyatın en önemli gelişme ilkelerinden biri; toplumcu gerçekçilik yönteminin temel bir yanı» deniyor. Ülkemizde, bu yöntemin uygulayıcıları söz konusu ilkeyi ne ölçüde yaşama geçirebilmişlerdir; aksamalar (varsa) neyin göstergesidir sayın Çalışlar?

— «Gelenek» ve «yenilik», olumsuz anlamlarıyla ele alırsak, bizdeki «kültür bunalımı»nın, daha doğrusu, burjuva düşüncemizdeki ve burjuva kültür anlayışımızdaki «bunalım»ın iki temel bileşkenidirler. Çünkü bizde burjuva kültür düşüncesi, daha önce de belirttiğimiz iki ana yönelimi içerir. Birincisi, Batı'cı «çağdaş»-modernist anlayış; ikincisi de «İslamcı-milliyetçi» anlayıştır. Başka bir deyişle bu birincisi «yenilikçi»dir (modernisttir), ikincisi ise, «gelenekçi»dir (tutucudur). Bizde uyumlu bir burjuva kültürü ve düşüncesinin olmayışı bu ayrılığa dayanır; «ne Batı'lı olabilmişiz, ne de Doğu'lu olarak kalabilmişizdir» anlayışı bunun en iyi anlatımıdır, çünkü, bu iki burjuva düşünce yönelimi de «dışa bağımlı az gelişmiş» oldukları için, bu çelişmeyi aşacak güçte değildirler. Birincisi, kendi kültürel kökenlerini tanımamaktan yola çıkışla, «kültür mirası» dediğimiz sürekliliği, kuramamış, kültürel geçmişimizi özümleyip aşamamış; tam tersine, Batı'nın kültür egemenliğine «uydulaşmış»tır. Öte yandan, ikincisi ise, «yeniliği» Batıcılık olarak, kendi kültürel kökenlerimizden kopma olarak görmüş, gelenekçiliğe sarılarak tutuculuğa saplanmıştır. Buysa, söz gelişi, ulusallık konusunda, birincisinin ulusallığı salt «göreceleştirmesi» sonunda «kozmoplitizm»e, ikincisinin ise ulusallığı etnik yönde «mutlaklaştırması» sonunda «şovenizm»e düşmesine yol açmıştır. Çünkü her ikisi de manevi kültürü (felsefe, bilim, sanat, ahlak, vb.) maddi kültürden (toplumsal-ekonomik üretim tarzı ve ilişkilerinden) soyutlayarak ele almış; dolayısıyla kültüre toplumsallık ve tarihsellik dışında «biçimci» olarak bakmışlardır. Bizde burjuva düşüncesinin bu her iki eğili-

minin de «gerçekçi» değil, ama, «biçimci» olması bu nedenle hiç de rastlantı değildir. Nitekim, söz gelişi, «soyut sanat»ta bu her eğilim de, kendi açılarından, buna verdikleri anlamlar farklı olmakla birlikte, sonunda birleşirler; tıpkı, öznel-nesnel idealist felsefede sonunda birleştikleri gibi.

Dolayısıyla, «gelenek» ile «yenilik» arasındaki diyalektik birliği oluşturmak ancak maddeci kültür anlayışının üstesinden gelebileceği bir olgudur ülkemizde. Felsefe, sanat, vb., yani kültür alanında «kültür mirası»nı gerçekleştirebilecek biricik düşünce maddeci düşüncedir. Çünkü, ne modernistler gibi tarihselciliği yadsır, ne de gelenekçiler gibi tarihselliği mutlaklaştırır. Geçmişte kültür alanında edinilmiş en ileri başarıları özümlemeye çalıştığı kadar günümüzdeki en ileri başarıları da özümlemeye çalışarak, gerçek bir «bileşim»i oluşturma yoluna gider. Çünkü, önemli olan, tarihsel-kültürel kesiklilik ya da donukluk değil, tarihsel-kültürel sürekliliktir. Bu da ancak toplumsal-tarihsel gelişimler içinde aşma'yla olanaklıdır. Bu anlamda da, örneğin, eğer «Batılılaşma» eskimiş bir toplumsal-ekonomik oluşumun (kapitalizm-öncesi bir toplumsal-ekonomik oluşumun), çok çelişkin bir biçimde, yine Batı'nın egemenliğinde, «olumsuzlanması» ise, Batı'nın kültürel egemenliğindeki böylesine bir «olumsuzlamanın olumsuzlanışı» da yine eski kültürel biçimlere dönmek değil, tam tersine, onu da içerecek biçimde, bu tür bir kültürel oluşumun nitelikçe daha ileri bir düzeyde aşılmasıdır. Ülkemizde bir «kültür bireşimi» bizce ancak böyle yapılabilir.

İşte bu anlamda da, toplumcu gerçekçilik içinde ele alındığı zaman, onun bu temel özümleyici özelliğinin gözönüne alınması gerekir. Söz gelişi, felsefede, tasavvufun içerdiği idealist diyalektik görmezlikten gelinerek Batı felsefesindeki idealist diyalektiğe bakılmış; buysa, düşünce yaşamımızda temel bir kesikliğe yol açmıştır. Dolayısıyla, burda yapılacak şey, idealist diyalektiği, kendi felsefi düşünce kültürümüz tabanında olumsuzlayarak daha ileri bir düzeye karşılık veren Batı'nın idealist diyalektiğine bakmak, ama onu da olumsuzlayarak, sonunda maddeci diyalektiğe varmaktır. Aynı şey, sanat alanında da geçerlidir. Bunun en güzel örneği bizce 'söz gelişi' Nâzım Hikmet'in «Şeyh Bedreddin Destanı»dır. Burada sanatsal-kültürel geleneğimiz, kendi özsel özellikleri yitirilmeksizin ileri bir dünya görüşü içinde özümlenmiştir. Toplumcu gerçekçiliğin ayrılmaz bir yanı olarak gelenek ile yenilik arasında diyalektik bir birlik kurulması sonunda «kültür mirası»nın bütünsel niteliğinin gerçekleştirilmesi bizce budur. Bu yoldaki tüm çalışmalarda ölçüt bu olmalıdır bizce.

— Sayın Çalışlar, değerli çalışmalarınızla boyut bakımından doğru orantılı olmayan bu konuşmayı sonuçlandırırken sizden şu konuların kısaca altını çizmenizi isteyeceğim. Kültür-yazın ortamımız kısır tartışmaların ötesinde sağlıklı, bilimsel bir çerçeveye oturtabilmek için öncelikle gereken çabalar neler olmalıdır? Yaratıcı çabanın, önündeki engelleri aşma uğraşında hangi ilkelerden yola çıkması gerekiyor? Yazın dünyamızın hemen her alanında belli bir etkinlik kurma çabasında olan genç kuşak önündeki en önemli tehlikeler neler bugün? Ayrıca olanaklıysa son çalışmalarınızdan söz eder misiniz...

— Bunu bir önceki sorunuza bağlayarak yanıtlamak istiyorum. Bizde gerek «yenilikçi» burjuvazinin, gerek «gelenekçi» burjuvazinin «burjuva kültür bireşimi»ni oluşturamamış olması, kültür yaşamımızda «ortadaki boşluk»un en büyük nedenidir bence. Dolayısıyla, tüm kültür ve sanat bilimleri alanlarında bu «boşluk», «bilimsel yazın anarşisi»ne (yani hiçbir ortak bilimsel yazın zemini oluşturma kaygısı güdülmeksizin, herkesin kendi öznel koşullanmışlığı içinde «keyfi» etkinlikleri karmaşasına) bağlı

olarak sürüp gitmektedir. Bizde burjuva kültür ve sanat adamlarının yaratmış oldukları bu boşluk, hiç kuşkusuz, toplumcu kültür ve sanat adamlarını da büyük zorluklar karşısında bırakmıştır. Çünkü, deyim yerindeyse, «hangi dala et atsanız elinizde kalmaktadır». Kültür mirasının özümlenmesinde en büyük aksama budur. Öte yandan, toplumcu düşünce geleneği de büyük bir kesiklilik içinde gelebilmiştir günümüze kadar. Bu da bize ancak «iğneyle kuyu kazarak» geçmişi değerlendirebilmemize neden olmaktadır. Dolayısıyla, hem «yenilikçi» burjuva değerlerin, hem «gelenekçi» burjuva değerlerin, hem de «toplumcu» kültürel-sanatsal değerlerin özümlenebilmesi, her alanda «yeniden biçimlendirme'nin yapılabilmesi oldukça güçleşmektedir. Hiç kuşkusuz, aslında böyle bir «yeniden biçimlendirme»nin yapılabilmesi toplumda kültürel dönüşümlere bağlıdır; ama onun çok önemli bir önkoşulu da bu yolda yapılacak girişimler, harcanacak çabalardır. Söz gelimi, pek çok «edebiyat tarihleri» yazılmıştır ülkemizde; kaç tanesi yukarda sözünü ettiğimiz özümleyici ilkeleri içermekte, günümüz bilimselliği doğrultusunda bir değerlendirme getirebilmektedir? Belki sayısız «şiir antolojisi» yayınlanmıştır, bir «Türk poetikası» incelemesine rastlıyor muyuz acaba? Rastlayamayız. Çünkü, Batı dilleri edebiyatlarıyla uğraşan bilim adamları Türk edebiyatı ve edebiyatbilimini kendi alanları olmadıkları için atladıkları gibi, maddeci kültür ve sanat bilimine kapalı olarak Batı kültür ürünlerini ele alırlar. Türkoloji'nin bilim adamları da hiçbir bilimsel yönteme kulak asmaz, Türk edebiyatını öznel-gelenekçi değerlere göre «tarih sohbeti» niteliği içinde ele alırlar. Öte yandan toplumcu düşün yaşamımızla ilgili ürünler de günümüzde çeşitli nedenlerle yitip gitmek üzeredir. Aslında, doğrudan ya da dolaylı uygulamalar içinde, düşün yaşamımız büsbütün «düşüncesizleştirilmek» istenmektedir. Çünkü, düşünmek, ne «kopya etmek»tir, ne «ezberden okumak». Yaratıcı olmaktır düşünmek, insan da ancak kendi geçmişini olduğu kadar dünyayı da bilimsel görüş içinde değerlendirerek yaratıcı olabilir. Bu nedenle de yaratıcı düşüncenin en büyük karşıtı «dışa bağımlı az gelişmiş düşünce»dir. Ancak Batı'ya bağımlı geç-burjuva düşünce biçiminden olduğu kadar, Doğu'nun az gelişmiş düşünce biçimlerinden kurtulduğumuz, onları maddeci düşüncenin bilimselliğiyle aştığımız zaman gerçek yaratıcı düşünceye kavuşabiliriz. Böyle bir şey, kanımca, yalnız genç kuşaklar için değil, ama tüm kuşaklar için geçerlidir. Çünkü, tüm kuşaklar bu «tarihsel sınırlılığı» yaşamaktadır. Ama, her şeye karşın, geçmişimizden bugüne pek çok deneyim ve birikim sağlanmıştır. Genç kuşakların bunları değerlendirememeleri için hiçbir neden görmüyorum, yeterki (gerekmedikçe) «hastalar»la değil, «hastalık»la uğraşsınlar! Ben kendi adıma yukarda sözünü ettiğim «bireşim»in gerçekleştirilebilmesi doğrultusunda çabalarımı sürdürmekteyim. Bu yolda da (iki yıl öncesinden bitmiş ama henüz tümü değil, ama yalnızca «önsöz»ü önce «Bilim ve Sanat»ta, sonra da **Günümüzde Sanatsal Kültür** ve **Estetik**'te yayınlanmış olan) «Nazım Hikmet: Sanat ve Edebiyat» adlı, kendisinin sanat kuramcısı ve estetikçi yönünün temellendirmeye çalışan bir yapıtım var. Bunun yanısıra, (geçen yıl «Yazko Çeviri»de yayımlanmış olan) «Estetik Yazıları» yakın zamanda yayınlanacak. Bir başka çalışmam da (Asya-Afrika yazarlar hareketiyle ilgili olarak yine yakında yayınlanacak olan) «Edebiyat, Barış ve Özgürlük» adlı derleyici bir çalışma. Bunların yanısıra, «Türkiye'de Gerçekçi Sanat Düşüncesi Tarihçesi» konulu geniş bir araştırma ve incelemeye giriştim. Ayrıca, felsefeyle ilgili temel bir çeviri kitap çalışmasına da başlamak üzereyim. Yine çeviri olarak yeni «Estetik Yazıları» da bu yıl sürecek.

KAYNAK YAYINLARI

KAYNAK YAYINLARI'NDA EDEBİYAT

Janusz Glowacki	POLONYA ÖLMEDİ DAHA
Nimet Arzık	ANILAR - 1 (TEK AT, TEK MIZRAK)
Simone De Beauvoir	YIKILMIŞ KADIN
Nazlı Eray	ORPHÉE
Bertold Brecht	AŞK ŞİİRLERİ
Ayşe Kilimci	SEVDADIR HER İŞİN BAŞI
Dieter Forte	MARTİN LUTHER VE THOMAS MÜNZER YA DA MUHASEBENİN BAŞLANGICI

KAYNAK YAYINLARI'NDA TARİH

M. Bedri Gültekin	TÜRKÇENİN DÜNÜ VE YARINI
Halil Berktay	KABİLEDEN FEODALİZME
İlber Ortaylı	OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA ALMAN NÜFUZU
Halil Berktay	CUMHURİYET İDEOLOJİSİ VE FUAT KÖPRÜLÜ
Christopher Hill	1640 İNGİLİZ DEVRİMİ
G. V. Plehanov	TARİHTE BİREYİN ROLÜ
Mahmut Goloğlu	DEMOKRASİYE GEÇİŞ

KAYNAK YAYINLARI'NIN DİĞER KİTAPLARI

Turan Güneş	ARABA DEVRİLMEDEN ÖNCE
David Hume	DİN ÜSTÜNE
Nuri Yıldırım	ULUSLARARASI ŞİRKETLER

KİTAPÇILAR İÇİN SATIŞ KOŞULLARIMIZ

- ○ Toplu isteklerde yüzde 25, takım (SET) isteklerde en az 5 (beş) takım olmak kaydıyla yüzde 30 indirim uygulanır, ödemeli olarak yollanır.
- ○ Okuyucular tek isteklerde istek tutarı kadar posta pulu göndermelidirler. 1000 liranın üzerindeki okuyucu istekleri de ödemeli olarak gönderilir.

İstanbul : Nuruosmaniye Cad. Kardeşler Han. 3/2 Cağaloğlu
Ankara : Konur Sok. 14/24 Kızılay
Yazışma ve Sipariş : P.K. 239 Kızılay
Dağıtım :
İstanbul : Say, Bilgi, Deniz, Barış, Özgür
Ankara : Adaş
İzmir : Datic, Altay

BELGELER—BİLGİLER

BİR KİTAP VARMIŞ

«DEKART VE FELSEFESİ»

Hazırlayan: Eray Canberk

Felsefe öğretmeni Faika İsameddin'in **Dekart ve Felsefesi** adını taşıyan kitabı elli yıl öncesinin tarihini taşıyor. Kitabın dış kapağında 1933 tarihi, iç kapağındaysa 1932 tarihi var. Kitap «Tecelli Matbaası» nda basılmış. Yazarı da şöyle tanıtılıyor: «Kandilli Kız Lisesi Felsefe hocası FAİKA İSAMEDDİN». Arka kapağında da şunlar yazılı: «Tevzi Mahalli: ŞAFAK KÜTÜPHANESİ». 78 sayfa olan kitabın fiyatı «50 kuruş».

Önsöz niteliğindeki giriş yazısı da aynı şöyle:

«Dekartı ben 1927 senesinde felsefe şubesinden mezun olurken hazırlamıştım. Devir açan, asırlara hükmeden bir feylosofu tanıtmağı çok daha salahiyettar ellere bırakmak lâzımdı, bunu biliyorum. Fakat mühim eserinin türkçe tercümesi ikinci defa basılan mütefekkirin şahsiyetini, tarihî rolünü, felsefesinin ana hatlarını çizen bir eserin yokluğu, bir de bu mütevazi tetkikin bence çok aziz bir hatıraya bağlanmış olması bana cüret verdi. Çünkü onu hazırlarken vakitsiz ölümünün acısını her fırsatta hissettiğimiz hocam Mehmet İzzet Beyin rehberliğinden istifade etmiştim.

«Bu hâtırayı canlandırmak ve bütün hocalarıma karşı duyduğum sonsuz saygılarımı bu vesile ile de tekrarlamak için önüne durulmaz bir arzu duydum. Belki cesaret edemeyecektim kendilerine teşekkürü borç bildiğim Hocam Mehmet Emin Bey Efendi beni teşci ettiler kitap böylece ortaya konuldu. Bu itibarla o nihayet benim için, hissime yakınlık gösterenler için bir kıymet ifade eder diyebiliyorum.

Beylerbeyi-Birinci Kânun»

Gözden kaçmış dizgi yanlışlarını da aynen koruyarak yukarıda verdiğimiz giriş yazısında geçen iki ad dikkati çekiyor. Bu adların, çağdaş felsefe anlayışının ülkemize girmesinde önemli yerleri olduğu bilinen bir gerçektir. Yine de, anımsatmak amacıyla, Mehmet İzzet'in ve sonradan Erişirgil soyadını alan Mehmet Emin'in yaşamlarına kısaca değinmek gerekiyor.

Mehmet İzzet (1891 - 1930) yükseköğrenimini Hukuk Fakültesinde yaparken hükûmet tarafından açılan sınavı kazanarak Fransa'ya felsefe öğrenimi yapmak üzere gitti. Sorbonne'da dört yıl felsefe okudu ve burayı bitirerek yurda döndü. Çeşitli görevlerden sonra 1919'da felsefe tarihi öğretmeni olarak Darülfünuna girdi. 1924'de müderris (profesör) oldu. Ahlak ve içtimaiyat (toplumbilim) dersleri okuttu. 1928' de genel öğrenci müfettişi olarak Avrupa'ya gönderildi. Bir süredir hasta olduğu için bu arada tedavi görmesi de sağlandı. Ama ne yazık ki görevi başında öldü. Daha çok ahlak ve toplumbilim alanlarında çalışma yapmış olan Mehmet İzzet' in başlıca yapıtları da şunlar: **Nazarî Ahlâk, Milliyet Nazariyeleri ve Milli Hayat, Yeni İçtimaiyat Dersleri.**

Mehmet Emin Erişirgil (1891-1965) yükseköğrenimini Mülkiye'de gördükten sonra liselerde öğretmen ve müdür, Edebiyat Fakültesinde felsefe tarihi profesörü olarak görev yaptı. Siyasal Bilgiler Fakültesinde de öğretim üyeliği yaptıktan sonra Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinde toplumbilim okuttu. Milletvekilliği ve bakanlık yaptı. Erişirgil'in başlıca eserleri şunlar: **Kant ve Felsefesi, Felsefeye Başlangıç, Ekonomi Meslekleri Tarihi, Bir Fikir Adamının Romanı: Ziya Gökalp, İslâmcı Bir Şairin Romanı: Mehmet Akif,**

Türkçülük Devri, Milliyetçilik Devri, İnsanlık Devri.

«Dekart ve Felsefesi» adlı kitabın giriş yazısından anlaşıldığına göre Faika İsameddin, Mehmet İzzet'in ve Mehmet Emin'in öğrencisi olmuştur.

Kitabın içindeki bölüm başlıkları da şunlar: Dekart «Descartes» kimdir? - Doğruyu bulmak için yol aramak ihtiyacı - Doğruya götüren yollar - Allahın varlığına yükseliş - Madde ve haricî âlem - Dekart sisteminde uzvî faaliyetin izahı - Dekarta göre ruh - Dekart felsefesinde ruhla bedenin münasebeti - Dekartın ruhiyatı - Dekart ve ahlâk - (Başlıksız bir sonuç bölümü).

Faika İsameddin'in yalın ve açık bir anlatımı var. Kitabın günümüzde bile yararlı bir el kitabı gibi kolayca okunmasını sağlıyan bu özelliğin yanında kullanılan kelimelerin eskimiş olmalarını doğal karşılamak gerekiyor.

Kitap şöyle bitiyor:

«Dekart hendesî zekâsile olduğu kadar fikrinin inceliği ile de tanınmıştır. Fakat kudretin üslûptan fazla müfekkiresinin kudretinde olduğunu ilâve etmelidir.

«Hulâsa Dekart akla hizmet eden büyük bir dahi istiklâle metun derin görüşlü bir mütefekkirdir.»

Bu yarım yüzyıllık kitabın asıl önemli yanı, ülkemizde batılı anlamdaki felsefe çalışmalarının geniş ve doyurucu bir dökümünün yapılması gerektiğini bize anımsatmasıdır. Yakın geçmişimizdeki düşünce hareketlerini ve ürünlerini yeterince bilmememiz, yeni çalışmaların temelsiz kalmasına, yeniden aynı yollardan geçilmesine neden olmaktadır. Bu açıdan genç kuşak bilim adamlarımıza hem uğraştırıcı, hem de yararlı bir çalışma alanına yönelme görevi düşüyor.

KISA-KISA

TÜRKÇENİN DÜNÜ VE YARINI - M. Bedri Gültekin - (Kaynak Yayınları 101 sayfa 250.— TL.)

Bu kitaptaki yazılarda dil konusunda ileri sürülen başlıca tezler ele alınmaktadır. Kitap, dil olgusunu; geçmişi, bu günü ve geleceğiyle kavranmasının bilgisini sunmaya çalışmaktadır.

1640 İNGİLİZ DEVRİMİ - Christopher Hill - Kaynak Yayınları Neyyir Kalaycıoğlu Çevirisi - 88 sayfa - 180 TL.

İngiliz incelemeci Christopher Hill'in, dünya tarihinin önemli evrelerinden birini oluşturan 1640 Devrimini incelediği bu kitap, 17. yüzyılın olaylarına farklı bir yorum getirmeye çalışıyor.

ATATÜRK ÜZERİNE, Emre Kongar- Hil Yayın - İst. 1983 - 180 sayfa 300.— TL.

Emre Kongar, bildiri ve dergilerde çıkan yazılarını bir araya toplamış, kitapta devletçilik ve laiklik Atatürk'ün kültür anlayışı, nutuk üzerine incelemeler var.

DİN VE BÜYÜ, Claude Lévi - Strauss - Yol Yayınları, Derleyen ve çeviren Ahmet Güngören - İst. 1983, 160 sayfa, 300.— TL.

Derlemede din ve büyü'nün, günümüz toplumları açısından önemli, farklı biçimlerde yaşayan olgular olduklarından ve mit düşüncesinin yapılarını oluşturduklarından ve günümüzdeki durumlarıyla ilgili ipuçları sunuluyor.

HEP ARANIZDA OLACAĞIM - Güney Gönenç - Bilim ve Sanat Yayınları 199 sayfa, Ankara 1983, 350.— TL.

Yüzyılımızın en büyük fizikçilerinden biri olan Frederic Joliot - Curié'nin radyoaktiften, atom reaktörüne buluşları sergilenirken, barış hareketinin kuruluş ve gelişmesindeki unutulmaz etkinlikleri, Nazilere karşı yürüttüğü savaş ve çağımıza ışık tutan görüşlerini tarihsel görünüm içersinde izliyoruz.

MAYINLI TARLADA DIŞ POLİTİKA, Haluk Gerger, Hil Yay. İst. 1983 190 syf. 250 TL.

Kitap, Haluk Gerger'in Cumhuriyet, Milliyet, Dünya gazeteleriyle Arayış Dergisi'nde yayınlanmış yazılarından oluşuyor.

24 OCAK DENEYİMİ, Osman Ulagay, Hil Yay. İstanbul, 1983 171 syf. 250 TL.

Kitap, Osman Ulagay'ın Cumhuriyet Gazetesi'ndeki yazılarından ve bir değerlendirmeden oluşuyor. Değerlendirmede 24 Ocak Kararları'nın uygulanmasında 12 Eylül'den sonra sağlanan ortamın rolü üzerinde duruluyor; ve 24 Ocak kararlar türünde kararların demokrasi içinde uygulanıp uygulanamayacağı tartışılıyor.

SALDIRGANLIK, ÖNYARGI VE YABANCI DÜŞMANLIĞI, Türker Alkan, Hil Yay. İstanbul, 1983-208 syf. 250 TL.

Kitapta, saldırganlık konusunda ileri sürülen ve genel kamuoyunca pek bilinmeyen çeşitli görüşlerin tartışmaya sunulması amaçlanıyor.

TOPLUM BİLİM, Prof. Seha L. Meray, Hil Yay. İstanbul, 1983 232 syf. 300 TL.

Meray, kitabında toplumsal sorunu, toplumsal değişme açısından ilginç ve geniş bir görüşle ele alıyor, önemli toplumsal sorunlarla ilgili kavram ve bilgileri sermekle kalmayıp, eleştiri ve özgün yorumlarda da bulunuyor.

TOPLUMSAL YAŞAM VE HUKUK, Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Hil Yay. İstanbul 1983 202 syf. 400 TL.

Velidedeoğlu, okuyucularını, toplumsal yaşamın düzeni konusunda aydınlığa ve hukukun üstünlüğü ilkesinin bilincine ulaştırmaya çalışı-

ATATÜRK ÜZERİNE, Emre Kongar, Hil Yay. İstanbul, 1983, 180 syf. 300 TL.

Emre Kongar, bu kitabında Atatürk ve Türk devrimi konusunda tartışma açısı yeni görüşlerini sunuyor.

ORTADOĞU ÇIKMAZI, Cengiz Çandar, Hil Yay. İstanbul, 1983 208 syf. 400 TL.

Ortadoğu'nun çeşitli köşelerinde, birbirinden farklı eğilimlerdeki siyaset adamlarıyla siyasi kadrolarla, siyasi mücadele içindeki din adamlarıyla, aydınlarla, halktan kişilerle beraber olan Candar, bu kitabında tarihsel süreç içinde, en geniş boyutlu oyunların perdeye aksayan ve aksetmeyen yerlerini anlatıyor.

BÜTÜN DENEMELER I, Montaigne, Deniz Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1983 384 sayfa, 500 TL.

Denemeler, 16. yüzyıl filozoflarından Montaigne'nin geniş bir özanlatısı. Montaigne, denemelerde oldukça «alçakgönüllü, açık görüşlü, önyargısız, doğruya bağlı, şakacı ve gerçekçi» bir anlatımın ürünlerini sergiliyor.

KİM KORKAR MATEMATİKTEN, Nazif Tepedelenlioğlu, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 1983, 132 sayfa, 250.— TL.

Matematiğin sanıldığı ve bilindiği kadar karmaşık, olmadığını, aksine matematiğin eğlenceli bir bilim olduğunu ve bu bilimin tarihini, kaynaklandığı konuları, sorunlarını açık bir dille anlatıyor.

DÜNÜ VE BUGÜNÜYLE TELEVİZYON, Emel Ceylan Tamer, Varlık Yayınları, İst. 1983, 145 sayfa, 250 TL.

Televizyon teknolojisi, Türkiye'de ve başka ülkelerdeki radyo ve Tv. sistemleri, yönetimleri, sorunları eğitimde Tv.'nin yeri, Video ve televizyon teknolojisinde son yenilikler ve televizyonun tarihçesi. Emel Ceylan Tamer, kitabında bu soruları cevaplıyor.

FOTOĞRAF SANATI, Edouard Boubat, Çeviren Nejat Özcan, İnkılap ve Aka Yayınları, İst. 1983, 206 sayfa, 350.— TL.

Fotoğraf Sanatı, fotoğraf tekniklerinin işlemlerinin açık ve sistemli anlatımlarından oluşuyor. Yazar üstün bir fotoğraf esteteğine varabilmenin deneyimlerini açıklıyor.

KİŞİLİK BOZUKLUKLARI VE TOPLUMSAL BÜTÜNLEŞME, Alfred Adler, Çev: Belkıs Çorakçı, Say Yayınları, 422 sayfa, 600.— TL.

Freud ve Jung ile birlikte psikolojinin en önemli üç adından biri olan Adler'in, bireysel psikoloji kuramı kişilik psikolojisinin çekirdeğini oluşturmaktadır. Adler'in çağdaş psikolojiye getirdiği, uygulamaya açık, bilimsel, iyimser ve yapıcı görüşleri herkesin okuyup, anlayabileceği bir dille anlatılmış.

ULUSLARARASI ŞİRKETLER, Nuri Yıldırım, Kaynak Yayınları, İstanbul 1983, 215 sayfa, 450.— TL.

Dünya ekonomisinde söz sahibi olan, ve önemli ekonomik yaptırımlarda bulunan uluslararası şirketlerin her yönüyle incelendiği kitapta uluslararası şirketlerin çalışmaları da sergileniyor.

TARİHTEN GÜNCELLİĞE, Murat Belge, Alan Yayıncılık, İst. 1983 452 sayfa, 600.— TL.

Kitap, yazarın çeşitli yerlerde yazdığı yazılar ve bazı eklemleriyle oluşmuş. Yetmişli yıllardan günümüze değin Türkiye'yi gündelik kurumların özelinde ele alarak çeşitli yargılara varmaya çalışıyor.

ŞİİRİ DÜZDE KUŞATMAK, Gülten Akın, Alan Yayıncılık, İst. 1983 239 sayfa, 350.— TL.

Kitap, ozan Gülten Akın'ın düz yazılarını ve şiir incelemelerini topluyor. Ozan'ın dünyaya, kültüre, şiire ve sanata bakışını sergiliyor.

KADINLIĞIN GİZEMİ, B. Fridan, E Yayınları, İst. 1983, 295 sayfa, 400.— TL.

Yazar günümüz kadınlarını içinde bulundukları koşullar nedeniyle, gerçek insan olduklarına duyduğu kaygıyı dile getiriyor ve çağdaş toplumda kadının durumunu inceliyor.

TEKELLER, Ovid Demaris, Deniz Kitaplar Yayınevi, 444 sayfa 500 TL. İstanbul 1983.

Diğer adı **Kirli İşler İmparatorlukları** olan Tekeller, Amerikan rüyasının özünü oluşturan tekelleri, tüm ayrıntılarıyla çarpıcı bir biçimde sergiliyor.

SABAHATTİN EYUBOĞLU KAYNAKÇASI

Hazırlayan: Hatice Aynur

a) Yazdığı Kitaplar :

Avrupa Resminde Gerçek Duygusu, Mazhar İpşiroğlu ile, 3. bs. İst. İ.Ü. Edebiyat Fak. 1972. 5y, 208 s.
Edebiyat Fakültesi Sertifikası, Adnan Benk ile, İst. Pulhan Basımevi, 1950. 68 s.
Fransız Realizmi, Ank. Recep Ulusoğlu Basımevi, 1940. 43-60 s.
Gökyüzü Mavi Kaldı, Yaşar Kemal ile, İst. Cem Yay. 1978. 411 s.
Köy Enstitüleri Üzerine, İst. Cem Yay. 1979. 166 s.
Mavi ve Kara, (denemeler 1940-1973), İst. Hilâl Matbaası, 1977. 338 s.
Montaigne, Hayatı, Sanatı, Eserleri, 2. bs. İst. Varlık Yay. 1962. 102 s.
Pir Sultan Abdal, 2. bs. İst. Cem Yay. 1982. 207 s.
Saklı Kilise, Kapodakya'da yeni bulunmuş bir kilise, Mazhar İpşiroğlu ile, İst. İ.Ü. Edebiyat Fak. 1958. 36 s.
Sanat Üzerine Denemeler, İst. Cem Yay. 1974. 555 s.
Sanat Üzerine Denemeler ve Eleştiriler, (söz sanatları), yayına haz. Azra Erhat, 1. c. İst. Cem Yay. 1981. 376 s.
Sanat Üzerine Denemeler ve Eleştiriler, (görsel sanatlar), yayına haz. Azra Erhat, 2. c. İst. Cem Yay. 1982. 262 s.
Şiirli Fransızca, İst. Çan Yay. 1964. 136 s.
Şiir Çevirileri, düz. Magdi Rufer Eyuboğlu. İst. Cem Yay. 1976. 136 s.
Türk Halk Bilmeceleri, İst. Devlet Basımevi, 1937. 153-161 s.
Yunus Emre, 6. bs. İst. Cem Yay. 1981. 358 s.
Yunus Emre'ye Selam, İst. Çan Yay. 1966. 75 s.

b) Çevirdiği Kitaplar :

Zincire Vurulmuş Prometheus, haz. Aiskhylos, çev. Azra Erhat ile, Ank. Bilgi Yay. 1968. 80 s.
Eşek Arıları / Yargıçlar, Aristophanes, İst. Remzi Kitabevi, 1966. 120 s.
Kuşlar, Aristophanes, çev. Azra Erhat ile, İst. Remzi Kitabevi, 1968. 147 s.
Kadınların Savaşı, Aristophanes, çev. Azra Erhat ile, İst. Remzi Kitabevi, 1966. 110 s.
Başkalarının Kellesi, Marcel Ayme, çev. Vedat Günyol ile, Çan Yay. 1962. 124 s.
Devrim Yazıları Babeuf Dosyası, Gracchus Babeuf. çev. Vedat Günyol ile, Sosyal Yay. 1974. 268 s.
Politika Sanatı, (derleme), Gaston Bouthol, çev. Vedat Günyol ile, İst. Çan Yay. 1967. 306 s.
Denemeler ve Bir Alman dosta Mektuplar, Albert Camus, çev. Vedat Günyol ile, 3. bs. Çan Yay. 1965. 138 s.
Fransa Üstüne Deneme, Ernest Robert Curtius, İst. İ.Ü. Edebiyat Fak. 1953. 107 s.
Gece Yarısı İtirafı, Georges Duhamel, çev. Suut Kemal Yetkin ile, İst. Remzi Kitabevi, 1971. 116 s.
Yalnız, H. Duvernois, İst. Maarif Basımevi, 1940. 37 s.

Devlet, Eflatun, çev. M. Ali Cimcoz ile, İst. Remzi Kitabevi, 1980. 311 s.
Şölen-sevgi üstüne / Lysis-dostluk üstüne, Eflatun. çev. Azra Erhat ile, 3 bs. İst. Remzi Kitabevi, 1972. 143, 111 s.
Dünyamıza Bakış, (denemeler), Albert Einstein, İst. Çan Yay. 1965. 112 s.
Bakkhala, Euripides, Ank. MEB. 1944. XXVIII, 94 s.
Hesiodes Eseri ve Kaynakları, Ank. TTK 1977. VIII. 228 s.
Masallar, La Fontaine, 2 bs. İst. Cem Yay. 1975. 544 s.
Ermiş Antonius ve Şeytan, Gustave Flaubert, İst. Cem Yay. 1968. 208 s.
Ölü Canlar, Nicolas Gogol, Melih Cevdet Anday ile, İst. Elif Yay. 1962. 103s.
Oblomov, İvan Gonçarov, Erol Güney ile, 3. bs. İst. Sosyal Yay. 1982. 505s.
Bütün Dörtlükler, Hayyam, 2. bs. İst. Cem Yay. 1971. 207 s.
Duruşma, Franz Kafka, İst. Çan Yay. 1960. 93 s.
İsa Bu Köye Uğramadı, Carlo Levi, İst. Remzi Kitabevi, 1961. 205 s.
Evin İçi, M. Maeterlick, 2. bs. İst. Maarif Vekaleti, 1958. 11, 16 s.
Turan Yolu, Andre Malraux, İst. Gün Basımevi, 1965. 44s.
Moby Dick Beyaz Balina, Herman Melville, Mina Urgan ile, 2. bs. İst. Yaylacık Matbaası, 1982. 624 s.
Kadınlar Mektebi, Moliere, çev. Bedrettin Tuncel ile, İst. Maarif Basımevi, 1941. 154 s.
Kadınlar Mektebinin Tenkidi, Moliere, Ank. MEB, 1944. 43 s.
Denemeler, Montaigne, 13 bs. İst. Cem Yay. 1980. 332 s.
Utapia, Thomas More, çev. Vedat Günyol ve Mina Urgan ile, 2 bs. İst. Çan Yay. 1968. 197 s.
Marianne'ın Kalbi, Alfred de Musset. çev. Bedrettin Tuncel ile, 2 bs. İst. MEB, 1962. 72 s.
Şamdancı, Alfred de Musset, çev. Bedrettin Tuncel ile, 2. bs. İst. MEB, 1962. 111, 90 s.
Yap da Söyleme ve Don Juan'ın Bir Sabahı, A. de Musset, Ank. MEB, 1943. 29 s.
Lykurgos'un Hayatı, Plutarkhos, çev. V. Günyol ile, İst. Çan Yay. 1967. 80s.
Şiirler, Jacquese Prevert, İst. Çan Yay. 1963. 93 s.
Gargantua, Rabelais, çev. Azra Erhat, ve Vedat Günyol ile, İst. Cem Yay. 1973. 252 s.
Ayrılmak Zevki, J. Renard, İst. Maarif Basımevi, 1940. 30 s.
Horoz İbiği, J. Renard. çev. Bedrettin Eyuboğlu, İst. Maarif Vekaleti, 1944. 63 s.
Dirilen Şehir, Jules Romains, İst. Ataç Kitabevi, 1961. 61 s.
Bilimler ve Sanatlar Üstüne Söylev, (Seçme Düşünceler), Jean Jacques Rousseau, 2. bs. İst. Cem Yay. 1970. 80 s.
Dünyamızın Sorunları, Bertrand Russell, çev. Vedat Günyol ile, İst. Çan Yay. 1963. 167 s.
Çağımızın Sorunları Üstüne Düşünceler, Bertrand Russell, çev. V. Günyol ile, İst. Nobel Yay. 1972. 248 s.
Antonius ve Kleopatra, Shakespeare, İst. Remzi Kitabevi, 1967. XIV, 215 s.
Atinalı Timon, Shakespeare, İst. Remzi Kitabevi, 1968. 144 s.
Hamlet, Shakespeare, İst. Remzi Kitabevi, 1974. 176 s.
Julius Caesar, Shakespeare, İst. Remzi Kitabevi, 1982. 154 s.
Macbeth, Shakespeare, İst. Remzi Kitabevi, 1981. 132 s.
Troilos ile Kressida, Shakespeare, çev. M. Irgat ile, İst. Maarif Basımevi, 1958. XXI, 152 s.
Bugünkü Dünyamıza Bakış, Paul Valery, İst. Çan Yay. 1972. 86 s.
İnsan ve İnsanlar, Vercors, çev. Azra Erhat, ve Vedat Günyol ile, İst. Çan Yay. 1965. 68 s.

OLAYLAR—HABERLER

FİKİR VE SANAT YASASINDAKİ YENİ DÜZENLEMELER

Cem Sofuoğlu

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Yasası (FSEK)'nın bazı maddelerini değiştiren yasa tasarısı 3.11.1983 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi. Böylece FSEK yürürlük tarihi olan 1.1.1952'den beri ilk kez değişikliğe uğradı. FSEK'nın değiştirilen hükümleri kısaca şu yenilikleri getiriyor:

İlk önce 2. maddesinin 2. fıkrası değiştirilerek yazılı kareografi eserleri de «ilim ve edebiyat eserleri» arasında sayılmıştı.

5846 sayılı FSEK'nin 20. maddesinde yapılan ve 24. maddesinin son fıkrasına eklenen değişikliğe göre, henüz alenileşmemiş bir eserden yararlanma hakkı münhasıran eser sahibine ait olmakta ve temsil hakkı eser sahibinin veya meslek birliğine üye olması halinde yetki belgesinde düzenlediği yetkiler çerçevesinde meslek birliğinin yazılı izni olmadan diğer gerçek ve tüzel kişilerce kullanılmamaktadır.

Bu arada önemli bir değişiklik 42. madde ile İlim ve Edebiyat Eserleri Sahipleri, Musiki Eseri Sahipleri, Güzel Sanat Eseri Sahipleri ve Sinema Eseri Sahipleri Meslek Birliklerinin kurulmasının öngörülmesi ve bu dört birliğin Fikir ve Sanat Eserleri Sahipleri Meslek Birlikleri Federasyonunu oluşturmalarıdır. Bunların kuruluş ve çalışma yöntemleri Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın sonradan —diğer birçok yasalarda da olduğu gibi— düzenleyeceği tüzükte belirlenecek. Dernekler Kanunu'nun bazı hükümleri, ceza hükümleriyle beraber sözkonusu birlik ve federasyonlar için uygulanacak. Bu Birlikler ve federasyon 1951 tarihli Bern antlaşmasını imzalayan ülkelerde olduğu gibi eser sahiplerinin maddi ve manevi menfaatlerini korumayı amaçlamak için kurulmaktadırlar. FSEK hakkında incelemeler yapan Alpay Kabacalı ise 42. maddede ne gibi gelişmeler sağlanabileceğinin şu anda belli olmadığını, bu kanunun siyasal iktidarın insiyatifine ve bakanlıktaki kimi bürokratların iyi niyetlerine kaldığını belirtiyor. Önemli bir değişiklik ise TRT'ye geniş yetkiler tanınmasındadır. Değişikliğe uğrayan 43. madde uyarınca TRT kanunu yayınlarında Türk veya yabancı uyruklu eser sahiplerinin eserlerini hiç izin almadan yayımlayabilir. TRT'nin izin alma zorunluluğu yalnızca sahne eserleri için konuyor. Bu konuda görüşünü aldığımız Alpay Kabacalı bu maddenin TRT'ye geniş yetkiler vererek eser sahiplerinin haklarını kısıtladığını ifade etmektedir.

FSEK'nın 44. maddesindeki değişiklik de korsan —ses ve görüntü— kasetçiliğini önlemeyi amaçlamaktadır. Bu hükmün ikinci fıkrasında her türlü boş video kaset ve ses kasetlerini imal ve ticari amaçla ithal eden gerçek ve tüzel kişilerin imalat veya ithalat bedeli üzerinden yüzde beşi geçmemek üzere Bakanlar Kurulu kararı ile belirlenecek orandaki meblağı stopaj suretiyle keserek Kültür ve Turizm Bakanlığı hesabına yatırmaları öngörüyor. Bu hesapta toplanacak meblağ ise yıl sonunda meslek birliklerine eşit olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından dağıtılacak.

FSEK, 71, 72, 73 maddelerinde düzenlenen maddi ve manevi haklara tecavüz suçlarının cezai müeyyidelerini de artırıyor.

Yapılan bu değişikliklerin çoğu olumlu değişikliklerdir. —42. maddenin idarece yan tutulmadan uygulanması şartıyla— fakat bazı yayınevi sahiplerinin yazar veya çevirenden eseri devraldıktan sonra kitap fiyatlarını artırdıkları zaman bu fazla değeri eser sahibine vermekten kaçınmaktadırlar. Bu durumu düzenleyen bir maddenin yasada yer alması, yıllardır süregelmekte olan bir haksız kazancı engelleyecektir.

TÜYAP'I GERİDE BIRAKIRKEN

Mustafa K. Erdemol

Kısa adı TÜYAP olan Tüm Fuarcılık Yapım Anonim Şirketi'nce geçen yıl birincisi gerçekleştirilen kitap fuarının ikincisi bu yıl 26 Kasım - 4 Aralık tarihleri arasında Marmara Etap Oteli'nde düzenlendi.

Fuar, ülkemizde yayımlanan ve birey başına düşen kitap sayısının az olduğu bir ortamda yayın dünyasına hareket ve canlılık getirdi. Yapılan açıklamalara göre fuarı geçen yıl 62 bin kişi izlemişken bu yıl ziyaretçi sayısı 120 ile 150 bin arasında değişmiş. Dokuz gün süren fuar boyunca 80 - 100 milyon liralık kitabın satılacağı da tahmin edilmiş. Bu rakamların ne denli gerçekleşebildiğini kestiremesek de, kitaba yabancı bir toplumda bu rakamların az bir kayıpla yine önemli olduğu kabul edilebilir.

Tüm cesur ve zahmetli yanlarına karşın kitabı okuyucuya götürmenin bir hükümet politikası olmadığı yerlerde bu tür girişimler iyi niyetli olmaktan öteye gitmiyor. Bir de tecimsel yanı ağır basan kimi «dizi» dergilerin hem ucuz hem de hızlı bir şekilde belli bir okuyucuya ulaştırıldığı düşünülürse fuar geç kalınmış bir girişim olarak görülüyor. Bu gecikme zamanla giderilebilir; ama iki yıldır fuarda gördüğümüz ve halen değiştirilmemiş kimi uygulamalarla bunun zor olduğu da ortada.

Türkiye'nin tanınmış kitabevlerinin yer aldığı fuarda, geçen yıl olduğu gibi yine indirim yüzde 25 oranındaydı. Dağıtımcılar için bu rakamdan fazla indirim yapamaması doğal kuşkusuz, ancak yayınevlerinin okuyucuya doğrudan satış yapma şansını değerlendirememeleri ve indirim oranını az da olsa artırmamaları bir kayıp. İstanbul'daki okuyucu aynı indirimi diğer kitabevlerinde bulduğundan fuara bu yanıyla pek «rağbet» etmedi. Flaş kimi adların geleceğinin yayılması ve bunlardan birinin katılması fuarı canlandırdı. Bu arada okuyucuyla karşı karşıya getirilen yazarların da ilgiyi artırdığı doğru. Fakat tüm iyiniyetlere karşın kitap imzalama olayı pek samimi gelmiyor. Onun yerine yine yazarların da yer aldığı, kitap ve sorunlarıyla ilgili panel, tartışma vb. gibi toplantıların yapılması fuara hem ciddiyet kazandıracak hem de bu yanıyla kamuoyunun dikkati çekilebilecektir.

Tüyap'a gelince; fuara katılacak yayınevleri ya da dağıtıcıları için ekonomik anlamda neden bu denli zorluk çıkarıyor anlaşılır değil. Normal büyüklükte bir standın dokuz günlük ücreti 30 bin liradan 270 bin lirayı buluyor. Bu rakam metrekare hesabına göre artıyor ya da azalıyor. Ayrıca standlarda bulunan birer metrelik raflar 900, masalar da 1200 lira arasında değişiyor.

Bu yıl gördüğümüz eksikliklerin önümüzdeki yıl tekrarlanmamasını dilemekten başka bir şey gelmiyor elimizden.

———o———

YAYIN DÜNYASINDAN

● Roger Garaudy'nin **İslam'ın Vaadettikleri** ve **Siyonizm Dosyası**'nı yayımlayan Pınar Yayınları Alex Hailey'in ünlü siyahi Müslüman liderin yaşamını anlatan **Malcolm-X**'ini yayımlıyor.

● Gerçek Yayınevi, Kenan Somer'in **Türkiye'de Kapitalizm ve Sanayileşme**'sini ve Mümtaz Soysal'ın **Anayasanın Anlamı**'nı basıma hazırlıyor.

● Adam yayınları, yeni başlattığı spor kitapları dizisinde ilk olarak Mehmet Bengü'nün **Voleybol**'u, Amerikalı antrenörlerin hazırladığı **Basketbol**'u; ayrıca, aynı diziden **Aerobik Jimnastik** ve **Sağlıklı Yaşam** ile **Futbol** adlı kitapları yayımladı.

● Dergah Yayınları, İsmet Özel'in **Zor Zamanda Konuşmak** adlı kitabını yayımlıyor.

KAYNAKÇA

10 EKİM — 10 ARALIK 1983

SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA

Şiir

Aşk Şiirleri, Bertolt Brecht, Çev: Kerem Çalışkan, 2. bs. İstanbul, Kaynak Yayınları, 121 s.

Ben Sana Mecburum, Attilâ İlhan 4. bs. Ankara, Bilgi Yayınevi, 173 s. 250 TL.

Boranla Gelen, Nikiforos Vrettakos, çev.: Panoyat Abacı, İstanbul, Can Yayınları, 93 s.

Böyle Bir Sevmek, Attilâ İlhan, 3. bs. Ankara, Bilgi Yayınevi, 158 s.

Bütün Şiirleri 1, Necati Cumalı, İstanbul, Yazko Yayınları, 243 s. 450 TL.

Bütün Şiirleri, Cahit Sıtkı Tarancı, 2. bs. İstanbul, Can Yayınları. 247 s.

Duvar, Attilâ İlhan, 5. bs. Ankara, Bilgi Yayınları, 212 s.

Erlangen Şiirleri, Habib Bektaş, İstanbul, Derinlik Yayınları, 91 s 150 TL.

Faust, Goethe, çev.: H. İzzettin Dinamo, İstanbul, Yazko Yayınları, 436 s. 600 TL.

Güz Suları, H. Akarsu, Kayseri, Zafer Matbaası, 45 s. 100 TL.

Sandalım Kıyıya Bağlı ya da Ayvuklalı Alekos ile Namazgahlı Şükrü Bey Destanı, İstanbul, Yazko Yayınları, 59 s. 150 TL.

Seçilmiş Şiirler, René Char çev.: Tahsin Saraç, İstanbul, Adam Yayınları, 116 s.

Seçme Şiirler, Paul Eluard, çev.: A. Kadir - A. Bezirci, İstanbul, Yazko Yayınları, 109 s. 20 0TL.

Sisler Bulvarı, Attilâ İlhan, 5. bs. Ankara, Bilgi Yayınevi, 158 s.

Son Değil, Aydın Hatipoğlu, İstanbul, Yazko Yayınları, 71 s. 175 TL.

ROMAN ve HİKÂYE

Ağustos Işığı, William Faulkner. İstanbul, Cem Yayınevi. 385 s. 600 TL.

Al Gözüm Seyreyle Salih, Yaşar Kemal Gögçeli. 3. bs. İstanbul, Gümüş Mat. 415 s. 650 TL.

Albatros, Evelyn Anthony. Çev.: Belkıs Çorakçı. İstanbul, Kültür Matbaacılık. 288 s. 350 TL.

Alfa Cellatlları, Emil Petuja. çev.: Şerif Yenen, İstanbul, Güzel Sanatlar Mat. A.Ş. 176 s. 200 TL.

Artomio Gruz'un Ölümü, Carlos Fuentes. Çev.: Seçkin Cılızoğlu. 2. bs. İstanbul, Can Yayınları. 339 s.

Baba Evi, Orhan Kemal. 9. bs. İstanbul Tekin Yayınevi, 102 s. 200 TL.

Babalar ve Oğullar, Turgenyev. çev.: M. Cevdet Anday, İstanbul, Sosyal Yay. 356 s.

Baharlar Açarken, Vincente Balasca İbanez, çev.: Adnan Cemgil, İstanbul, Yazko Yayınları. 320 s. 400 TL.

Bodrum Üzerine Çeşitlemeler, Cahit Kayro, İstanbul, Milliyet Yay. 133 s. 200 TL.

Boyun Eğmeyeceksin, Liam O'Lahery. çev.: İzzet Yasar, 2. bs. İstanbul, Edebiyat Cephesi Gazetesi Mat. ve Neşriyat. 212 s. 300 TL.

Buddenbrook Ailesi, Thomas Mann. Çev.: Burhan Arpad. İstanbul, Can Yay. 719 s.

Büyük Umutlar, Charles Dickens. Çev.: Nihat Yeğinobalı. İstanbul, Can Yay. 661 s.

Cüce ile Bebek, Henrich Böll, çev.: Kâmuran Şipal, İstanbul, Cem Yayınevi, 146 s. 200 TL.

Çorak Toprak, Nezihe Araz, İstan-

bul, Başaran Mat. 118 s. 200 TL.
Dağ Başındaki Ölü, Muzaffer Hacıhasanoğlu, İstanbul, Yazko Yayınları. 164 s. 350 TL.
Deniz Küstü, Yaşar Kemal Gögçeli 3. bs. İstanbul, Toros Yay. 449 s. 650 TL.
Diriliş, Tolstoy, çev.: Nihat Yalaza, Taluy, İstanbul, Can Yayınları, 605s.
Es Be Süleyman Es, Salim Sengil, 2. bs. İstanbul, Yazko Yay. 88 s. 175 TL.
Filler Sultanı ile Kırmızı Sakallı Topal Karınca, Yaşar Kemal Gögçeli, 3. bs. İst. Toros Yay. 216 s. 350 TL.
Foma, Maksim Gorki, Çev.: Atilla Tokatlı, İst. Yazko Yay. 424 s. 600 TL.
Güneşin Dört Köşesi, M. Necati Sepetçioğlu, İst. İrfan Yayınevi, 447 s. 400 TL.
Irgat Simon, İvo Andriç, çev.: A. Özyalçıner - İlhami Emin, İstanbul, Cem Yayınları, 242 s. 400 TL.
İkinci Dünya Harbi Belgeseli Hitler'in Harika Komandoları, Charles Foley, çev.: İbrahim Artuç, İstanbul, Kastaş Yayınları, 368 s. 350 TL.
İkinci Dünya Harbi Belgeseli Pasifik Dramı, Fikret Yurdakul, İstanbul, Kastaş Yayınları, 237 s. 300 TL.
İzlanda Balıkçısı, Pierre Loti, çev.: Samih Tiryakioğlu, İstanbul, Yazko Yayınları, 251 s. 275 TL.
Kamelyasız Kadınlar ,Selim İleri, İstanbul, Yazko Yayınları, 169 s. 300 TL.
Kapıkule Nerde, Habib Bektaş, İstanbul, Derinlik Yayınları, 123 s. 200 TL.
Kara Kız, Bernard Shaw, çev.: Mete Ergin, İstanbul, Cem Yayınları, 340 s. 500 TL.
Katherina Blum'un Çiğnenen Onuru, Henrich Böll, çev.: Ahmet Cemal, İstanbul, Alan Yayınlları, 112s. 200 TL.
Kokain Tutkunları, Marie Fuss - Gisele Lundes, çev.: Murat Aykaç Enginöz, İstanbul, Acar Matbaa Tesisleri, 245 s. 300 TL.
Kudret Delisi, Irving Wallace, çev.: Leyla Tavşanoğlu, İstanbul, Doğuş Matbaası, 400 s. 450 TL.
Mars'tan Gelen Ölüm, Peter Randa, çev.: Atilla Tokatlı, İstanbul, Güzel Sanatlar Matbaası, 160 s. 200 TL.
Martin Eden, Jack London, çev.: Mete Ergin, İstanbul, Sosyal Yayınlar, 544 s.
Niki, Tibor Dery, çev.: Barış Pirhasan, İstanbul, Yazko Yayınları, 108 s. 250 TL.
Nani, Faik Baysal, İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi, 267 s. 350 TL.
Oblamov, Ivon Gançarov, çev.: Sabahattin Eyuboğlu - Erol Güney, 3. bs. İstanbul, Sosyal Yayınları, 553 s.
Onbinlerin Dönüşü, Samim Kocagöz, İstanbul, Yazko Yayınları, 357s. 450 TL.
Osmancık, Tarık Buğra, İstanbul, Ötüken Yayınları, 436 s.
Panayır / Sur, Adnan Özyalçıner, İstanbul, Yazko Yayınları, 203 s. 275 TL.
Polonya Ölmedi Daha, J. Glowacki, çev.: Alev Er - İbrahim Altınsay, İstanbul, Kaynak Yayınları, 148 s. 300 TL.
Savaş Rüzgârları, Herman Wonk, çev.: Ali Seden, cilt: 1, 2. bs. İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi, 510 s. 550 TL.
Swann'in Bir Aşkı, Marcel Proust, çev.: Tahsin Yücel, İstanbul, Can Yayınları, 284 s.
Şarkısız Dünyaların Orkinosları, Ayhan Hünalp, İstanbul, Yazko Yayınları, 143 s. 275 TL.
Taşrada Düğün Hazırlıkları, Franz Kafka, çev.: K. Şipal, 2. bs. İstanbul, Cem Yayınları, 384 s. 500 TL.
Tek Boynuzlu At, Iris Murdach, çev.: Tülin Nutku, İstanbul, Can Yayınları, 365 s.
Yaprak Fırtınası, Gabriel Garcia Marquez çev.: Yaşar Anday, İstanbul, Can Yayınları, 180 s.

DİĞER TÜRLER (MAKALE - MEKTUP - HİCİV - MİZAH - DENEME - İNCELEME - ELEŞTİRİ EDEBİYAT TARİHİ)

Acele Koca Aranıyor, Giovanni Gaureschi. çev.: Osman Canberk, İst. Mizah Yayınları, 198 s. 200 TL.
Amerikalı Tolstoy, Salâh Birsel, İst. Yazko Yayınları, 180 s. 300 TL.
Bayanlarla Baylar, Turhan Selçuk, İst. Milliyet Yayınları, 66 s. 150 TL.
Stanislavski çev.: Suat Taşer, İst. Yazko Yayınları, 327 s. 600 TL.
Bu Topraklar Afganlı, H. İbrahim Özdemir, Erzincan, 1982, Doğu Gazetesi Yayınları, 126 s.

Bütün Yazıları 1 Saat ve Edebiyat, Orhan Veli Kanık. Dünyamız. İst, Can Yayınları, 126 s. 250 TL.
Dünyamız. İst, Can Yayınlları, 126s.
Bütün Yazıları II Bindiğimiz Dal, 250 TL. Orhan Veli Kanık.
İst. Can Yayınları, 214 s.
Cumhuriyet Dönemi Türk Mizahı ve Hicvi, 4. bs. Ankara, Türkiye İş Bankası Yayınları, 319 s. 500 TL.
İspanya'da Onbeş Gün, Mehmet Şimşek, İst. Gümüş Basımevi, 80 s. 100 TL.
Hikâye Yazarı Orhan Kemal, Hikmet Altınkaynak. İstanbul, Yazko Yayınları. 193 s. 250 TL.
Kahveler Kitabı, Salah Birsel, 2. bs. Ankara, Türkiye İş Bankası Yay. 364 s. 500 TL.
Ramona, Karatecinin Aşkı, Turhan Selçuk, İst. Milliyet Yay. 66 s. 150 TL.
Makale ve Şiirlerle Çeşitleme, İsa Kayacan, Ankara, Ece Yay. 72 s. 200 TL.
Modern Amerika Şiirinde Yabancılaşma, Seçkin Ergin, İzmir, Ege Üni. Edb. Fak. Yay. 72 s.
Patrona Bir Paket Kadın, Art Buchwald çev.: Eray Canberk, İstanbul, Mizah Yay. 207 s.
Sokaktaki Eroinman, Jeremy Larner - Kalph Tefforteller, çev.: Yakut Güneri, İstanbul, Yalçın Yayınları, 191 s.
Sovyet Romanı, A. Mümtaz İdil, Ankara, Yarın Yay. 124 s.
Türk Şiirinde Hiciv, Taşlama, Yergi, Mehmet Semih, İst. Ağaoğlu Yayınevi Tesisleri, 222 s. 300 TL.
Yaşam 1 (Denemeler), İsmet Eldirenci, İst. Yörük Mat. 80 s.

I. Genel Konular ve Çocuk Kitapları

1. Genel

Bibliyografya, Faruk Kocacık, Ankara, Türk Tarih Kurumu, s. 917 - 921.
Atatürk ile İlgili Kitaplar, İstanbul, Belleten, c. XLVI, Ekim 1982 sayı : 184'den ayrıbasım.
Boğaziçi Üniversitesinde Bulunan Boğaziçi Üniversitesi, 18 s.
Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı, Halil Seyidoğlu, 2. bs. Ankara, Gözlem Yayınları, 142 s. 250 TL.
Okuma Sanatı, —Nasıl Okumalı— Neler Okumalı, Emin Özdemir, İstanbul, Varlık Yayınevi, 256 s. 350 TL.
Prof. Fehmi Yavuz'a Armağan, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, 515 s. 620 TL.

2. Çocuk Kitapları

Beyaz Balina, Herman Melville, İstanbul, Görsel Yayınevi, 120 s. 650 TL.
Çocuk Tekerlemeleri, Can Göknil, İstanbul, Çeltüt Matbaacılık, 24 s.
Denizler Aslanı, R. Sabatını, İstanbul, Yazır Matbaacılık Koll. Şti. 120 s. 500 TL.
Görünmeyen Adam, H. G. Wells, Nihal Önal, İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi. 173 s. 250 TL.
Murat'ın Tatili, Muzaffer İzgü, 4. bs. İstanbul, Özyürek Yayınevi. 111 s. 100 TL.
Ökkeş Denizde, Muzaffer İzgü, 2. bs. İstanbul, Özyürek Yayınevi, 128s. 100 TL.
101 Dalmaçyalı, Dadie Smith, İstanbul, Serhat A.Ş. 94 s. 75 TL.

II. Toplum Bilimleri

1. Felsefe

Felsefeye Giriş, Takiyettin Mengüsoğlu, 3. bs. İstanbul, Remzi Kitabevi, 330 s. 500 TL.
İfade Bilimi ve Genel Lingüistik Olarak Estetik, Benedetto Croce. 2. bs. İstanbul, Remzi Kitabevi, 258 s. 450 TL.
Sartre'nın Yazarlığı ve Felsefesi, Irıs Murdoch, çev.: Selâhattin Hilav. 2. bs. İstanbul, Yazko, 139 s. 225 TL.
Zerdüst Böyle Diyordu, Friedrich Wilhelm Nietzche, çev.: Osman Derinsu. 3. bs. İstanbul, Varlık Yayınları. 370 s. 400 TL.

2. Sosyoloji (ekonomi, siyaset, hukuk eğitimi)

ABD'nde Mali Aracı Kuramlar ve Amerikan Bankacılığı ile Finans Piyasasındaki Son Gelişmeler, Mehmet Topçu. Ankara, Maliye Bakanlığı Tetkik Kurulu Yayınları. 84 s.
Alternatif Büyüme Stratejisi, Asaf Savaş Akat. İstanbul, İletişim Yayınları. 128 s. 250 TL.
Kudret. İstanbul, Varlık Yayınevi. 118 s. 200 TL.
Değişen Toplumda Aile ve Çocuk, Atalay Yörükoğlu. Ankara, Aydın Kitabevi. 245 s. 400 TL.

Ekonomik Sistemler Uygulamada Kapitalizm ve Sosyalizm, J. M. Albertini - M. Peherand - M. Paujet, çev.: Cafer Ünay. İstanbul, Beta Basım / Yayın. 183 s.

Ekonominin Temelleri, Besim Üstünel. 4. bs. İstanbul, Mısırlı Matbaası. 368 s.

Ermeni Meseleleri Nedir, Ne Değildir?, Süleyman Kocabaş. İstanbul, Bayrak Yayımcılık - Matbaacılık Koll. Şti. 127 s. 200 TL.

Feodal Toplum, Mare Blach, Ankara, Savaş Yayınları. 595 s. 900 TL.

Fransa, İsveç ve Romanya Eğitim Sistemleri, «Karşılaştırmalı Bir Araştırma», Adil Türkoğlu. Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi. s.y. 510 TL.

Hukuk Felsefesi (Ders Notları), Niyazi Öktem. İstanbul, Der Yayınları. 318 s. 420 TL.

İletişim ve Toplu Sorunları Kuram ve Uygulama. Ankara, Ünesco / Türk Sosyal Bilimler Derneği, 191 s. 300 TL.

İnsan Faktörünün Sosyal ve Ekonomik Gelişmelerindeki Yeri, Önemi, Önal Sayın. İzmir, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi. 131 s.

Kadınlığın Gizemi, Betty Friedan, çev.: Tahire Mertoğlu. İstanbul, E Yayınları. 295 s. 400 TL.

Kitle İletişiminde Temel Yaklaşımlar, Korkmaz Alemdar - Raşit Kaya. Ankara, Savaş Yayınları. 232 s. 400 TL.

Konut Sorunu ve Çözümü İçin Öneriler. İstanbul, İstanbul Sanayi Odası. 172 s.

Okulun Ruhu, Vahram Burmayan. İstanbul, Murad Ofset. 254 s.

Para Talebi «Kuramları ve Kanıtlar», David E. W. Laidler, çev.: Haluk F. Gürsel. Ankara, Türkiye İş Bankası Yayınları. 182 s. 400 TL.

Siyasal Düşünce Tarihi, Ayferi Göze. 2. bs. İstanbul, Fakülteler Matbaası. 461 s. 750 TL.

Türkiye Ekonomisinde İç Ticaret Hadleri 1973 - 1982. Ankara, Devlet İstatistik Enstitüsü. 31 s.

Türkiye Turizmi 1983. Ankara, Sevinç Matbaası. 114 s.

Türkiye'de Çalışma İlişkileri (1936 öncesi), Mesut Gülmez. Ankara, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi. 443 s. 600 TL.

Türkiye'de Sosyal ve Ekonomik Yönleriyle Kentleşme, S. Kemal Kartal. Ankara, Yurt Yayınları. 296 s. 600 TL.

Türkiye'nin Geleceği, Mehmet Turgut. 2. bs. İstanbul, Dergah Yayınları. 440 s.

Uluslararası Ekonomik Düzenin Evrimi. W Arthur Lewis, çev.: Necdet Serin. Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi. 47s.

Üretim Nedir, Hasan Ali Çetiner. İstanbul, Tarih Bilimi Yayınları. 68 s. 130 TL.

Yarı Gelişmiş Ülkelerde ve Türkiye'de Sanayileşme Politikaları, Emin Çankar. Ankara, Turhan Kitabevi. 170 s. 275 TL.

24 Ocak Bir Dönemin Perde Arkası, Emin Çölaşan. 5. bs. İstanbul, Milliyet Yayınları. 332 s. 400 TL.

20. yy. Siyasi Tarihi 1914 - 1980, Fahir Armaoğlu. Ankara, Türkiye İş Bankası Yayınları. 815 s. 1000 TL.

III. Dilbilim

Dilbilim ve Göstergebilim Kuramları, Mehmet Rıfat. İstanbul, Yazko. 375 s. 600 TL.

Dilimiz, Atatürk ve Sonrası, İsmail Acar. Balıkesir, İnce Matbaa. 367 s.

Yeni Tarama Sözlüğü, düzenleyen: Cem Dilçin. Ankara, Türk Dil Kurumu. 476 s. 800 TL.

XX. Yüzyıl Dilbilimi (Kuramcılardan Seçmeler). Ankara, Türk Dil Kurumu. 274 s. 600 TL.

IV. Kuramsal ve Uygulamalı Bilimler

Halk Sağlığına Giriş, Nusret H. Fişek. Ankara, Çağ Matbaacılık. 229s.

İntihar ve İntihar Girişimleri, Suna Taneli. Bursa, y.y. 25 s.

İşletmelerde Finansal Yönetim, Atilla Gönenli. 4. bs. İstanbul, Formül Matbaası. 671 s. 1400 TL.

Toplatılan İlaçlar Sorunu, Kasım Cemal Güven - Kandemir Cunefe - Ayhan Suskun. İstanbul, Türkiye İlaç Endüstrisi İşverenler Sendikası Yayınları. 38 s.

Uyuşturucu Zehirler ve Cinsel Çılgınlıklar, Ahmet Arif Kızılyalın. İstanbul, Yaylacık Matbaası. 130 s. 200 TL.

V. Tarih - Biyografi - Coğrafya

Anılar ve Söyleşiler, Ahmet Rasim. İstanbul, Can Matbaası, 254 s. 300 TL.

Ata ve İstanbul, Sadi Borak. İstanbul, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayını. 191 s.

Ayvazovski Türkiye'de, Pars Tuğlacı. İstanbul İnkılap ve Aka Kitabevi. 112 s.

Hatıralar, Robert Haddeler. İstanbul, Murad Ofset. 207 s.

İngiliz Belgelerinde Lozan Barış Konferansı (1922 - 1923) cilt: 1 3 Eylül - 20 Kasım 1922. İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü. 319 s.

Neyzen Tevfik ve «Azâb-ı Mukaddes»i, Mehmet Ergün. İstanbul. Tunca Yayınları. 432 s. 400 TL.

Siyasi Tarih 1870 - 1914, İlhan F. Akın. İstanbul, Fakülteler Matbaası. 253 s. 500 TL.

Tarihçi ve Düşünür Enver Ziya Karal (1906 - 1982), M. Cemil Uğurlu. Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi. 839 - 844 s.

Tarihte Neler Oldu, Gordon Child, çev.: Mete Tunçay - Alâeddin Şenel. İstanbul, Alan Yayıncılık. 198s. 400 TL.

Tarihten Bugüne «1982», İhsan Bardakçı. İstanbul, Hülbe Basım ve Yayın A.Ş. 320 s. 500 TL.

Türk Devrim Tarihi, F. İlhan Akın. İstanbul Fakülteler Matbaası. 233s. 500 TL.

Türkiye, İstanbul, And Ofset. 164 s. 750 TL.

Türkiye'nin Kalbi Ankara, Mehmed Kemal. İstanbul, Çağdaş Yayınları. 277 s. 350 TL.

Yüzyıllar Boyu Zileli Halk Ozanları, Mehmet Yardımcı. Ankara, Ayyıldız A.Ş. Matbaacılık. 159 s. 200 TL.

YENİ TÜRKÜ ŞİİR YAYINLARI

YENİ ÇIKAN KİTAPLARIMIZ

- KARŞI GECE
  Behçet Aysan
  150 Lira
- YORULUR ÖLÜMLÜ GÖZLERİ
  Suat Vardal
  250 Lira
- KUŞKULUYUM YAŞADIĞIMDAN
  Turgay Fişekçi
  250 Lira

Yeni Türkü Şiir Yayınları
P. K. 404
Sirkeci / İSTANBUL
Türkiye Dağıtımı : YA-DA A. Ş.
Dr. Şevki Bey Sok. Divanyolu - İSTANBUL

Cumhuriyet
Kitap Kulübü

Daha ucuz kitap için...

İstediğiniz kitabın ayağınıza gelmesi için...

Bedava armağan kitapları da binlerce seçenek arasından seçmek için...

Hiçbir yükümlülük altına girmemek, tam tersine sürekli genişleyen olanaklardan yararlanmak için...

Beklenmedik armağanlar almak için...

Kitap sevenler, kitap okuyanlar, kitap izleyenler aşağıdaki formu doldurun, kesin ve gönderin Broşürümüz hemen adresinize postalanacaktır.

Cumhuriyet
Kitap Kulübü

Türkocağı Cad. 39-41
Cağaloğlu - İstanbul

(zarfın üstüne)

Hiçbir yükümlülük altına girmeden Cumhuriyet Kitap Kulübü broşürünün adresime gönderilmesini rica ederim

Ad, soyad: .....

Adres : .....

İmza .....

.....

(zarfın içine)

İletişim Yayınları'ndan
tarih meraklılarına yepyeni bir ansiklopedik dergi..

tarih VE toplum

ilk sayısı çıktı

Olayların içyüzünü, bu ülkede yaşayan insanların geçmişini öğrenmek istiyorsanız,

dürüst ve güvenilir bilgiye önem veriyorsanız Tarih ve Toplum'u mutlaka izleyin.

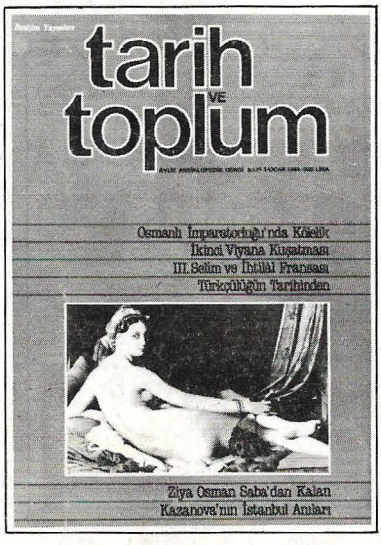

"Türk Tarih Tezi'nin habercisi Mustafa Celâlettin Paşa'yı anlatan bir mektup.

Türkçülüğün Tarihinden: Enver Celâlettin Paşa'nın Edebiyat-ı Umumiyye Mecmuası Yazıları

Prof.Dr. Talât Tekin, Çeşitli Alfabelerle Türkçe Yazılar: İbrani Yazısıyla Türkçe.

Prof.Dr. Taner Timur, Moniteur Universel, III. Selim ve Fransız İhtilâli

Türkiye Haritacılığı

Pars Tuğlacı'nın Son Eseri: Ayvazovski Türkiye'de

Prof.Dr. Nejat Göyünç, II. Viyana Kuşatmasının 300. Yıldönümü

Alaturka ve Batı Müziği

Müh. Salih Kuyaş, Kapitülasyon Postahaneleri

Dr. Uygur Kocabaşoğlu, Osmanlı Basınında Yüz Yıl Önce Bu Ay

Osmanlı Toplum Yaşayışıyla İlgili Belgeler-Bilgiler: Kölelik

Dr. Mahmut Şakiroğlu, Süreli Tarih Yayınları

Cevdet Kudret, Ziya Osman'dan Kalan

Kazanova'nın İstanbul Anıları

Kanunî'nin Bağdat Fetihnamesi (tıpkıbasım ve çevrimyazı)

"Mete Tunçay'ın yönetiminde"

Dil tarihinden fikir tarihine
pul tarihinden sanat tarihine
basın tarihinden iktisat tarihine
harita tarihinden siyasal tarihe...
Tarihin her alanı, özellikle de toplumsal tarih.

Değerli yazılar, güzel bir baskı, renkli resimler...
Kuşe kapak/80 sayfa/300 lira.

İLETİŞİM YAYINLARI/PERKA A.Ş. Klodfarer Cad. İletişim Han
Cağaloğlu-İSTANBUL Tel: 520 14 53 - 520 14 54 - 520 14 55